

Metsäsektorin suhdannekatsoaus 2010–2011

Toimittajat

Riitta Hänninen
Yrjö Sevola

Tekninen toimitus

Sari Elomaa (taitto, kuvat)
Jouni Hyvärinen (kansi)

Tilastolaskenta

Jarmo Mikkola

Tilaukset

Tilaushinta 35 €
Julkaistaan lokakuun loppupuolella
Faksi 010 211 2101
www.metla.fi/julkaisut/suhdannekatsoaus/

Tiedustelut

Raija Lahtinen
Metsäntutkimuslaitos
PL 18, 01301 Vantaa
Puh. 010 211 2198
Sähköposti: raija.lahtinen@metla.fi

ISBN 978-951-40-2253-1 (nid.)
ISBN 978-951-40-2254-8 (PDF)
ISSN 1796-0053

Vammalan Kirjapaino Oy
Vammala 2010

Lokakuu 2010

Metsäntutkimuslaitos
Vantaan toimipaikka

Kirjoittajat

Suhdanne-ennuste

Riitta Hänninen, MMT, tutkija
Jussi Leppänen, MMM, tutkija
Antti Mutanen, MMM, tutkija
Yrjö Sevola, MML, erikoistutkija
Esa Uotila, MMM, tutkija
Kari Valtonen, MMM, tutkija
Jari Viitanen, YTT, tutkija
Sinikka Västilä, MMM, tutkija

Erityisartikkelit ja ikkunat

Harri Hänninen, MMM, tutkija
Heimo Karppinen, MMT, professori
Juhani Marttila, MMM, tutkija
Pekka Ollonqvist, KTT, professori

etunimi.sukunimi@metla.fi

Sisällys

Yhteenveto <i>Riitta Hänninen ja Jari Viitanen</i>	4
Kansainvälinen ja kotimainen suhdannekehitys	9
1.1 Kansainvälinen talous <i>Jari Viitanen</i>	9
1.2 Kotimaan talous <i>Jari Viitanen</i>	14
Metsäteollisuus	17
2.1 Saha- ja vaneriteollisuuden vienti ja tuotanto <i>Riitta Hänninen</i>	17
2.2 Massa- ja paperiteollisuuden vienti ja tuotanto <i>Kari Valtonen</i>	22
2.3 Metsäteollisuuden kustannukset ja kannattavuus <i>Antti Mutanen</i>	27
<i>Ikkuna: Metsäteollisuuden kustannusrakenne</i> <i>Antti Mutanen</i>	30
2.4 Metsäteollisuuden työllisyys <i>Sinikka Västilä</i>	33
Metsätalous	35
3.1 Puuvarojen käyttö <i>Yrjö Sevola</i>	35
3.2 Raakapuumarkkinat <i>Jussi Leppänen ja Esa Uotila</i>	37
<i>Ikkuna: Reaalisten vienti- ja kantohintaindeksien kehitys</i> <i>Pekka Ollonqvist</i>	40
<i>Ikkuna: Uusiutuvalle energialle tukia, fossiilisille ja turpeelle veroja</i> <i>Jussi Leppänen</i>	42
3.3 Yksityismetsien investoinnit ja kannattavuus <i>Esa Uotila</i>	43
3.4 Metsätalouden työllisyys <i>Sinikka Västilä</i>	47
Erityisartikkelit	49
Venäjän puurakentaminen 2000-luvulla <i>Juhani Marttila</i>	49
Metsänomistusrakenteen muutos ja puuntarjonta <i>Harri Hänninen ja Heimo Karppinen</i>	52
Ennusteiden osuvuus 1994–2009	56

Yhteenveto

Alkuvuoden aikana metsäteollisuustuotteiden vienti ja tuotanto ovat lähteneet reippaaseen kasvuun kysynnän elpymässä keskeisillä vientimarkkinoilla ja kotimaassa. Tuotannon kannattavuutta on kohentanut heikentynyt euro, joka on parantanut viennin hintakilpailukykyä, sekä erityisesti sahatavaran ja sellun vientihintojen nousu. Paperimarkkinoilla hintakehitys on sen sijaan ollut maltillista Eurooppaa vaivaavan ylikapasiteetin vuoksi. Metsäteollisuuden lisääntynyt puun tarve on tänä vuonna katettu kasvatamalla kotimaan markkinahakkuita ja puun tuontia. Kotimaassa puukauppa on vilkastunut merkittävästi viime vuodesta, ja erityisesti havutukkien hinnat ovat nousseet.

Julkisen elvytyksen vähitellen loppuessa Euroopan talouskasvu hidastuu vuoden 2010 lopussa ja ensi vuonna. Tämä hidastaa samalla myös metsäteollisuustuotteiden kysynnän kasvua. Sahatavaran ja sellun vientihintojen nousu on jo taittunut. Vuonna 2011 metsäteollisuuden viennin ja tuotannon ennustetaan kasvavan kuluvaan vuoteen hitaammin. Sahatavaran tuotanto nousee noin 9,8 miljoonaan kuutiometriin ja paperin- ja kartongin tuotanto noin 12,7 miljoonaan tonniin. Metsäteollisuudessa nähty kannattavuuden paraneminen hidastuu. Metsäteollisuuden puun kysyntä ja markkinahakkuut nousevat ensi vuonna hieman, mutta puun tarjontaa supistaa puun myyntitulojen verohuojennuksen päätyminen vuoden 2010 lopussa. Havutukkien sekä mänty- ja koivukuitupuun kantohintojen ennustetaan nousevan kuluvaan vuoteen maltillisemmin. Epävarmuutta puumarkkinoille aiheuttaa kuitenkin Venäjän puutullipolitiikka. Mikäli

Venäjän vientitullien korotukset tulevat voimaan ensi vuoden alussa, puuta tuodaan Suomeen kuluvaan vuotta vähemmän. Metsähakkeen käytön ennakoidaan kasvavan ensi vuonna noin 7 miljoonaan kuutiometriin, kun uudet tuet ja energiaverot tulevat voimaan.

Vaikka laman pohja on maailmantaloudessa ohitettu, edessä on hitaamman kasvun jakso, jota varjostaa epävarmuus Yhdysvaltojen talouden sekä euroalueen velkaisten talouksien kehityksestä. Myös valuuttakurssien nopeat ja ennakoimattomat muutokset lisäävät epävarmuutta. Riskit ennustettua huonompaan ja myös parempaan kehitykseen ovat olemassa.

Vientimarkkinoilla talouskasvu hidastuu ensi vuonna

Suomen metsäteollisuuden keskeisillä vientimarkkinoilla talouskasvu on kevään ja kesän jälkeen hidastumassa varastojen jälleen täytyessä ja finanssipoliittisten elvytyspakettien vähitellen loppuessa. Ensi vuoden aikana talouskasvu, joka vaihtelee suuresti maittain ja alueittain, tukeutuu enenevässä määrin yksityisen kulutuksen varaan. Metsäteollisuuden vientiosuuksilla painotettu maailmantalous kasvaa tänä vuonna noin 2,6 prosenttia ja ensi vuonna hieman hitaammin.

Suomen metsäteollisuuden tärkeimmällä markkina-alueella eli euroalueella talous kasvaa tänä vuonna

vajaa 2 prosenttia Saksan toimiessa kasvun moottorina. Ensi vuonna euroalueen talouskasvu hieman hidastuu. Britannian talous kasvaa euroalueen tahdissa, mutta Ruotsissa talouskasvu on nopeampaa sekä tänä että ensi vuonna, vaikka kruunun vahvistuminen on heikentänyt viennin hintakilpailukykyä esimerkiksi sahatavaramarkkinoilla. Yhdysvalloissa talouden ennakoitaan kasvavan tänä vuonna 2,5 prosenttia, mutta kasvu hidastuu ensi vuonna. Aasiassa talouskasvu jatkuu, Japania lukuun ottamatta, vahvana sekä tänä että ensi vuonna Kiinan BKT:n kasvaessa lähes 10 prosenttia. Japanissa jenin vahvistuminen, kotimaisen kysynnän niukkuus ja rakenteelliset ongelmat pitävät kasvun noin kahdessa prosentissa. Suomessa talous kasvaa tänä vuonna ennakoitua nopeammin viennin hyvän vedon tukemana, mutta ensi vuonna kasvu hidastuu. Asuinrakentaminen kasvaa edelleen ensi vuonna.

Sahatavaran nopea hintojen nousu hidastumassa

Kysynnän elpymisen myötä puutuotteiden vienti on tänä vuonna kasvanut Suomesta erityisesti Eurooppaan ja Afrikkaan. Viennin kannattavuutta on parantanut markkinahintojen nousu. Alkuvuonna 2010 heikentynyt euro paransi hintakilpailukykyä euroalueen ulkopuolelle, mutta syys-lokakuussa euro on jälleen vahvistunut. Kotimaassa sahatavaran kysyntää on lisännyt etenkin omakotirakentamisen kasvu. Loppuvuonna 2010 ja ensi vuoden alussa kysyntä hiljenee, kun rakentaminen hidastuu talvikaudeksi. Samalla myös sahatavaran markkinahintojen nousu taittuu. Tänä vuonna suomalaisen sahatavaran viennin keskihinnan arvioidaan nousevan noin 13 prosenttia vuositasolla. Kotimaan kulutuksen ja viennin kasvu nostavat tuotannon noin 9,4 miljoonaan kuutiometriin. Vaikka ensi vuoden aikana sahatavaran kulutuksen odotetaan Euroopassa kasvavan, kilpailun kiristymisen kuitenkin hidastaa markkinahintojen nousua tuotannon kasvaessa myös Euroopassa. Vuonna 2011 Suomen sahatavaran keskimääräisen vientihinnan ennakoitaan nousevan noin 3 prosenttia. Tuotanto nousee noin 9,8 miljoonaan kuutiometriin kotimaan kulutuksen ja viennin kasvaessa.

Vanerin markkinahinnat nousevat sahatavaran hintoja hitaammin. Suomalaisen vanerin viennin keskihinnan arvioidaan vuositasolla nousevan tänä vuonna vain noin prosentin lehtivanerin heikon hintakehityksen vuoksi. Kysynnän kasvu erityisesti Saksassa ja Britanniassa kasvattaa vanerin kokonaisvientimäärää arviolta noin viidenneksen viime vuodesta. Vuonna 2011 vanerin kulutus Euroopassa kasvaa edelleen rakentamisen ja kansainvälisen kaupan lisääntyessä. Samalla kuitenkin myös tarjonta ja kilpailu lisääntyvät parantuvan hintatason myötä. Viennin ja kotimaan kysynnän kasvu nostavat koko vanerin tuotannon vuosina 2010–2011 lähelle miljoonaa kuutiometriä. Koivuvanerin osuus tuotannosta jää noin kolmannekseen, koska tuotantokapasiteettia on supistettu.

Paperiteollisuudessa kysynnän elpyminen nostaa vientimääriä

Paperin ja kartongin kysyntä on parantunut tänä vuonna selvästi Euroopassa, Pohjois-Amerikassa ja Aasiassa. Suurinta kysynnän kasvu on ollut pakkauspaperieissa ja kartongissa. Kysynnän elpymässä ja euron heikentymisen parantaessa viennin hintakilpailukykyä Suomen paperin vientimäärät ovat vuoden alkupuoliskolla nousseet lähes viidenneksellä. Vientihintojen kehitys on sen sijaan ollut vaisumpaa. Tuotantokapasiteetin leikkauksista huolimatta Euroopassa on edelleen ylitarjontaa, mikä on hidastanut hintojen nousua. Kevään jälkeen paperin hinnat ovat sanomalehtipaperia lukuun ottamatta kääntyneet kuitenkin loivaan nousuun. Paperin viennin koko vuoden 2010 keskihinnan ennakoitaan nousevan 3 prosenttia ja viennin sekä tuotannon 12 prosenttia viime vuoteen verrattuna.

Euroopassa paperin kysynnän kasvu tasaantuu vuonna 2011 ja myös markkinahintojen nousu hidastuu yleisen talouskasvun hidastuessa. Sellun hinta on jo kääntynyt laskuun. Suomen paperin vienti ja tuotanto kasvavat kuluvaa vuotta hitaammin. Euroopan paperimarkkinoita vaivaava ylikapasiteetti yhdessä kysynnän hitaan kasvun kanssa vie pohjaa merkittävästi hinnannousuilta. Ensi vuonna Suomen paperin

ja kartongin keskivientihinnan ennustetaan nousevan noin 2 prosenttia. Tuotantomäärän ennustetaan kasvavan 12,7 miljoonaa tonniin eli noin 5 prosenttia kuluvaan vuoteen verrattuna.

Metsäteollisuuden kannattavuus parantunut selvästi

Metsäteollisuuden kannattavuus oli pohjalukemissa viime vuonna, kun puutuoteteollisuus vajosi tappiolliseksi ja massa- ja paperiteollisuuden kannattavuus lähestyi nollassa. Vuonna 2010 kannattavuus on kuitenkin parantunut. Sahateollisuudessa tähän on vaikuttanut erityisesti sahatavaran vientihintojen ja -määrien nopea nousu. Vaikka useiden paperilaatujen maailmanmarkkinahintojen kehitys on ollut edelleen heikkoa, myös massa- ja paperiteollisuuden kannattavuus on kohentunut sellun maailmanmarkkinahintojen kohoamisen myötä. Vuonna 2011 metsäteollisuuden kannattavuus paranee kuluva vuotta hitaammin. Puutuoteteollisuudessa vientihintojen nousu hidastuu ja kantohintojen nousu nostaa puukustannuksia. Kannattavuuden odotetaan säilyvän kuitenkin hieman parempana kuin 2000-luvulla keskimäärin. Massa- ja paperiteollisuuden tuotteiden kysyntä- ja hintakehitysnäkymissä on merkittäviä tuotekohtaisia eroja. Toteutetut kapasiteetin leikkaukset ja keskeisten vientimarkkina-alueiden talouksien elpyminen ennakoivat toimialan kannattavuuden kohentumista myös vuonna 2011.

Työllisyyteen ei ole odotettavissa suuria muutoksia

Metsäteollisuuden työllisyys aleni viime vuonna noin viidenneksen, kun tuotantomäärät supistuivat merkittävästi ja tuotantoyksiköjä suljettiin. Vuonna 2009 metsäteollisuus työllisti yhteensä 47 000 henkilöä, josta puutuoteteollisuudessa toimi 26 000 ja massa- ja paperiteollisuudessa 21 000 henkilöä. Vuonna 2010 työllisten määrän arvioidaan pysyvän lähes edellisen vuoden tasolla. Vaikka tuotanto metsäteollisuudessa kasvaa, työllisyys reagoi talouden muutoksiin tuotantoa hitaammin, kun kasvavaan kysyntään vastataan ensin lomautusten peruuttamisilla

ja olemassa olevan henkilöstön työtunteja lisäämällä. Vuonna 2011 metsäteollisuuden työllisyyden ennustetaan kohentuvan erityisesti puutuoteteollisuudessa tuotannon hieman kasvaessa.

Metsätalous työllisti viime vuonna 23 000 henkilöä. Edellisvuodesta työllisten määrä aleni 1500 henkilöllä. Vuonna 2010 työllisten määrän arvioidaan markkinahakkuiden kasvaessa hieman lisääntyvän. Hakkuita on kasvattanut metsäteollisuuden tuotannon elpymisen ohella kesän myrskytuhopuiden korjuu. Vuonna 2011 työllisten määrää lisää markkinahakkuiden ja energiapuun korjuun kasvu.

Metsäteollisuuden kasvava puun tarve lisää markkinahakkuita

Markkinahakkuut lisääntyvät tänä vuonna 19 prosenttia vuodentakaisesta lähes 50 miljoonaa kuutiometriin sahatavaran ja sellun parantuneen maailmanmarkkinakysynnän johdosta. Heinä–elokuun vaihteen myrskytuhojen osuus hakkuista on 4–5 miljoonaa kuutiometriä. Tukkipuun hakkuut kasvavat kuitupuun hakkuista voimakkaammin, ja ainespuun tuonti kasvaa viime vuodesta noin neljänneksellä 9,5 miljoonaa kuutiometriin. Kasvava puun tarve nostaa myös kotimaisia kantohintoja. Mänty- ja kuusitukkien kantohinnat nousevat 17–18 prosenttia, kun taas koivutukin sekä mänty- ja koivukuitupuun kantohintojen nousu jää 9–13 prosenttiin. Kuusikuitupuun kantohinta pysyy lähes ennallaan. Metsähakkeen käyttö kasvaa huomattavasti maltillisemmin kuin viime vuonna ja on tänä vuonna 6,3 miljoonaa kuutiometriä.

Vuonna 2011 sahatavaran, sellun ja paperin kysynnän kasvun ennakoidaan tasaantuvan, mikä hidastaa myös markkinahakkuiden kasvua. Ensi vuonna ainespuuta tuodaan 9,7 miljoonaa kuutiometriä, mikäli Venäjän puun vientitullien korotukset siirtyvät jälleen. Kotimaan markkinahakkuiden ennakoidaan nousevan 51 miljoonaa kuutiometriin. Toisaalta puun tarjontaa supistaa vuoden 2010 vaihteessa päättyvä puun myyntitulojen verohuojennus. Tukkien ja kuitupuiden kotimaiset kantohinnat nousevat kuluva vuotta maltillisemmin, 5–8 prosenttia. Uusiutuvaa

energiaa suosivien politiikkatoimien kautta lisääntyvän energiapuun ja metsähakkeen käyttö kasvaa 7 miljoonaan kuutiometriin.

Metsätaloudessa kantohintojen nousu parantaa liiketuloista

Metsätaloudessa kantohintojen ja hakkuumäärien nousu lisäävät yksityismetsänomistajien kantorahatuloja tänä vuonna yli kolmanneksella. Ensi vuonna tulot nousevat 1,5 miljardiin euroon. Parantunut suhdannekehitys nostaa yksityismetsätalouden liike-tuloksen tänä vuonna noin 80 euroon hehtaarilta, ja vuonna 2011 tuloksen odotetaan nousevan 90 euroon. Kantohintojen nousu kasvattaa puuntuotannon sijoitustuoton tänä vuonna 16 prosenttiin. Ensi vuonna tuottoprosentti hieman alenee, mutta pysyy edelleen korkealla tasolla. Puuntuotantoon investoidaan tänä ja ensi vuonna yksityismetsissä runsaat 220 miljoonaa euroa, josta valtion tukia on 60 miljoonaa euroa. Suuri osa valtion tuesta on suunnattu nuoren metsän hoitoon. Lisäksi valtio tukee energiapuun korjuuta ja haketusta 12–13 miljoonalla eurolla.

Ennusteiden perusteet ja riskit

Metsäsektorin suhdannekatsauksessa tuotetaan tietoa koko metsäsektorin nykytilanteesta ja lähiajan näkymistä. Ennusteet perustuvat julkisiin tilastoihin, maailmantalouden kehitysenennusteisiin, eri lähteistä saatavaan metsäsektorin markkinainformaatioon sekä Metlassa tehtäviin tutkimuksiin. Ennusteiden tekemisessä käytetään niin sanottua johdetun kysynnän periaatetta, jolloin kotimaan ja vientimarkkinoiden talouskehitysten vaihteluiden odotetaan heijastuvan kysynnän kautta metsäteollisuuden tuotantoon ja kotimaan puumarkkinoille. Myös metsäsektorin toimintaympäristön muutosten ja valtion taloudellisten ohjauskeinojen vaikutuksia on huomioitu ennusteita tehtäessä. Ennustettua huonompi talouskehitys alentaisi Suomen metsäteollisuuden vientihintoja, tuotantoa ja kannattavuutta verrattuna tässä esitettyihin ennusteisiin. Metsäteollisuudesta vaikutukset leviäisivät puun kysynnän alentuessa myös

raakapuumarkkinoille, metsätalouden työllisyyteen ja yksityismetsätalouden kannattavuuteen. Tällöin Suomen metsäsektorin kehitys jäisi nyt esitettyjä ennusteita heikommaksi.

Käsitys maailmantalouden ja vientimarkkinoiden talouskehityksestä muodostetaan eri organisaatioiden (esimerkiksi OECD, IMF, ETLA) ennusteiden perusteella. Tämän katsauksen ennusteet perustuvat syys–lokakuun 2010 vaihteen tietoihin metsäsektorista ja ennusteisiin maailmantalouden kehityksestä vuosille 2010–2011. Metsäsektorin ennusteet vastaavat tutkijoiden käsitystä todennäköisimmästä kehityksestä. Ne ovat piste-ennusteita ja pohjautuvat vientimarkkinoiden kasvuennusteisiin sekä muihin taustaoletuksiin markkinoista.

Suuri riski katsauksessa esitettävien ennusteiden toteutumislle ovat vientimarkkinoiden talouskasvun ja valuuttakurssien odottamattomat muutokset. Vientimarkkinoilla talouskehitykseen vaikuttavat epävarmuus- ja riskitekijät liittyvät Yhdysvaltain talouskehityksen epävarmuuteen, Euroopassa kyteviin mahdollisiin uusiin velkakriiseihin sekä näiden kerrannaisvaikutuksiin. Maailmantalous on kesän aikana kääntynyt hitaaseen nousuun, mutta

Keskeiset ennustemuuttujat 2009–2011.*

Ennustemuuttujat	2009	2010e	2011e
	%-muutos		
Sahatavaran tuotanto	-18	18	4
Sahatavaran vienti	-13	14	3
Sahatavaran vientihinta	-10	13	3
Paperin tuotanto	-21	12	5
Paperin vienti	-20	12	6
Paperin vientihinta	1	3	2
Markkinahakkuut	-20	19	3
Ainespuun tuonti	-63	27	2
Tukkipuiden kantohinnat			
Mänty	-20	17	8
Kuusi	-19	18	7
Koivu	-27	9	6
Kuitupuiden kantohinnat			
Mänty	-19	10	7
Kuusi	-20	1	5
Koivu	-16	13	7

*hintamuutokset nimellisiä

kasvun jatkumisesta ja nopeudesta ei ole varmuutta. Talouden käänteen taustalla ovat olleet lähinnä varastojen täydennykset ja valtioiden elvytyspaketteihin liittyneet julkisten menojen lisäykset eri kohteisiin. Molempien toimien elvyttävät vaikutukset ovat kuitenkin vähitellen jo laantumassa. Jotta kasvu olisi kestäväällä pohjalla, painopisteen pitäisi tulevaisuudessa siirtyä enemmän ulkomaankaupan, kulutuksen ja investointien kasvun varaan. Näitä kuitenkin saattavat rajoittaa epäedulliset muutokset rahapolitiikassa, valuuttakursseissa, työttömyyden kehityksessä ja yleisessä kuluttajien ja yritysten luottamuksessa talouteen.

I Kansainvälinen ja kotimainen suhdannekehitys

I.1 Kansainvälinen talous

Viime vuoden puolella alkanut maailmantalouden elpyminen on kevään jälkeen hidastumassa, kun varastot on saatu täydennettyä ja julkisen talouden elvytystoimet vähitellen loppuvat. Elpymisvauhti kuitenkin vaihtelee suuresti alueittain ja maittain. Metsäteollisuuden vientiosuuksilla painotettu maailmantalous kasvaa tänä vuonna 2,6 prosenttia ja ensi vuonna 2,4 prosenttia. Suomen metsäteollisuuden tärkeimmällä markkina-alueella eli euroalueella talous kasvaa tänä vuonna vajaa 2 prosenttia Saksan toimiessa kasvun moottorina. Ensi vuonna euroalueen talouskasvu mahdollisesti kuitenkin hidastuu. Britanniassa talous kasvaa samaa vauhtia euroalueen kanssa. Ruotsissa talouskasvu puolestaan on euroaluetta nopeampaa, vaikka takana on kruunun vahvistuminen ja korot ovat nousussa.

Yhdysvalloissa talouskasvu hidastuu vuoden loppua kohden. Tänä vuonna kasvuksi ennakoidaan 2,5 prosenttia ja ensi vuonna hieman vähemmän. Aasiassa talouskasvu jatkuu Japania lukuun ottamatta vahvana sekä tänä että ensi vuonna Kiinan BKT:n kasvaessa lähes 10 prosenttia. Japanissa jennin vahvistuminen, kotimaisen kysynnän niukkuus ja rakenteelliset ongelmat pitävät kasvun noin kahdessa prosentissa.

Vaikka talouden aallonpohja on maailmantaloudessa ohitettu, edessä on hitaamman kasvun jakso, jota varjostavat epävarmuudet Yhdysvaltojen talouden sekä euroalueen velkaisten talouksien kehityksestä. Keskuspankkien koronnostot, markkina-

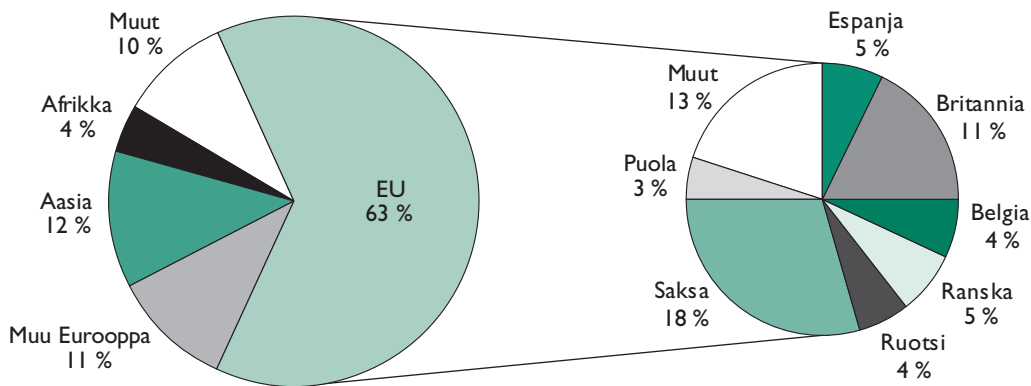
interventiot ja odotukset niistä tulevat vaikuttamaan valuuttakursseihin.

Metsäteollisuuden viennin arvo supistui lähes neljänneksen vuonna 2009

Maailmantalouden taantuma ja kysynnän heikentyminen keskeisillä vientialueilla johtivat vuonna 2009 Suomen metsäteollisuuden viennin merkittävään alenemiseen edelliseen vuoteen verrattuna. Sahatavaran vienti aleni 13 prosenttia, vanerin 38 prosenttia ja paperin 20 prosenttia. Koko metsäteollisuuden viennin arvo supistui lähes neljänneksen. Sahatavaran viennin arvo aleni 23 prosenttia, vanerin 45 prosenttia ja massa- ja paperiteollisuuden viennin arvo 21 prosenttia.

Vientimäärien supistumisesta huolimatta viennin alueittainen kohdentuminen pysyi lähes ennallaan. Viennin tärkeimpänä markkina-alueena on edelleen Euroopan unioni ja siellä Saksa. Sahatavaran viennissä Britannian osuus on tosin Saksaa suurempi. Afrikan osuutta koko metsäteollisuuden viennistä nosti viime vuonna yhdellä prosenttiyksiköllä sahatavaran hyvä kysyntä.

Tässä luvussa tarkastellaan Suomen metsäteollisuuden keskeisten vientimarkkinoiden talouskehitystä. Alueittaisten ja maittaisten bruttokansantuotteiden ennusteiden ohella investointien ja erityisesti rakentamisen ennusteiden perusteella voidaan ennakoita puutuoteteollisuuden viennin kehitystä. Yksityisen kulutuksen kasvuennusteiden perusteella

Suomen metsäteollisuuden viennin arvон jakautuminen 2009. Lähteet: Tullihallitus ja Metla

voidaan ennakoida esimerkiksi pakkausmateriaalien, kartongin ja paperin kysyntää. Myös tärkeimpien kilpailijamaiden talouskehitykset sekä valuuttakurssien vaihtelut vaikuttavat metsäteollisuuden viennin kilpailukykyyn ja tuotannon kannattavuuteen.

Maailmantalouden elpyminen on alkanut

Bruttokansantuotteen kasvulla mitattuna vuosi 2009 oli maailmantalouden lähistorian synkin vuosi. Kiinaa lukuun ottamatta kaikkien maailmantalouden keskeisten alueiden taloudet supistuivat. Yhteensä maailmantalous supistui viime vuonna yli prosentin. Kuitenkin jo vuoden 2009 aikana maailmankauppa kääntyi nousuun, ja kasvu on jatkunut kuluvan vuoden alkupuolella ennakoitua nopeammin. Talousennusteita onkin kevään ja kesän jälkeen toistuvasti tarkistettu ylöspäin sekä kuluvalla että ensi vuodelle.

Kaupankäynti ja talouksien elpymiset ovat kuitenkin suurelta osin perustuneet varastojen täydentämiseen ja valtioiden mittaviin finanssipoliittisiin elvytyspaketteihin. Varastojen jälleen täytyessä ja elvytyspakettien vähitellen loppuessa talouskasvun ennakoitaan yleisesti hidastuvan loppuvuoden aikana ja ensi vuoden alkukuukausina. Tämän jälkeen kasvun odotetaan perustuvan enemmän yksityisen kulutuksen elpymiseen ja tästä seuraavaan kasvun kasvuun. Kansainvälinen valuuttarahasto

(IMF) ennustaa maailmantalouden kasvavan tänä vuonna 4,8 prosenttia ja ensi vuonna 4,2 prosenttia. Alueellisesti ja maittain elpymisvauhteissa on kuitenkin huomattavia eroja.

Ennusteisiin liittyvät olennaisimmat riskit liittyvät Yhdysvaltojen epävarmaan talouskehitykseen sekä finanssimarkkinoilla mahdollisesti puhkeavaan uuteen levottomuuteen. Mikäli USA syöksyy kaksostaantumaan, vaikutukset valuvat kansainvälisen kaupan kautta nopeasti myös muihin talouksiin. Finanssimarkkinat ovat kevään jälkeen rauhoittuneet EU:n jäsenvaltioiden ja IMF:n rahoitusvaikeuksiin joutuneille maille räätälöimien mittavien tukipakettien sekä pankeille tehtyjen stressitestien ansiosta. Uusien velkakriisien puhkeaminen johtaisi kuitenkin rahoitusmarkkinoiden sekaannukseen ja kääntäisi euroalueen orastavan talouskasvun uudelleen kohti taantumaa.

Saksa vetää vähitellen euroaluetta kasvuun

Vuonna 2009 euroalueen talous supistui yli neljä prosenttia. Kuitenkin jo vuoden 2009 aikana euroalueen vienti kääntyi nousuun maailmankaupan hitaasti kasvaessa. Kuluvan vuoden alkupuolella euron heikentyminen vauhditti viennin kasvua, jolloin myös euroalueen talouskasvu kääntyi positiiviseksi edelliseen neljännekseen verrattuna. Vuoden 2010 toisella neljänneksellä kasvu vielä vahvistui.

Talouden kasvuennusteita (reaalinen BKT, muutokset prosentteina vuositasolla).

Alue	Osuus Suomen metsäteollisuuden viennin arvosta vuonna 2009, %	Toteutunut BKT % 2009	ETLA 2010e	IMF 2010e	ETLA 2011e	IMF 2011e
Metsäteollisuuden viennin osuuksilla painotettu	100,0	- 3,4	2,6	2,7	2,4	2,5
EU-27	63,7	- 4,3	1,5	1,7	1,5	1,6
Euroalue	40,7	- 4,1	1,5	1,7	1,5	1,5
Saksa	18,7	- 4,8	3,0	3,3	2,0	2,0
Britannia	11,4	- 4,9	1,5	1,7	2,0	2,0
Ruotsi	3,9	- 5,2	4,0	4,4	2,5	2,6
Venäjä	5,3	- 7,9	5,0	4,0	4,5	4,3
Yhdysvallat	5,5	- 2,6	2,5	2,7	2,5	2,2
Aasia	11,8	2,9	7,5	7,9	6,5	6,7
Japani	3,6	- 5,2	2,5	2,8	1,5	1,5
Kiina	2,5	9,1	10,5	10,5	10,0	9,6
Muut	13,7					

Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen (ETLA) ennuste julkaistiin 22.9.2010.
Kansainvälisen valuuttarahaston (IMF) ennuste julkaistiin 6.10.2010.

Talouksien elpyminen euroalueen sisällä on kuitenkin ollut kaksijakoista. Suomelle tärkeä vientikohte Saksa on jälleen toiminut talouskasvun veturina. Saksan talouden ennakoitaan kasvavan tänä vuonna 3 prosenttia erityisesti viennin siivittämänä. Myös yksityinen kulutus ja rakentaminen ovat elpymässä Saksassa. Ranskan ja Italian taloudet ovat myös osoittamassa kohtuullisen kasvun merkkejä. Velkakriisin koettelemissa euromaissa talouksien elpymistä sen sijaan joudutaan edelleen odottamaan, ja Kreikan ja Espanjan talouksien odotetaan jopa supistuvan vielä tänä vuonna. Vaikka kuluttajien luottamusta kuvaavat indikaattorit useissa euromaissa ennakoivat kotitalouksien luottamuksen parantumista ja yksityisen kulutuksen piristymisestä on jo joitakin merkkejä, kulutuksen ei kuitenkaan uskota loppuvuoden aikana merkittävästi kasvavan. Teollisuuden alhainen kapasiteetin käyttöaste ennakoi investointien kasvun pysyvän matalana. Vuonna 2010 euroalueen talouden arvioidaan kasvavan vajaa 2 prosenttia.

Ensi vuonna useat euromaat joutuvat kiristämään finanssipolitiikkaansa julkisen talouden velan pitämiseksi kurissa. Tämä toteutetaan julkista kulutusta supistamalla, veroja korottamalla tai molemmilla

keinoilla. Kun varastot on jo täydennetty, talouskasvu hidastuu ainakin alkuvuoden aikana. Tämä vaikuttaa myös maailmankauppaan, jonka arvioidaan kasvavan kuluvaan vuotta hitaammin. Kuluttajien luottamuksen paraneminen, uusien työpaikkojen määrän kasvu ja työttömyyden aleneminen sen sijaan ennakoivat yksityisen kulutuksen hienoista elpymistä. Teollisuuden vahvistunut luottamus talouteen puolestaan ennakoi investointien kasvavan maltillisesti. Vaikka talouskehitys euroalueen sisällä pysyy epätasaisena, vuonna 2011 euroalueen talous kasvaa 1,5 prosenttia.

Muukin Eurooppa toipuu hitaasti

Euroalueen tavoin Britanniakkin on hitaasti toipumassa taantumasta. Vuonna 2009 Britannian talous supistui 4,9 prosenttia. Punnan voimakas heikentyminen vuonna 2008 euroon nähden auttoi viennin kasvua, ja löysällä raha- ja finanssipolitiikalla on tuettu yksityistä ja julkista kulutusta sekä investointeja. Tänä vuonna Britannian talouden ennakoitaan kasvavan noin 1,5 prosenttia. Ensi vuonna valtion nopea velkaantumiskierre pyritään kuitenkin katkaisemaan, mikä johtanee rajuihin finanssipoliittisiin

kiristystoimiin. Kotitalouksien ostovoimaa heikentää ensi vuoden alusta voimaantuleva arvonlisäveron korotus. Punta on alkuvuoden aikana vahvistunut euroon nähden ja lisäksi sen odotetaan edelleen hieman vahvistuvan, mikä hidastaa viennin kasvua. Britannian talous kasvaa vuonna 2011 noin 2 prosenttia.

Ruotsin talous supistui viime vuonna 5,2 prosenttia. Euroopassa Ruotsin talous on kuitenkin elpynyt vauhdikkaimmin. Vientivetoinen elpyminen alkoi jo viime vuoden puolella maailmankaupan toipuessa ja halvan kruunun parantaessa viennin hintakilpailukykyä. Vaikka kruunu on tämän vuoden puolella vahvistunut muihin keskeisiin valuuttoihin nähden, tilauskantojen kasvu ennakoivat viennin jatkuvan vahvana myös loppuvuonna. Yksityisen kulutuksen ja investointien kasvua ennakoivat puolestaan kotitalouksien varsin matala velkaantumisaste ja luottamusindikaattoreiden korkeat saldolut. Asuinrakentaminen onkin jo lähtenyt nousuun kevään jälkeen. Ruotsin BKT:n arvioidaan kasvavan yli 4 prosenttia vuonna 2010. Ensi vuonna keskuspankin odotetaan jatkavan jo tänä vuonna aloitettuja koronnostoja, mikä luo lisäpainetta kruunun vahvistumiselle. Tämä yhdessä maailmankaupan notkahduksen kanssa hidastaa viennin kasvua. Talouden kasvu tulee olemaan enemmän kotimarkkinavetoista. Työttömyyden aleneminen sekä reaaliainiotason nousu tukevat yksityisen kulutuksen kasvua ja investointeja. Vuonna 2011 Ruotsin talouden ennakoitaan kasvavan 2–3 prosenttia.

Maailmantalouden taantuma oli erityisen kova Baltian maille, joiden taloudet supistuivat viime vuonna 14–18 prosenttia. Tämän vuoden kevät on kuitenkin ollut käännekohta, ja tärkeimpien vientimaiden hitaasti elpymässä vienti Baltiasta on kasvanut. Viro, joka liittyy euroalueeseen ensi vuoden alusta, elpyy nopeinta vauhtia. Tälle vuodelle Viroon ennakoidaan jo vajaan parin prosentin kasvua, mutta varsinaisesti Baltiassa kasvua voidaan odottaa vasta ensi vuoden aikana, kun myös yksityinen kulutus ja investoinnit hieman elpyvät viennin ohella. Taustalla ovat kuitenkin maiden suuret velkataakat, jotka rajoittavat finanssipolitiikan mahdollisuuksia

nopeampaan elpymiseen. Vuonna 2011 Baltian maiden talouskasvuiksi arvioidaan 3–5 prosenttia.

Venäjän vienti alkanut vetämään

Venäjän talous supistui viime vuonna 7,9 prosenttia. Vaikka vientituloista kerättyä valtion vakausrahaa purettiin ja menoja kohdennettiin julkiseen kulutukseen, toimet eivät pystyneet kompensoimaan muun talouden hiipumista. Tämän vuoden alkupuolella maailmantalouden kysynnän elpymisen ja öljyn maailmanmarkkinahintojen nousu ovat kuitenkin tukeneet vientiä ja kauppataase on kääntynyt vahvasti ylijäämäiseksi. Yksityinen kulutus sen sijaan on heikon tulokehityksen ja työttömyyden lisääntymisen vuoksi ollut varovaista. Kuluttamista ja investointeja on myös hillinnyt kotimaisten luottomarkkinoiden heikko tila. Ulkomaisia investointeja ovat puolestaan hillinneet Venäjän liiketoimintaympäristön ja lainsäädännön epävarmuus sekä mittava byrokratia. Vuonna 2010 Venäjän BKT kasvaa 5 prosenttia.

Ensi vuonna työttömyysasteen vähitellen laskiessa ja kuluttajien luottamuksen lisääntyessä taloudellisen kasvun painopiste siirtyy yhä enemmän yksityisen kulutuksen ja investointien kasvujen varaan. Viennin hintakilpailukykyä heikentää ruplan odotettu vahvistuminen, mikä johtuu pitkälti euroaluetta korkeammasta korkotasosta. Valuutan vahvistuminen syö samalla öljyn ja raaka-aineiden maailmanmarkkinahintojen noususta saatavaa hyötyä. Venäjän BKT:n arvioidaan kasvavan ensi vuonna vajaa 5 prosenttia.

Yhdysvaltojen talouskehitys täynnä epävarmuutta

Vaikka Yhdysvaltojen talous kääntyi nousuun jo vuoden 2009 kesällä, koko vuoden BKT supistui 2,6 prosenttia. Talouden kasvu jatkui tämän vuoden ensimmäisellä neljänneksellä noin yhden prosentin vauhdilla viime vuoden loppuun verrattuna. Pääsasiallisina syinä kasvupyrähdykseen olivat taantumien aikana tyhjiin käyneiden varastojen täydennys sekä valtion mittavat finanssipoliittiset toimet. Näiden toimien heikennyttä kasvu hidastui kevään

ja kesän aikana alle puoleen prosenttiin alkuvuoteen verrattuna. Yhdysvaltojen talouden perinteinen moottori, yksityinen kulutus, sen sijaan yskii edelleen. Korkeaksi noussut työttömyys, asuntomarkkinoiden edelleen odottava tunnelma sekä yleinen talouden epävarmuus ovat nostaneet säästämisasteen ennätyskorkeaksi. Tämä on toisaalta terve korjausliike kotitalouksien velkataakan pienentämiseksi, mutta samalla se rajoittaa yksityisen kulutuksen kasvua. Rakentamista lukuun ottamatta investoinnit ovat kuitenkin olleet alkuvuonna lievässä kasvussa. Dollarin vahvistuminen on kääntänyt kauppataseen alijäämäiseksi.

Loppuvuoden talouskehitys Yhdysvalloissa on suuri kysymysmerkki. Kuluttajien luottamus on edelleen heikkoa, pitkäaikaistyöttömyys lisääntyy ja asuntomarkkinoilla on merkkejä jopa uudesta taantumasta sen jälkeen, kun asunnonostajille myönnetty verotuki päättyi keväällä. Valtion mittava velkaantuminen rajoittaa uusien elvytyspakettien rakentamisen. Vaikka ajautumista uuteen taantumaan ei pidetä todennäköisenä, sen riski on kuitenkin olemassa. Vuonna 2010 Yhdysvaltain BKT:n ennustetaan kasvavan 2,5 prosenttia.

Ensi vuonna talouden kasvu hidastuu yksityisen kulutuksen pysyessä vaimeana. Uusia työpaikkoja syntyy edelleen vain vähän, ja työttömyys pysyy korkealla. Kone- ja laiteinvestoinnit sen sijaan kasvavat jonkin verran kuluvasta vuodesta, mutta asuinrakentamisen kasvu jäänee vaatimattomaksi. Myös viennin kasvun ennakoidaan hidastuvan. Vuonna 2011 Yhdysvaltojen BKT:n ennakoidaan kasvavan noin 2 prosenttia.

Kanadassa alkuvuoden nopea talouden kasvu on hidastumassa vuoden loppua kohden Yhdysvaltojen vanavedessä. Kanada on kuitenkin selvinnyt maailmantalouden alamäestä melko vähäisin vaurioin, ja viimeistään ensi vuoden aikana se pystyy pääsemään takaisin taantumaa edeltävälle kasvu-uralle. Yksityinen kulutus ja asuinrakentaminen ovat jo elpyneet kuluvan vuoden aikana. Viennin kehitystä varjostaa kuitenkin Yhdysvaltojen kysynnän heikkeneminen sekä Kanadan dollarin vahvistuminen euroon ja Yhdysvaltojen dollariin nähden. Vuonna

2010 Kanadan bruttokansantuotteen odotetaan kasvavan yli 3 prosenttia ja vuonna 2011 yli 2 prosenttia.

Kiinassa kasvu jatkuu, Japanin elpyminen hitaampaa

Kiina on maailmantalouden keskeisistä alueista ainoa, jossa talous ei supistunut maailmantalouden taantumana aikana. Vaikka kasvuvauhti hieman heikentyikin vuonna 2009, talous kasvoi 9,1 prosenttia. Vaikka vienti hiipui kansainvälisen kysynnän laskun myötä, Kiina pystyi keynesiläisellä elvyttävällä rahaja finanssipolitiikalla nopeasti kääntämään kasvun kotimarkkinapainotteiseksi. Kuluvan vuoden aikana rahapolitiikkaa on vastaavasti kiristetty ja julkisen talouden elvytystoimia on supistettu investointien ylikuumenemisen hillitsemiseksi. Tämän vuoden alkupuoliskolla Kiinan talous kasvoi kuitenkin vielä 11 prosenttia. Vienti on kesän jälkeen elpynyt lamaa edeltävälle tasolle ja kauppataseen ylijäämä on ennätyksellisen suuri. Yksityinen kulutus jatkaa lähes kaksinumeroista kasvuaan. Kiinan BKT kasvaa tänä vuonna lähes 10 prosenttia.

Vuonna 2011 kasvu pysyy entisessä lähes 10 prosentin vuosivauhdissa. Vaikka viennin kasvun odotetaan hieman hidastuvan maailmanmarkkinoiden kysynnän laimenemisen vuoksi, kotimarkkinat jatkavat kasvuaan entiseen tapaan. Vahvan vaihtotaseen turvin ja aktiivisella talouspolitiikalla Kiina pystyy nopeasti reagoimaan uhkaaviin ylikuumenemisiin tai kasvun hidastumiseen.

Japanin talous sen sijaan on vaarassa ajautua takaisin hitaan kasvun uralle. Vuonna 2009 Japanin talous supistui 5,2 prosenttia. Viime vuoden puolella maailmankaupan kasvun myötä Japanin vienti alkoi kasvamaan lähinnä muualle Aasiaan. Heikko kysyntä Yhdysvalloissa, joka on perinteisesti ollut Japanin tärkein kauppakumppani, sekä erityisesti jenin voimakas vahvistuminen ovat kuitenkin tyrehdyttäneet vientiä. Kotimaassa pitkään vaivannut deflaatio sekä alhainen luottamus talouteen ovat puolestaan estäneet yksityisen kulutuksen ja investointien kasvua. Matala korkotaso ja suuri velkaantuminen rajoittavat rahaja finanssipoliittista elvytystä. Japanin kasvuennusteita

on alkuvuoden kuluessa tarkistettu useaan kertaan alaspäin, ja tämän vuoden talouskasvuksi ennakoidaan noin 2–3 prosenttia. Vuoden 2011 talouskasvun arvellaan jäävän pienemmäksi. Aasian kehittyvissä talouksissa kasvu jatkuu vahvana.

Suomen sahatavaran viennin tärkeillä kohdealueilla Pohjois-Afrikassa ja Lähi-idässä taloudet kasvavat viime vuoden pienen notkahduksen jälkeen tänä ja ensi vuonna keskimäärin 5 prosentin vuosivauhtia. Rakennustoiminta erityisesti Pohjois-Afrikassa pysyy vilkkaana.

Keskuspankkien korkopolitiikka vaikuttaa myös valuuttakursseihin

Keskuspankkien koronnostot vaikuttavat suoraan myös valuuttojen välisiin vaihtokursseihin. Ensiksi koronnoston tekevä keskuspankki joutuu samalla hyväksymään valuuttansa vahvistumisen, mikä heikentää viennin hintakilpailukykyä. Tämän tiedostaminen hillitsee koronnostojen aikaistamista. Mikäli Yhdysvalloissa talouden kasvu jatkuu ensi vuonna Eurooppaa hitaampana, se luo paineita euron uudelleen vahvistumiseen. Tämä tosin edellyttää, että Euroopassa ei koeta uusia velkakriisejä ja finanssimarkkinoiden levottomuuksia. Ruotsissa koronnostot ja odotukset uusista korotuksista ovat jo johtaneet kruunun vahvistumiseen.

Sekä Yhdysvaltain keskuspankki FED että Euroopan keskuspankki EKP ovat pitäneet ohjauskorkojaan ennätysmatalina jo pitkään. Euroopassa markkinakorot ovat tosin hieman nousseet talven jälkeen, mutta tämä on johtunut lähinnä pankkien vaatimista suuremmista riskipreemioista sekä likviditeetin pienemisestä pankkien välisillä markkinoilla. Yhdysvalloissa FED on lisännyt markkinoiden likviditeettiä ostamalla valtion velkapapereita, mikä käytännössä tarkoittaa setelirahoitusta. Korkean työttömyyden ja matalana pysyvän inflaation vuoksi kummankaan keskuspankin ei odoteta nostavan korkotasoa ennen ensi vuoden loppupuolta. Euroalueella saattaa tosin tulla paineita aikaisemmalle koronnostolle johtuen Saksan ja muiden suurten maiden mahdollisesta ennakoitua nopeammasta talouskasvusta.

Tällöin koronnostoa voidaan harkita jo aikaisemmin, vaikka se samalla uhkaisikin heikompien euromaiden orastavaa elpymistä.

Keskuspankkien markkinaoperaatiot voivat kääntää valuuttakurssien kehityksen myös täysin päinvastaiseen suuntaan. Molemmat keskuspankit (EKP ja FED) ovat laman aikana harjoittaneet ekspanstiivista rahapolitiikkaa ostamalla valtioiden velkapapereita ja lisäämällä markkinoiden likviditeettiä. Mikäli euroalueella syntyy uusia levottomuuksia finanssimarkkinoilla ja EKP joutuu pitämään markkinoiden likviditeettiä Yhdysvaltoja suurempana ja löysempanä, tuotto- ja korko-odotusten kautta tämä vaikuttaa dollaria vahvistavasti. Tämän hetken uskomuksen mukaan euro kuitenkin todennäköisemmin ensi vuonna vahvistuu hieman dollaria vastaan kuin päinvastoin.

1.2 Kotimaan talous

Viennin ennakoitua nopeampi kasvu sekä yksityisen kulutuksen elpyminen kasvattavat Suomen bruttokansantuotetta tänä vuonna vajaa 4 prosenttia. Asuinrakentaminen on ollut vahvassa kasvussa. Loppuvuoden aikana parantuva työllisyys, yritysten lisääntyneet tilaukset sekä kotitalouksien ja yritysten vahva luottamus talouteen pitävät kasvua yllä. Maailmankaupan odotettu notkahdus ensi vuoden alkupuolella hidastaa Suomen viennin kasvua hetkellisesti. Yksityinen kulutus kasvaa ensi vuonna kuluvan vuoden vauhtia, mutta investoinnit vilkastuvat. Inflaation odotetaan nousevan noin kahteen prosenttiin. Vuonna 2011 Suomen bruttokansantuote kasvaa noin 3 prosenttia.

Suomi toipuu ennakoitua nopeammin taantumasta

Suomeen maailmantalouden taantuma välittyi viennin nopean supistumisen kautta. Vuonna 2009 vienti pienentyi peräti viidenneksen edellisestä vuodesta.

Tämä puolestaan heijastui nopeasti myös yksityiseen kulutukseen ja investointeihin niitä supistaen. Suomen bruttokansantuote supistui 8 prosenttia vuonna 2009. Kuluvan vuoden alussa talouden kehitys oli vielä heikkoa, mutta toisen vuosineljänneksen aikana kasvu käynnistyi ennakoitua nopeammin. Vienti kasvoi lähes 13 prosenttia ensimmäisestä neljänneksestä ja teollisuustuotanto lisääntyi lähes pari prosenttia. Vuositasolla tuotanto kasvoi lähes 4 prosenttia. Viennin elpymisen taustalla oli keskeisten vientimaiden, Saksan ja Ruotsin, ennakoitua nopeampi elpyminen ja kysynnän kasvu. Myös vienti Aasiaan kasvoi, mitä tuki myös euron heikentyminen ja viennin hintakilpailukyvyyn parantuminen. Erityisesti metsä- ja metalliteollisuuden tuotteiden vienti kasvoi nopeasti.

Viennin ohella myös yksityinen kulutus lähti kevään jälkeen kasvuun. Kevään ja kesän aikana ilmeni, että työttömyys Suomessa ei kasva niin nopeasti kuin vielä alkuvuodesta ennakoitiin. Yhdessä maailmalta tulleiden myönteisten talousuutisten kanssa tämä on vahvistanut kuluttajien luottamusta. Suhdanteiden paranemista odottavien määrät kuluttaja- sekä suhdannebarometreissä ovatkin keväästä saakka nousseet nopeasti ylöspäin. Suhdannenousun alkuvaiheessa investoinnit eivät ole vielä käynnistyneet

asuinrakentamista lukuun ottamatta. Elpyvä talous, hyvät tulevaisuudennäkymät sekä erityisesti matala korkotaso palauttavat asuinrakentamista nopeasti lamaa edeltävälle tasolle. Valtion velkaantumisen myötä julkista kulutusta ja investointeja ollaan vähitellen supistamassa, ja julkinen kulutus kasvaa tänä vuonna vain vähän.

Elinkeinoelämän keskusliiton syyskuun suhdannebarometrin mukaan yritysten luottamus talouteen on palautunut jo keskitasolle ja tuotannon odotetaan jatkavan kasvuaan loppuvuoden aikana. Teollisuudessa kapasiteetin käyttöasteita on vähitellen nostettu ja yritysten tilauskanta on kohentunut. Koska myös kuluttajien luottamus talouteen on vahvistunut, loppuvuoden aikana ei ole odotettavissa notkahdusta talouden kehityksessä. Inflaatio kiihtyy tänä vuonna noin prosentin tuntumaan lähinnä ruoan ja energian hintojen nousun vuoksi. Vuonna 2010 Suomen bruttokansantuotteen odotetaan kasvavan vajaa 4 prosenttia.

Kasvu hidastuu hieman ensi vuonna

Maailmantalouden kasvun hidastumisen myötä on odotettavissa, että ensi vuoden alkupuolella kysyntä Suomen keskeisillä vientialueilla pienenee.

Kotimaan talousennusteita.

	Toteutunut 2009	ETLA 2010e	Nordea 2010e	ETLA 2011e	Nordea 2011e
*BKT, %	-8,0	3,5	3,5	4,0	3,0
*Vienti, %	-20,3	6,0	10,0	9,0	6,9
*Yksityinen kulutus, %	-1,9	2,5	2,4	2,0	2,6
*Julkinen kulutus, %	1,2	0,5	0,5	1,0	0,5
*Investoinnit, %	-14,8	2,5	0,7	8,0	4,1
yksityiset	-17,4	2,5	-	9,0	-
julkiset	6,1	2,0	-	1,0	-
*Rakennustuotanto, %	-12,7	4,5	-	6,5	-
Kuluttajahintaindeksin muutos, %	0,0	1,2	0,8	2,4	2,0
Työttömyysaste, %	8,2	8,4	8,5	7,7	8,1
Euribor 3kk, %	1,2	0,8	1,2	1,5	2,2

* määrän muutos

Nordean ennuste julkaistiin 30.8.2010.

Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen (ETLA) ennuste julkaistiin 22.9.2010.

Tämä vaikuttaa Suomen vientiin kasvua hidastavasti. Loppuvuodesta vienti kuitenkin jälleen jatkaa kasvuaan Venäjän sekä muiden talouksien jatkaessa elpymistään euroalueen ja Ruotsin lisäksi. Kokonaisuutena vienti kuitenkin kasvaa kuluvaa vuotta hitaammin.

Investointien odotetaan lähtevän ensi vuonna kasvuun kuluvaa vuotta laaja-alaisemmin. Asuinrakentamisen jatkuessa vahvana teollisuuden kapasiteetin käyttöasteen nousu ja tilausten kasvu ennakoivat myös kone- ja laiteinvestointien kasvua. Yksityinen kulutuksen kasvu sen sijaan pysyy kuluvan vuoden tasolla. Vaikka kotitalouksien luottamus talouteen pysyy vahvana, työttömyys alenee ja korkotaso pysyy alhaisena, kääntöpuolella reaali-palkkojen nousu jää vaatimattomaksi hilliten kulutuksen kasvua.

Julkisessa taloudessa on edessä mahdollisesti pitkään jatkuva tervehdyttämisvaihe. Velkaantumista ja rahoitusaliijäämää tullaan todennäköisesti paikkaamaan jo ensi vuonna muun muassa energiaveroja korottamalla, vaikka kasvava työllisyys ja kauppataseen paraneminen auttavatkin osaltaan valtion menojen tasapainottamisessa. Talouden vauhdin paranemisesta huolimatta inflaation ei vielä ensi vuonna odoteta ylittävän kahta prosenttia. Vuonna 2011 Suomen BKT kasvaa noin 3 prosenttia.

2 Metsäteollisuus

2.1 Saha- ja vaneriteollisuuden vienti ja tuotanto

Kysynnän kasvu puutuotteiden vientimarkkinoilla on alkuvuonna lisännyt vientiä Suomesta Eurooppaan ja Afrikkaan. Viennin kannattavuutta on parantanut markkinahintojen nousu ja hintakilpailukyky euroalueen ulkopuolella euron heikentyminen. Kotimaassa kysyntää on lisännyt erityisesti omakotirakentamisen kasvu. Loppuvuonna 2010 ja ensi vuoden alussa kysynnän kasvua hidastaa rakentaminen hiljeneminen talvikaudeksi. Samalla sahatavaran markkinahintojen nousu taittuu. Tänä vuonna Suomen viennin keskihinnan arvioidaan nousevan vuositasolla noin 13 prosenttia. Kotimaan kulutuksen ja viennin kasvu nostaa tuotannon noin 9,4 miljoonaan kuutiometriin. Vuonna 2011 rakentamisen kasvu lisää sahatavaran kulutusta Euroopassa. Kilpailun kiristyminen kuitenkin hidastaa markkinahinnan nousua tuotannon kasvaessa Euroopassa. Ensi vuonna Suomen sahatavaran keskimääräisen vientihinnan ennakoidaan nousevan noin 3 prosenttia. Tuotanto nousee noin 9,8 miljoonaan kuutiometriin kotimaan kulutuksen ja viennin kasvaessa.

Vanerin vientihinnat ovat tänä vuonna kääntyneet nousuun, ja nousun odotetaan jatkuvan myös loppuvuonna. Vuositasolla vanerin viennin keskihinnan arvioidaan nousevan noin yhden prosentin. Kysynnän kasvu erityisesti Saksassa ja Britanniassa nostaa vientimäärää viime vuodesta noin viidenneksen. Vuonna 2011 vanerin kulutus kasvaa Euroopassa rakentamisen ja asumisen loppukäyttökohteissa sekä

kuljetusvälineiteollisuudessa. Samalla kuitenkin myös tarjonta ja kilpailu lisääntyvät parantuvan hintatason myötä. Suomen viennin keskihinnan odotetaan nousevan vuositasolla noin 4 prosenttia. Kysynnän kasvu vientimarkkinoilla ja kotimaassa nostaa vanerin tuotannon vuosina 2010–2011 lähelle miljoonaa kuutiometriä. Koivuvanerin osuuden arvioidaan jäävän noin kolmannekseen vanerin tuotannosta.

Rakentaminen alkaa kasvaa Euroopassa hitaasti taantumien jälkeen

Havusahatavaran suurin loppukäyttökohte on asuntorakentaminen, joka aleni Euroconstructin arvioiden mukaan Länsi-Euroopassa viime vuonna 13 prosenttia. Samaan aikaa sahatavaran kulutus aleni noin 6 prosenttia. Alkuvuonna 2010 talouskasvun hitaasti elpyessä myös puutuotteiden kysyntä kasvoi. Euroconstructin arvioiden mukaan asuntorakentaminen alenee hieman vielä tänäkin vuonna, joten sahatavaran kulutuksen selvää kasvua voidaan odottaa vasta ensi vuonna. Eurooppaan toimitettiin viime vuonna Suomen sahatavaran tuotannosta noin kolmannes. Erot rakentamisessa ovat Euroopan vientimaiden välillä kuitenkin suuret. Suomelle tärkeistä vientimaista uusien asuntojen rakentaminen on ennusteiden mukaan kääntynyt jo kasvuun Saksassa ja Britanniassa. Vuonna 2011 kasvu jatkuu Euroconstructin mukaan näissä maissa 6–8 prosentin vauhdilla ja kasvua on odotettavissa myös Tanskassa ja Hollannissa. Suomen

kilpailijamaassa Ruotsissa uusien asuntojen rakentaminen kasvaa ensi vuonna viidenneksen kuluvaan vuoteen verrattuna.

Venäjällä kansallisen asunto-ohjelman tavoitteena on kaksinkertaistaa asuntorakentamisen määrä nykyisestä tasostaan lähivuosina. Ohjelman on arvioitu lisäävän puurakentamista ja puutuotteiden kysyntää, vaikka tavoitteet eivät täysin toteutuisikaan (ks. artikkeli, s. 49).

Afrikassa talouskasvun elpymässä notkahduksen jälkeen tulojen kasvun odotetaan lisäävän myös rakentamista ja rakennusmateriaalien kysyntää ensi vuonna. Pohjois-Afrikan vientimaissa suunnitellut panostukset infrastruktuuriin tulevat toteutuessaan lisäämään puutuotteiden tarvetta myös lähivuosina. Vuosina 2007–2009 Afrikan toimitusten osuus Suomen koko sahatavaran tuotannosta on kasvanut 12 prosentista vajaaseen viidennekseen.

Aasiassa Kiinan kasvava sahatavaran kysyntä rakentamiseen, rakennustuotteiden valmistukseen ja huonekaluteollisuuteen on vaikuttanut havusahtavaran kauppavirtoihin. Tuonnin arvioidaan kasvavan viime vuoden noin 6 miljoonasta 9 miljoonaan kuutiometriin tänä vuonna ja vuoteen 2015 mennessä jopa 21 miljoonaan kuutiometriin. Sen sijaan Japanissa rakentamisen taantuma on jatkunut. Asuinrakennusaloitukset vähenivät alkuvuonna 4 prosenttia verrattuna viime vuoden vastaavaan ajankohtaan. Sahatavaran kysynnän kannalta tärkeiden puurunkoisten talojen aloitukset kuitenkin kasvoivat. Rakentamisen yleisen laskusuunnan taittuminen vuonna 2011 edellyttää talouden lähtevän vähitellen kasvuun.

Pohjois-Amerikassa havusahtavaran kulutus on asuntorakentamisen alenemisen myötä pudonnut noin 55 miljoonaa kuutiometriä vuosina 2006–2009. Yhdysvaltain asuntomarkkinoilla epävarmuus tulevasta kehityksestä jatkuu. Esimerkiksi heinäkuussa 2010 tapahtui kaikkien aikojen suurin vanhojen asuntojen myynnin pudotus, joka oli seurausta ensiasunnon ostajille suunnatun verotuen loppumisesta. Asuinrakentamisen laskun arvioidaan kuitenkin jo taittuneen. Ensi vuonna Yhdysvaltain asuntorakentamisen ennakoidaan kasvavan 2–3 prosenttia, mutta

asuntoaloitusten määrä jää silti kauas taantumaa edeltäneistä vuosista.

Vaikka rakentaminen kasvaa Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa ensi vuonna, määrät jäävät selvästi alle taantumaa edeltävän tason. Euroopassa korot ovat vielä alhaalla, mutta elvytyksen loppuminen saattaa entisestään hidastaa rakentamisen kasvuun lähtöä.

Sahatavaran nopea hintojen nousu hidastumassa

Alkuvuonna 2010 tapahtunut sahatavaran hinnan nousu Euroopassa nosti myös Suomen keskimääräistä vientihintaa tammi–kesäkuussa 20 prosenttia vuodentakaiseen verrattuna. Markkinahinnan nousun taustalla ollut kysynnän kasvu syntyi ostajien tarpeesta täydentää varastoja, joiden oli annettu epävarmassa taloustilanteessa pienentyä. Sahatavaran tarjonta on ollut Euroopassa alhaalla viime vuoden suurten tuotannonsupistusten jälkeen, ja markkinoilla on ajoittain esiintynyt jopa niukkuutta. Huolimatta asuinrakentamisen kasvuun lähdöstä joissakin Euroopan maissa, selvää sahatavaran kulutuksen kasvua ei Euroopassa ole vielä tänä vuonna näkyvissä.

Epävarma markkinatilanne näyttää jatkuvan loppuvuonna 2010 sekä vielä ensi vuoden alussa, kun rakentaminen hidastuu talvikaudeksi ja julkinen elvytys Euroopassa loppuu. Sahatavaran markkinahinnan nousun taittuessa loppuvuonna Suomen vientihinnan nousuksi arvioidaan tänä vuonna 13 prosenttia verrattuna viime vuoteen. Vuonna 2011 rakentamisen kasvu on Euroopassa vielä hidasta. Hintojen nousun voidaan odottaa myös lisäävän tuotantoa vientimaissa sekä tarjontaa Venäjältä ja Baltiasta. Tarjonnan kasvu hidastaa osaltaan sahatavaran markkinahintojen nousua. Suomen sahatavaran keskimääräisen vientihinnan ennakoidaan nousevan ensi vuonna noin 3 prosenttia verrattuna kuluvaan vuoteen.

Suotuisa valuuttakurssikehitys parantanut alkuvuonna viennin hintakilpailukykyä

Suomen sahatavaran ja vanerin tuotannosta noin puolet toimitettiin viime vuonna euroalueen ulkopuolisiin

Suomen saha- ja vaneriteollisuus vuonna 2009, 1 000 m³.

	Saha- tavara	%	Vaneri	%
Tuotanto	8 000	100	780	100
Kotimaa	2 891	36	97	12
Vienti:	5 109	64	683	88
EU	2 489	31	589	76
Afrikka	1 463	18	2	0
Aasia pl.Japani	517	6	28	4
Japani	539	7	8	1
Pohjois-Amerikka	3	0	18	2
Venäjä	9	0	1	0
Muut	89	1	37	5

Lähteet: Metsäteollisuus ry ja Tullihallitus.

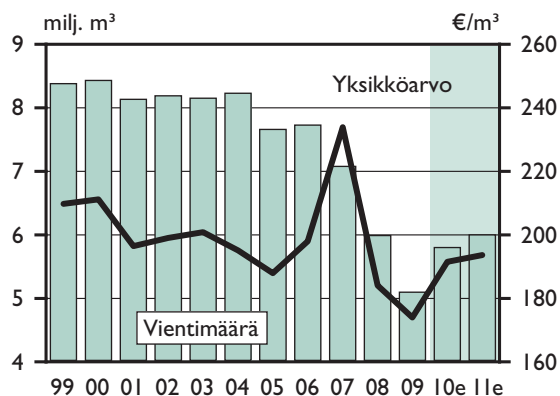
maihin, joten valuuttakurssin muutoksilla on merkitystä teollisuudenalan hintakilpailukyville ja kannattavuudelle. Alkuvuoden 2010 viennin hintakilpailukykyä on parantanut euron heikkeneminen tärkeimpiin valuuttoihin nähden. Syys-lokakuussa euro on kuitenkin jälleen vahvistunut.

Ruotsi on menettänyt hintakilpailukykyään, kun kruunu on vahvistunut tammi–elokuun aikana euroon nähden 8 prosenttia. Lisäksi tuotantokustannuksia on nostanut havutukin tienvarsihintojen nousu. Nousupaineet hinnoissa myös jatkuvat sahauskapasiteetin kasvaessa erityisesti Etelä-Ruotsissa. Ruotsin vienti väheni Eurooppaan, Afrikkaan ja Aasiaan yhteensä noin 10 prosenttia tammi–toukokuussa vuodentakaisesta, kun Suomen vienti puolestaan kasvoi 12 prosenttia. Kasvu Eurooppaan oli 17 prosenttia ja Afrikkaan 6 prosenttia, mutta Aasiaan Suomen vienti väheni vuodentakaisesta Japanin alentuneiden toimitusmäärien vuoksi. Rakentamisen hidastuessa Euroopassa talvikaudeksi ja vähentäessä sahatavaran kysyntää myös Suomen viennin kasvu taittuu loppuvuonna. Koko vuonna 2010 viennin arvioidaan kasvavan noin 14 prosenttia.

Valuuttakurssisikehtyksen odotetaan vaikuttavan suotuisasti Suomen kilpailukykyyn euroalueella myös vuonna 2011, jolloin Ruotsin kruunun odotetaan mieluummin hieman vahvistuvan kuin heikentyvän suhteessa euroon. Ruotsin vientiä rajoittanee ensi vuonna myös kotimaan asuntorakentamisen voimakas kasvu. Kilpailun Euroopan sahatavaramarkkinoilla

odotetaan kuitenkin kasvavan, kun sahatavaran hintojen nousu on lisännyt tuotannon kannattavuutta alueella. Sahauskapasiteettia on Euroopassa lisätty paljon 2000-luvulla, jolloin esimerkiksi Saksan tuotanto on kasvanut noin 60 prosenttia. Mikäli Yhdysvaltain taloudessa elpyminen alkaa euroaluetta hitaammin, dollarin voidaan odottaa edelleen heikentyvän suhteessa euroon. Tämä heikentäisi euroalueen viennin hintakilpailukykyä Euroopan ulkopuolisilla markkinoilla. Ensi vuonna Suomen sahatavaran viennin ennakoidaan kasvavan noin 3 prosenttia kuluvaan vuoteen verrattuna.

Kiinan kasvava sahatavaran kysyntä Venäjän puunvientitullien mahdollisen noston jälkeen on epävarmuustekijä, joka saattaa muuttaa jo lähitulevaisuudessa sahatavaramarkkinoita myös Euroopassa. Kiinan kysynnän kohdistuessa vähitellen myös rakennesahatavaraa kalliimpiin laatuviennin kannattavuus Euroopasta Kiinaan paranee. Tämä kasvattaisi toimituksia Kiinaan, purkaisi siten osaltaan nykyistä sahatavaramarkkinoilla vallitsevaa ylikapasiteettia ja nostaisi sahatavaran hintatasoa Euroopassa. Esimerkiksi Ruotsi vie sahatavaraa Kiinaan, ja Suomestakin on lisätty sinne lähinnä kuusisahatavaran vientiä. Kiinan osuus nousi tammi–kesäkuussa 2010 noin 7 prosenttiin Suomen Aasiaan suuntautuvasta viennistä. Tänä vuonna

Lähteet: Tullihallitus ja Metla

Sahatavaran viennin määrä ja yksikköarvo 1999–2011e vuoden 2009 hinnoin (tukkuhintaindeksi).

myös Venäjältä ja Kanadasta Kiinaan suuntautuva sahatavaran vienti on kasvanut.

Kotimaan sahatavaran tuotanto reippaaseen kasvuun

Taloustaantuma alensi talonrakentamista vuonna 2009 Rakennusteollisuus ry:n arvion mukaan noin 13 prosenttia. Sahatavaraa paljon käyttävässä omakotirakentamisessa kohteita käynnistyi noin viidennes vähemmän kuin edellisvuonna. Tämän seurauksena sahatavaran kotimaan kulutus aleni noin viidenneksellä viime vuonna. Rakentaminen lähti kuitenkin kasvuun jo viime vuoden lopulla, ja tänä vuonna uusien asuntojen rakennusaloitukset kasvavat Rakennusalan suhdanneryhmän elokuun arvion mukaan noin kolmanneksen. Kasvu jatkuu ensi vuonna, mutta hidastuen. Suhteellisesti eniten kasvavat pientalojen rakennusaloitukset. Toisaalta julkisen talouden säästötoimet saattavat tulevaisuudessa vähentää julkisin varoin tapahtuvaa rakentamista.

Korjausrakentamisen kasvu nopeutuu tänä ja ensi vuonna pariin prosenttiin. Korjaustoimintaa kasvattaa kotitalousvähennys ja vielä tänä vuonna maaliskuun loppuun asti voimassa ollut asunto-osakeyhtiöitä koskeva 10 prosentin korjausavustus. Korjaustoimintaa pitää yllä tulevana vuosina rakennuskannan vanheneminen, energian säästöön tähtäävät parannukset ja tarve nostaa teknistä laatua.

Puutuoteollisuuden suhdannenäkymät ovat Elinkeinoelämän keskusliiton elokuun suhdannetiedustelun mukaan parantuneet alkuvuonna. Tuotannon arvioidaan kasvavan myös loppuvuonna, mutta alkuvuotta hitaammin. Myyntihintojen odotetaan tiedustelun mukaan vahvistuvan, mutta ongelmana kannattavuudelle on nopea tuotantokustannusten nousu.

Viennin ja kotimaan kulutuksen kasvu ovat tämän vuoden alussa nostaneet havusahatavaran tuotannon ripeään kasvuun. Tammi–kesäkuussa tuotanto kasvoi vuodentakaiseen verrattuna 27 prosenttia. Loppuvuonna kasvu kuitenkin taittuu vientimarkkinoiden rakentamisen hidastuessa. Tänä vuonna sahatavaran tuotantomäärän arvioidaan päättyvän noin 9,4 miljoonaan kuutiometriin. Epävarmuutta

Saha- ja vaneriteollisuuden tuotanto- ja vientiennusteet, 1 000 m³ (muutosprosentit edellisvuodesta lukujen alla).

	Tuotanto			Vienti		
	2009	2010e	2011e	2009	2010e	2011e
Saha-tavara	8 000 -18	9 400 18	9 800 4	5 109 -13	5 800 14	6 000 3
Vaneri	780 -38	940 21	990 5	683 -38	820 20	850 4

*Havusahatavaran ja vanerin vientihintaennusteet muutosprosentteina edellisvuodesta.**

	2009	2010e	2011e
Sahatavara	-10 (174 €/m ³)	13	3
Vaneri	-12 (493 €/m ³)	1	4

* Vientihinnat ovat nimellisiä euromääräisiä viennin yksikköarvoja.

tuotantoarvioon aiheuttaa jo vuoden verran jatkunut tukkipuun hinnan nousu, sekä suunnitelmat sahojen seisokeista loppuvuonna rakentamisen kausiluonteisen hiljenemisen vuoksi. Vuonna 2011 kysynnän kasvu kotimaassa ja kulutuksen vähittäinen elpyminen vientimarkkinoilla nostavat sahatavaran tuotannon vuoden 2008 tasolle, noin 9,8 miljoonaan kuutiometriin.

Taloustaantuma johti Suomessa sahateteollisuuden tuotantoyksiköiden sulkemisiin. Vuodesta 2004 kapasiteettia on suljettu pysyvästi noin miljoonan kuutiometrin verran. Mikäli myös sulkemisuhan alla olevat Metsäliiton Kemin ja Stora Enson Varkauden saha suljetaan, kapasiteetti pienenee vielä noin puoli miljoonaa kuutiometriä. Kun uusia investointeja ei ole tiedossa, sahaus ei palaudu samoihin lukemiin kuin ennen taantumaa.

Vanerin kysyntä lähtenyt taantumasta jälkeeseen kasvuun

Vanerin vientimarkkinoilla taloustaantuma alkoi vaikuttaa myöhemmin kuin sahatavaramarkkinoilla, jolloin suurin pudotus Suomen vanerin tuotantomääriin tuli viime vuonna. Suomen vientimäärä

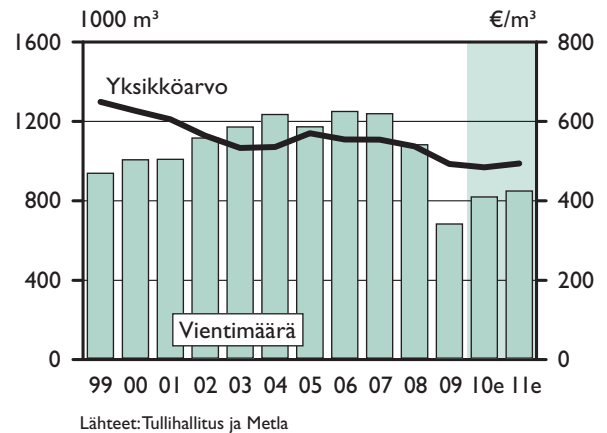
ja tuotanto alenivat edellisvuodesta 38 prosenttia. Taantumavuosina alentuneet vanerin hinnat johtivat Euroopassa yleisesti tarjonnan laskuun. Tuotanto supistui ja myös tarjonta Euroopan ulkopuolelta, esimerkiksi Kiinasta, väheni.

Alkuvuonna 2010 vanerin kysyntä Euroopassa on kuitenkin alkanut kasvaa ja hintataso vahvistua. Havuvanerin hinnan nousuun on vaikuttanut osaltaan Chilen helmikuisen maanjäristyksen vuoksi alentunut tarjonta. Lehtipuuvanerilla hintakehitys on ollut vielä alkuvuonna heikompaa kuin havuvanerilla. Kysynnän kasvaessa myös lehtivanerin hintojen odotetaan Euroopassa loppuvuonna nousevan. Hintatasoon nostavasti vaikuttanee myös Venäjän koivuvanerin tarjonnan pieneneminen, kun loppukesän metsäpalot ovat Venäjällä vaikeuttaneet puuraaka-aineen saatavuutta.

Kysynnän kasvu nosti Suomen havuvanerin vientiä tammi–kesäkuussa 2010 noin puolella ja lehtivanerin vientiä noin kolmanneksella verrattuna viime vuoden vastaavaan aikaan. Havu- ja lehtivanerin vienti on kasvanut erityisesti suurimpiin vientimaihin Saksaan ja Britanniaan. Havuvaneria on viety lisäksi kasvavia määriä Ruotsiin. Saksassa Suomen tuonti-osuudet olivat tammi–kesäkuussa 2010 kummankin vanerilaadun osalta 11 prosenttia. Kiina lisäsi alkuvuonna vientiään tuntuvimmin ja nosti osuutensa Saksan lehtivanerin tuonnista noin 20 prosenttiin. Venäjän osuus oli 23 prosenttia. Loppuvuonna 2010 Suomen vanerin viennin odotetaan kasvavan alkuvuotta hitaammin, jolloin kasvu tasoittuu vuositasolla noin 20 prosenttiin.

Viime vuoden aikana Suomen vanerin vientihintojen kehitys oli laskeva, mutta alkuvuonna 2010 vientihinnat ovat kääntyneet nousuun. Koivuvanerin viennin keskihinnat jäivät silti vielä tammi–kesäkuussa 2010 selvästi vuodentakaisia hintoja alemmiksi. Loppuvuonna vanerin hintojen nousu odotetaan jatkuvan, jolloin Suomen koko vanerin viennin keskihinta nousee vuositasolla noin prosentin.

Ensi vuonna vanerin kulutuksen odotetaan Euroopassa kasvavan rakentamisen ja asumisen käyttökohteissa sekä kuljetusvälineiteollisuudessa kansainvälisen kaupan lisääntyessä. Vanerin hintojen

Vanerin viennin määrä ja yksikköarvo 1999–2011e vuoden 2009 hinnoin (tukkuhintaindeksi).

nousuvauhti kuitenkin hidastuu kasvavan tarjonnan lisätessä kilpailua. Tarjontaa Eurooppaan lisäävät parantuneen hintatason myötä tuottajat Chilestä, Baltiasta, Venäjältä ja Kiinasta. Indonesiasta ja Malesiasta alkaa todennäköisesti lisääntyä myös korkealaatuisempien vanerien tarjonta Eurooppaan samalla kun puun alkuperän valvonta tehostuu. Ensi vuonna Suomen vanerin vientihinnan ennakoidaan nousevan noin 4 prosenttia ja vientimäärän kasvavan saman verran.

Koivuvanerin tuotannon erityisen suureen laskuun Suomessa vaikutti viime vuonna viennin alenemisen lisäksi raaka-aineen saatavuus, kun koivutukin tuonti väheni merkittävästi tuontihintojen noustua. Koivutukin tuonti on ollut vuosina 2005–2007 keskimäärin 0,8 miljoonaa kuutiometriä. Suurin osa koivutukin tuonnista on ollut peräisin Venäjältä. Koivuvanerin tuotantoa on ilmoitettu suljettavan Heinolassa ja Lappeenrannassa, mutta Savonlinnassa investoidaan myös uuteen tuotantoon. Viennin ja kotimaan kysynnän kasvu nostaa koko vanerin tuotannon tänä ja ensi vuonna noin miljoonaan kuutiometriin. Koivuvanerin osuuden tuotannosta arvioidaan olevan noin kolmannes.

2.2 Massa- ja paperiteollisuuden vienti ja tuotanto

Maaillantalouden elpymisen myötä paperin ja kartongin kulutus maailmalla kääntyi kasvuun viime vuoden lopulla, ja kaikkien paperi- ja kartonkituotteiden kulutuksen kasvu on nopeutunut varsinkin Kiinassa ja Yhdysvalloissa mutta myös Euroopassa. Suomen paperin ja kartongin vientimäärät ovat kasvaneet selvästi vuoden 2010 toisella vuosineljänneksellä. Kysynnän jatkaessa kasvuaan myös loppuvuodesta Suomen paperin viennin ja tuotannon ennustetaan kasvavan 12 ja kartongin viennin ja tuotannon 20 prosenttia vuonna 2010. Myös paperien ja erityisesti kartonkituotteiden hinnat ovat nousseet. Paperin viennin koko vuoden 2010 keskihinnan ennakoidaan nousevan 3 ja kartongin 5 prosenttia viime vuoteen verrattuna.

Euroopassa paperin kysynnän kasvu tasaantuu vuonna 2011 ja myös markkinahintojen nousu hidastuu yleisen talouskasvun hidastuessa. Sellun hinta on jo kääntynyt laskuun. Suomen paperin vienti ja tuotanto kasvavat kuluvaan vuoteen hitaammin. Euroopan paperimarkkinoita vaivaava ylikapasiteetti yhdessä kysynnän hitaan kasvun kanssa vie pohjaa merkittäville hinnannousuille. Ensi vuonna Suomen paperin ja kartongin keskivientihinnan ennustetaan nousevan 2 prosenttia. Paperin ja kartongin tuotantomäärän ennustetaan nousevan 12,7 miljoonaan tonniin eli noin 5 prosenttia kuluvaan vuoteen verrattuna.

Paperin ja kartongin kysyntä kasvaa maailmalla taantumien jälkeen

Taloustaantumien seurauksena paperin kulutus maailmalla romahti vuoden 2008 lopussa, ja lasku jatkui vielä vuoden 2009 alussa. Euroopan CEPI-maissa paperintuottajajärjestöjen Ceciprintin ja Cefifinen mukaan paperin ja kartongin kulutus laski 10 prosenttia viime vuonna. Kartonkituotteiden kulutuksensa lasku oli paperituotteita pienempää. Viime vuonna

sanomalehtipaperin kulutus laski 14 prosenttia, aikakauslehtipaperin 20 ja hienopaperin 15 prosenttia vuoteen 2008 verrattuna.

Paperin tuotantokapasiteettia suljettiin Euroopan CEPI-maissa vuonna 2009 vajaat 4 prosenttia. Paperin ja kartongin tuotantomäärät pienenevät Euroopassa 10 prosenttia 97 miljoonaan tonniin. Tämä laski kapasiteetin käyttöasteen Euroopan CEPI-maissa 85 prosenttiin vuonna 2009, mikä on alin kapasiteetin käyttöaste vuoden 1991 jälkeen, jolloin CEPI aloitti tuotantotilastojen keräämisen. Huolimatta tuotannon laskusta tuotantomäärä oli 6 prosenttia suurempi kuin kulutus (92 miljoonaa tonnia). Rungas tarjonta suhteessa vähentyneeseen kysyntään piti paperin hintakehityksen heikkona myös vuonna 2009.

Pohjois-Amerikassa paperin ja kartongin kokonaiskulutus ja tuotanto pienenevät 12 prosenttia vuonna 2009. Eniten aleni paino- ja kirjoituspaperien kulutus, joissa laskua oli 20 prosenttia. Pakkauspaperin ja kartongin kulutus aleni 10 prosenttia. Yhdysvalloissa vuodesta 2005 lähtien kirjoitus- ja painopapereiden kulutus on laskenut viidessä vuodessa 25 ja sanomalehtipaperin 50 prosenttia. Sanomalehtimainontaan käytetty rahamäärä on puolittunut mainonnan siirryttyä entistä enemmän sähköiseen mediaan. Venäjällä ja CIS-maissa taloustaantuma pienensi paperin ja kartongin kulutusta vuonna 2009, mutta vientimäärät kasvoivat. Venäjällä paperin ja kartongin kulutus ja tuotanto on kasvanut hitaasti koko 2000-luvun ajan.

Muista maista poiketen Kiinassa paperi- ja kartonkituotteiden kulutus ja tuotanto kasvoivat myös maailman talouden taantumien aikana. Vuosina 2008–2009 Kiinan paperin ja kartongin kulutus kasvoi 8–9 prosenttia. Taantumavuosina paperi- ja kartonkiteollisuus sopeutti tuotantoansa seisokein ja sulkemalla vanhoja, muuta kuin puukuitua käyttäviä paperitehtaita kotimaisen kysynnän mukaiseksi. Kiinan paperi- ja kartonkiteollisuuden käyttöaste olikin 92 prosenttia vuonna 2009.

Paperi- ja kartonkituotteiden hinnat Kiinan markkinoilla laskivat vuoden 2009 alkupuoliskolla kuten muillakin markkina-alueilla. Suurinta lasku oli paino- ja kirjoituspaperien hinnoissa. Tänä vuonna Kiinan

Suomen massa- ja paperiteollisuus vuonna 2009, 1 000 tn.

	Sellu	% tuotannosta	Paperi	% tuotannosta	Kartonki	% tuotannosta
Tuotanto	5 518	100	8 096	100	2 506	100
Kotimaan käyttö*	4 148	75	661	8	253	10
Vienti:	1 370	25	7 435	92	2 253	90
EU	848	15	5 126	63	1 367	55
Venäjä	11	0	266	3	186	7
Muu Eurooppa	54	1	338	4	151	6
Aasia	424	8	546	7	296	12
Afrikka	20	0	146	2	63	3
Yhdysvallat	2	0	572	7	123	5
Muut	11	0	441	6	67	3

* Laskennallinen käyttö = tuotanto – vienti.
Lähteet: Metsäteollisuus ry ja Tullihallitus.

paperi- ja kartonkituotteiden kulutus ja tuotanto ovat jatkaneet kasvuaan ja hinnat ovat nousseet.

Kun Yhdysvalloissa kulutus ja tuotanto laskivat rajusti taantumavuosina, nousi Kiina maailman suurimmaksi paperin ja kartongin tuottaja- ja kuluttajamaaksi vuonna 2009. Kiina on ollut paperin ja kartongin nettoviejä vuodesta 2007 lähtien. Suurin osa Kiinan paperin ja kartongin kulutuksesta ja tuotannosta on pakkauskartonkia ja -paperia. Vuonna 2009 Kiinan pakkauskartongin ja -paperin kulutus ja tuotanto olivat noin 50 miljoonaa tonnia ja vastaavasti Yhdysvaltojen kulutus 36 ja tuotanto 41 miljoonaa tonnia. Tosin merkittävä osa Kiinassa käytetystä pakkauspaperista ja -kartongista päättyy Yhdysvaltoihin ja muihin teollisuusmaihin Kiinasta vietävien tavaroiden pakkauksina.

Vuonna 2010 paperi- kartonkituotteiden kulutus on kasvanut Euroopassa sanomalehtipaperia lukuun ottamatta talouden elpymisen myötä. Tammi-elokuussa 2010 aikakauslehtipaperin kysyntä kasvoi 10 ja hienopaperin 6 prosenttia viime vuoteen verrattuna. Suurinta paperin ja kartongin kysynnän kasvu on kuitenkin alkuvuonna ollut Kiinassa. Pohjois-Amerikassa sanomalehtipaperin kulutus on edelleen pienentynyt, vaikka muiden paino- ja kirjoituspaperien kulutus on kääntynyt jo lievään kasvuun. Pakkauspaperin ja kartongin kulutuksen kasvu on kiihtynyt tänä vuonna teollisuustuotannon ja kaupan kasvun lisätessä pakkaamista. Yhdysvalloissa

pakkauskartonkien tuotanto on kasvanut tämän vuoden ensimmäisellä neljänneksellä jo yli 13 prosenttia verrattuna viime vuoden vastaavaan aikaan, ja kapasiteetin käyttöaste on noussut 95 prosenttiin.

Paperin ja kartongin vienti ja tuotanto kasvavat 2010, mutta hintataso edelleen heikko

Suomen paperin vienti aleni viime vuonna suhteellisesti jyrkemmin kuin Euroopan kulutus. Sanomalehtipaperin vienti aleni 74 ja aikakauslehtipaperin vienti 24 prosenttia. Hienopaperin vienti ja tuotanto supistuivat noin 10 prosenttia. Suomessa tuotantokapasiteettia supistettiin ja tuotteiden kysynnän jyrkän alenemisen takia pidettiin pitkiä tuotantoseisokkeja. Sanoma- ja aikakauslehtipaperin tuotantoa supistettiin Suomessa suhteellisesti enemmän kuin yleensä Euroopassa. CEPI-maissa paperin ja kartongin tuotanto vuonna 2009 supistui 10 prosenttia, kun Suomessa paperin tuotanto aleni 20 ja kartongin 13 prosenttia.

Vuoden 2010 alkupuolella kysyntä vientimarkkinoilla alkoi kasvaa, ja Suomen aikakauslehti- ja hienopaperin vientimäärä lisääntyi tammi-kesäkuussa vuodentakaisesta 15, sanomalehtipaperin 30 ja muiden paperien 40 prosenttia. Suomen paperin viennistä nykyisin vielä puolet on aikakauslehtipaperia, vaikka sen osuus on pienentynyt 6 prosenttiyksikköä vuodesta 2008. Vastaavasti hienopaperin osuus on

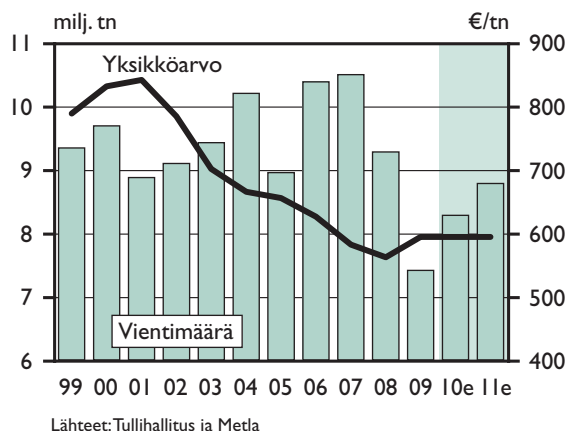
kasvanut lähes 40 prosenttiin ja sanomalehtipaperin vieni on supistunut yhteen prosenttiin paperin kokonaisviennistä.

Viime vuonna alkanut paperin hintojen lasku Euroopan markkinoilla jatkui vielä vuoden 2010 alussa. Maaliskuun 2010 loppuun mennessä sanomalehtipaperin hinta laski lähes 20, päällystetyn aikakauslehtipaperin 7 ja päällystetyn hienopaperin 3 prosenttia. Ainoastaan kartonkituotteiden hinta nousi 6–7 % paremmasta markkinatilanteesta johtuen. Toukokuusta 2010 alkaen kuukausittainen hintakehitys osoittaa paperinkin hintojen alkaneen selvästi vahvistua kysynnän kasvun myötä.

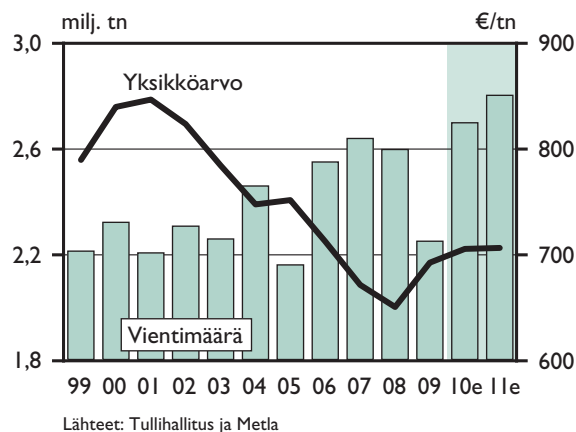
Metsäteollisuusyritykset ovat ilmoittaneet uusista hinnankorotuksista toisella vuosipuoliskolla. Maltillisia hinnankorotuksia onkin odotettavissa, ja paperin viennin koko vuoden 2010 keskihinnan ennakoidaan nousevan 3 ja kartongin 5 prosenttia. Paperin kysynnän kasvaessa niin Euroopassa kuin muillakin markkina-alueilla Suomen viennin ja tuotannon ennustetaan kasvavan 12 prosenttia vuonna 2010. Pakkauspaperien ja kartonkituotteiden viennin arvioidaan kasvavan tänä vuonna 20 prosenttia, kun kansainvälisen kaupan kasvu nostaa pakkaus- tuotteiden kysyntää.

Sellun hinta riippuvainen Kiinan kysynnästä

Kiinassa puukuidun ja keräyspaperista saadun kierrätyskuidun kulutus on kolminkertaistunut 2000-luvulla, kun muun kuidun tuotanto ja kulutus on pienentynyt. Keräyspaperikuidun käyttö kasvoi 11 prosenttia ja tuonti 14 prosenttia vuonna 2009. Enempää keräyspaperia ei maailman markkinoilta ollut saatavilla paperin pienentyneen kulutuksen takia, ja niinpä puukuidun käyttö kasvoi 25 prosenttia. Kun Kiinan oma puumassan tuotanto kattaa noin 40 prosenttia puumassan kokonaiskäytöstä ja tuotannon kasvua rajoittaa raakapuun niukkuus, joutuu Kiina tyydyttämään puukuitutarpeensa lisääntyneellä tuonnilla. Havupuusellun tuonti kasvoi 35 ja lehtipuu- sellun peräti 60 prosenttia vuonna 2009. Sellun tuonti on kasvanut myös tänä vuonna. Kiinan sellun tuonnin rajua kasvu on nostanut hintoja maailman

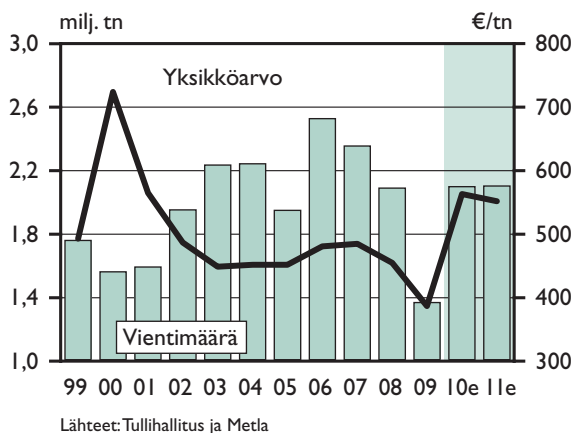
Paperin viennin määrä ja yksikköarvo 1999–2011e vuoden 2009 hinnoin (tukkuhintaindeksi).

Kartongin viennin määrä ja yksikköarvo 1999–2011e vuoden 2009 hinnoin (tukkuhintaindeksi).

markkinoilla ja kasvaneen kysynnän tyydyttämiseksi on suljettuja sellutehtaita otettu uudelleen tuotantoon. Myös Suomen valkaistun havusellun vieni Kiinaan kasvoi 60 prosenttia, ja Kiinan osuus nousi lähes kolmasosaan Suomen valkaistun havusellun viennistä vuonna 2009.

Kiinan markkinoilla sellun hinta dollareissa on jatkanut viime vuoden ensimmäisellä neljänneksellä alkanutta ripeää nousuaan myös kuluvan vuoden alkupuolella. Esimerkiksi FOEXin lehtisellun markkinahintaa kuvaava PIX-hintaindeksi dollareissa nousi vuoden 2009 maaliskuusta tämän vuoden

Lähteet: Tullihallitus ja Metla

Sellun viennin määrä ja yksikköarvo 1999–2011e vuoden 2009 hinnoin (tukkuhintaaindeksi).

toukokuuhun mennessä 120 prosenttia. Sen jälkeen hinta on kääntynyt lievään laskuun ja on laskenut noin 10 prosenttia syyskuun loppuun mennessä.

Euroopassa paperiteollisuuden tuotannon supistuminen on pienentänyt puumassan kulutusta, ja viime vuonna puumassan tuotanto putosi CEPI-maissa alimmilleen vuoden 1996 jälkeen. Vuoden 2010 alusta havusellun euromääräinen PIX-hinta on noussut kesäkuun puoliväliin mennessä 45 ja lehtisellun hinta 55 prosenttia. Kesäkuun 2010 jälkeen myös euromääräinen havu- ja lehtisellun PIX-hinta on kääntynyt laskuun.

Kanadassa ja Yhdysvalloissa puumassan tuotanto ja kulutus on pienentynyt vuosina 2005–2009, kun paperin tuotanto on supistunut. Sen sijaan kierrätyskuidun käyttö on kasvanut, ja Yhdysvalloissa kierrätyskuidun osuus paperin tuotannossa nousi vuonna 2009 ennätyselliseen 63 prosenttiin edellisvuoden 57 prosentista.

Vuoden 2010 alkupuoliskolla sellun kysynnän kasvaessa ja hinnan noustessa Suomen valkaistun havusulfaattisellun vientimäärä kasvoi yli 80 prosenttia verrattuna alkuvuoteen 2009. Sellua tarvittiin kuitenkin myös kasvuun lähteneen Suomen oman paperin ja kartongin tuotannon raaka-aineeksi, ja tammi–kesäkuussa 2010 sellun tuotanto oli lähes 30 prosenttia edellisvuotta suurempi. Tänä vuonna Suomen sellun tuotannon arvioidaan kasvavan noin

25 prosenttia ja sellun viennin 50 prosenttia verrattuna viime vuoteen. PIX-hintojen kääntyminen laskuun kesällä 2010 ennakoii käännettä myös Suomen sellun vientihinnassa. Silti viennin keskihinnan arvioidaan tänä vuonna nousevan 50 prosenttia viime vuoden keskihintaan verrattuna.

Paperin kysynnän kasvu lisää Suomen vientiä vuonna 2011

Euroopan markkinoilla talouskasvun ennakoidaan hidastuvan loppuvuoden 2010 aikana ja ensi vuoden alkukuukausina. Paperin ja kartongin kulutuksen kasvu on ollut pientä jo pidemmän aikaa ennen taluskriisiäkin. Lisäksi on esitetty arvioita, ettei painopaperien, varsinkaan sanomalehtipaperin, kulutus Euroopassa enää tulevaisuudessa nouse taantumaa edeltävälle tasolle paperisten painotuotteiden menetettyä markkinaosuuttaan sähköiselle medialle. Niinpä vuonna 2011 ennustetaan paperituotteiden kysynnän kasvavan Euroopassa tätä vuotta vähemmän.

Massa- ja paperiteollisuuden tuotanto- ja vientiennusteet, 1 000 tn (muutosprosentit edellisvuodesta lukujen alla).

	Tuotanto			Vienti		
	2009	2010e	2011e	2009	2010e	2011e
Sellu	5 518	7 000	7 200	1 370	2 100	2 100
%	-23	27	3	-34	50	0
Paperi	8 096	9 100	9 600	7 435	8 300	8 800
%	-21	12	5	-20	12	6
Kartonki	2 506	3 000	3 100	2 253	2 700	2 800
%	-13	20	3	-13	20	4

Massa- ja paperituotteiden vientihintaennusteet muutosprosentteina edellisvuodesta.*

	2009	2010e	2011e
Sellu [#]	-19 (387 €/t)	50	0
Paperi	1 (596 €/t)	3	2
Kartonki	2 (693 €/t)	5	2

*Vientihinnat ovat nimellisiä euromääräisiä viennin yksikköarvoja.

[#]Valkaistu havupuusellu

Paperi- ja selluteollisuuden tuotantokapasiteetin leikkaukset 2008–2010

Paperiteollisuus supisti tuotantokapasiteettiaan 2008–2009

Vientimarkkinoiden kysynnän romahdus vuoden 2008 lopulla lisäsi jo aiemmin suunniteltuja paperi- ja kartonkiteollisuuden tuotantokapasiteetin leikkauksia Suomessa. Stora Enso sulki koko Summan paperitehtaan, Anjalan PK 2:n ja Varkaudessa Corenson hylsykartonkikoneen. UPM sulki Kajaa-nin paperitehtaan ja M-Real Kankaan tehtaalta päällystettyä aikakauslehtipaperia valmistavan PK 2:n. Lisäksi M-Real myi kaikki aikakaus- ja hienopaperitehtaansa Euroopassa Sappille. Suomessa Sappin omistukseen siirtynyt Kirknie-men paperitehdas jatkaa edelleen toimintaansa, mutta tämän vuoden tammikuussa Sappi sulki Kankaan paperitehtaan (210 000 tn/v päällystettyä aikakauslehtipaperia). Tuotantolaitosten sulkemiset Suomessa vähensivät paperi- ja kartonkiteollisuuden kapasiteettia noin 1,4 miljoonaa tonnia vuosina 2008–2009. Perusteluna paperiteollisuuden tuotannon supistamiselle Suomessa oli sen huono kannattavuus, mihin syynä oli jatkuva ylikapasiteettitilanne Euroopassa ja puun, energian ja polttoaineiden suuret hinnan nousut kahden edellisen vuoden aikana.

Paperiteollisuuden kapasiteetin supistukset jatkuvat 2010

Suomen metsäteollisuus supistaa edelleen paperin ja kartongin tuotantokapasiteettiaan. Imatralla hienopaperikone

PK8 (210 000 tn/v) suljettiin maaliskuussa. Vuoden 2009 loppuun mennessä suljettavaksi suunniteltu Imatran kartonkikone 1 päätettiin kuitenkin pitää käynnissä kartonkituotteiden kasvaneen kysynnän ja parantuneen kannattavuuden perusteella. Stora Enso lopetti Varkauden sanomalehti- ja luettelopaperituotannon syyskuun lopulla. Sulkeminen vähentää sanomalehti- ja luettelopaperin tuotantokapasiteettia 290 000 tonnilla. Stora Enso jatkaa Varkaudessa kuitenkin hienopaperin ja sellun tuotantoa toistaiseksi. Stora Enso myi vuoden 2010 kesäkuussa Kotkan paperitehtaan ja Malesian laminaattipaperitoiminnan pääomasijoitusyhtiö OpenGate Capitalille. Tehtaat jatkavat toimintaansa entisellään uudella omistajalla. Velkataakan painama Myllykoski Oy on ilmoittanut käyvänsä neuvotteluja rahoittajien ja mm. UPM:n kanssa. Tätä kirjoitettaessa neuvottelut jatkuvat.

Sellukapasiteetti on vähentynyt Suomessa noin miljoonaa tonnia vuosina 2008–2009

Vuonna 2008 Stora Enso sulki Kemijärven ja UPM Tervasaaren sellutehtaan ja M-Real sulki Lielahden kemihierrehtaan. Vuoden 2009 ensimmäisellä neljänneksellä Botnia sulki Kaskisten sellutehtaan. Stora Enson Sunilan (375 000 tn/v) ja Enocellin sellutehtaat (530 000 tn/v) olivat tuotantoseisokissa huhti–lokakuun 2009.

Paperiteollisuuden kannattavuus Suomessa on tänä vuonna kohentunut, mutta 2000-luvun alun kannattavuusluvut ovat kaukana. Tuotantokustannukset verrattuna kilpailijamaihin ja suhteessa lopputuotteen hintaan ovat korkeat. Lehtisellun tuotannossa Suomi ei ole kilpailukykyinen esimerkiksi Etelä-Amerikan uusien sellutehtaiden kanssa, koska puuraaka-ainekustannukset ovat siellä selvästi alemmat. Aikakauslehtipaperin tuotannossa Suomen kilpailukyky on heikompi verrattuna Keski- ja Länsi-Eurooppaan, koska siellä käytetään raakapuuta halvempaa kierrätyskuitua.

Jatkuvana ongelmana Suomen kilpailukyvyssä suhteessa esimerkiksi eurooppalaisiin kilpailijamaihin on suuret etäisyydet kulutuskeskuksiin ja siitä

aiheutuvat korkeat kuljetuskustannukset. Suomen paperi- ja kartonkiteollisuuden keinona parantaa kannattavuuttaan on tuotantokustannusten pienentämisen lisäksi vähentää tuotantoa Suomessa supistamalla tuotantokapasiteettia.

Kapasiteetin leikkaukset Suomessa ja muualla Euroopassa pienentävät ylikapasiteettia ja luovat edellytyksiä hintojen nousulle ja kannattavuuden parantumiselle. Hinnan nousulta vie kuitenkin pohjaa paperin kysynnän hidaskasvu paperiteollisuuden viennin päämarkkina-alueilla. Paperin ja kartongin keskivientihinnan ennustetaan nousevan 2 prosenttia vuonna 2011, mutta sellun vientihinnan pysyvän kuluvan vuoden tasolla. Suomen paperin ja kartongin tuotannon ja viennin ennustetaan vuonna

2011 kasvavan noin 5 prosenttia. Sellun tuotannon ennustetaan kasvavan 3 prosenttia verrattuna kuluvaan vuoteen.

2.3 Metsäteollisuuden kustannukset ja kannattavuus

Metsäteollisuuden kannattavuus aleni pohjalukemiin vuonna 2009. Kannattavuuden lasku ei kuitenkaan ollut niin jyrkkää kuin synkimmillään oli odotettu, ja vuonna 2010 kannattavuuskehitys on erityisesti puutuoteteollisuudessa ollut positiivista. Tähän on vaikuttanut sahatavaran vientihintojen ja -määrien nopea nousu. Myös massa- ja paperiteollisuuden kannattavuus on kohentunut, mitä on tukenut erityisesti sellun maailmanmarkkinahintojen kohoaminen. Toisaalta joidenkin paperilaatujen hintakehitys on ollut heikkoa, sillä markkinoita vaivaa edelleen ylikapasiteetti.

Talousoikeuden epävarmuus sekä kotimaassa että vientimarkkinoilla hämärtää metsäteollisuuden kannattavuusnäkömiä vuonna 2011. Puutuoteteollisuudessa kannattavuuden kohentuminen hidastuu loppuvuonna 2010 ja edelleen vuonna 2011 sahatavaran hinnan nousun tasaantuessa sekä raaka-ainekustannusten kasvaessa. Kannattavuuden ei kuitenkaan odoteta kääntyvän laskuun, vaan säilyvän hieman parempana kuin 2000-luvulla keskimäärin. Massa- ja paperiteollisuudessa toteutetut kapasiteetin leikkaukset, talouden elpymisen jatkuminen merkittävimillä vientimarkkina-alueilla sekä maltillinen kustannuskehitys ennakoivat toimialan kannattavuuden kohentumista myös vuonna 2011.

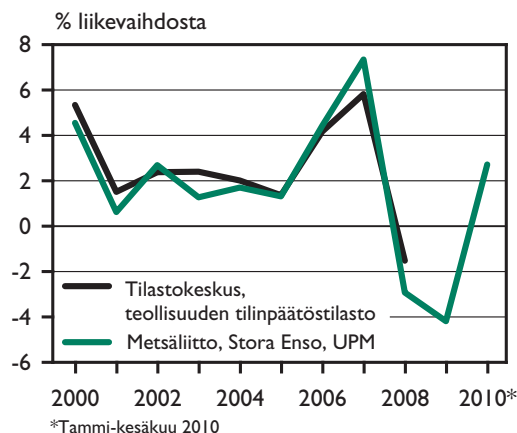
Puutuoteteollisuuden kannattavuus kohentunut nopeasti

Puutuoteteollisuuden kannattavuus romahti sahatavaramarkkinoiden suhdannekäänteen myötä 2008. Synkin vuosi oli 2009, jolloin suurten suomalaisten

metsäteollisuuskonsernien tilinpäätöstietojen mukaan puutuoteteollisuuden tappio suhteessa liikevaihtoon oli suurempi kuin koskaan 2000-luvulla (ks. oheinen kuva). Kannattavuuskehitys ei kuitenkaan muodostunut aivan niin synkäksi kuin kesällä 2009 näytti. Käänte tapahtui vuoden 2009 lopulla, ja toimialan kannattavuus kohentui nopeasti vuoden 2010 alkupuoliskolla. Kehityksen taustalla oli sahatavaran viennin nopea elpyminen ja vientihintojen nousu noin 20 prosentilla edellisvuoteen verrattuna.

Puutuoteteollisuuden suhdannekuopan syvyyteen vuonna 2009 vaikutti talouskriisin myötä varovaisuusneet ostajat: sahatavaravarastojen annettiin pienentyä minimiin. Loppuvuonna 2009 alkaneen sahatavaran kysynnän piristymisen taustalla oli tarve täydentää tyhjentyneitä varastoja. Vuoden 2010 kuluessa sahatavaran kysyntä on jatkanut kasvuaan. Suomessa asuinrakentaminen on vilkastunut vuoden 2010 kuluessa huomattavasti, minkä vuoksi suhteellisen suuri osuus sahatavaran tuotannosta päättyy vuonna 2010 kotimaan markkinoille.

Puutuoteteollisuuden kannattavuuskehitys ei kuitenkaan ole ollut yhtenäistä toimialan sisällä. Vanerimarkkinoilla suhdannekäänte on tapahtunut sahatavaramarkkinoihin verrattuna viiveellä. Vanerin vientihintojen laskun jatkuessa vuoden 2010 alkupuoliskolla vanerin tuotannon kannattavuus on jäänyt

Puutuoteteollisuuden kannattavuus 2000–2010 mitattuna liiketulosprosentilla.*

heikoksi. Tappioiden määrä kuitenkin pienentyi edellisvuoteen verrattuna. Havuvanerin tuotannon ja vientimäärien kääntyminen kasvuun nostaa odotuksia suhdannekäänteestä myös vanerimarkkinoilla. Vanerin kulutuksen kasvu päämarkkina-alueella Euroopassa on kuitenkin hidasta, eikä vanerin tuotannon kannattavuudessa ole odotettavissa nopeaa muutosta.

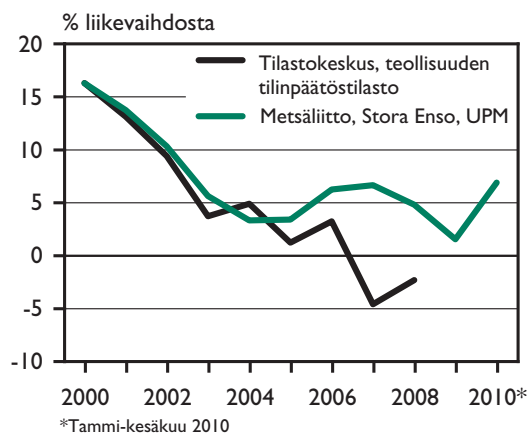
Puutuoteteollisuuden ja erityisesti sahausken kannattavuutta on tukenut kotimaisen puuraaka-aineen maltillinen kustannuskehitys vuoden 2010 alkuun asti. Puuraaka-aineen kustannusosuus on puutuoteteollisuudessa keskimäärin vajaa kolmannes, mutta sahatavaran tuotannossa reilusti yli puolet ja siten toimialalla tärkein yksittäinen kustannuserä. Kesäkuukausina puukauppa vilkastui sahatavaran tuotannon kasvun myötä ja kantohintojen nousu kiihtyi. Havutukkien vuoden 2010 keskikantohintojen odotetaan päätyvän 17–18 prosenttia edellisvuotta korkeammalle tasolle. Puutuoteteollisuuden myönteisen kannattavuuskehityksen uhkana nähdäänkin tällä hetkellä puuraaka-ainekustannusten kasvu. Toisaalta puuraaka-ainekustannukset ovat kasvaneet myös Suomen kilpailijamaissa. Vientimarkkinoiden epävarmuus sekä kohoavien puukustannusten uhka on heijastunut puutuoteteollisuuden tuotannonrajoitussuunnitelmiin loppuvuonna 2010. Koko vuoden 2010 osalta puutuoteteollisuuden kannattavuus muodostuukin näillä näkymin alhaisemmaksi kuin alkuvuoden lukujen perusteella voitaisiin odottaa. Tästä huolimatta puutuoteteollisuuden kannattavuus liikeulosprosentilla mitattuna on vuonna 2010 huomattavasti korkeampi kuin kahtena edellisenä vuotena sekä korkeampi kuin 2000-luvulla keskimäärin.

Vuonna 2011 sekä sahatavaran että vanerin tuotannon, vientimäärien ja vientihintojen nousun odotetaan jatkuvan. Vientihintojen nousu jäänee kuitenkin noin 3–4 prosenttiin kuluvan vuoden tasosta. Toimialan kustannuksista suurin nousupaine kohdistuu puuraaka-aineeseen. Tukkipuun kantohintojen odotetaan nousevan 6–8 prosenttia vuonna 2011. Muista suurista kustannuseristä työvoimakustannusten kehitys on toimialalla sovittujen palkankorotusten perusteella varsin maltillista. Vaikka puutuoteteollisuuden ja erityisesti sahausken kannattavuuskehitys hidastuu

vuonna 2011 kuluvasta vuodesta, ei merkittävää heikkenemistä odoteta, vaan toimialan kannattavuus pysynee likimain vuoden 2010 tasolla.

Massa- ja paperiteollisuuden kannattavuudessa merkittäviä toimialan sisäisiä eroja

Suurten suomalaisten metsäteollisuuskonsernien osavuositarkastusten mukaan massa- ja paperiteollisuuden kannattavuus laski 2000-luvun alimmalle tasolle vuonna 2009. Vuoden 2010 aikana toimialan kannattavuus on selvästi kohentunut. Oheisessa kuvassa kannattavuuskehitystä on kuvattu liikeulosprosentilla. Syitä varsin merkittäviin eroihin yritysten omien ilmoitusten ja Tilastokeskuksen lukujen välillä ovat muun muassa: Tilastokeskuksen aineisto kattaa vain Suomessa sijaitsevat toiminnot, kun yritysten luvut sisältävät myös Suomen ulkopuolisia toimintoja, Tilastokeskuksen luvut perustuvat Tilastokeskuksen oikaisemiin tilinpäätöksiin, kun taas yritysten omista ilmoituksista voi näkyä harkinnanvaraisten kirjausten vaikutus. Lisäksi Tilastokeskuksen aineisto sisältää muidenkin yritysten kuin kolmen suuren metsäteollisuuskonsernin Suomessa sijaitsevat massa- ja paperiteollisuuden toiminnot. Vaikka massa- ja paperiteollisuuden kannattavuuskehitys on tänä vuonna ollut keskimäärin positiivista ja liikeulosprosentilla mitattuna toimialan kannattavuus on paremmalla

Massa- ja paperiteollisuuden kannattavuus 2000–2010* liikeulosprosentilla mitattuna.

tasolla kuin ennen taluskriisiä, ovat erot toimialan sisällä varsin suuria. Kaukana ovat myös 2000-luvun alun kannattavuusluvut.

Yhteistä massa- ja paperiteollisuuden eri alatoimialoille on, että vientikysynnän vähitellen elpyessä toimitusmäärät ovat alkuvuonna selvästi kasvaneet. Tuotteiden hintakehityksissä on kuitenkin ollut eroja. Sellun maailmanmarkkinahinta aloitti jyrkän nousun vuoden 2009 puolivälissä, ja nousu taittui vasta vuoden 2010 kesäkuussa. Esimerkiksi Suomen havusulfaattisellun vientihinta nousi tuona aikana noin 80 prosenttia ja lehtisulfaattisellun vientihinta lähes 100 prosenttia. Hinnan nousun taustalla on ollut Aasian, erityisesti Kiinan, nopeasti kasvanut sellun kysyntä ja lehtisellun osalta lisäksi Chilen maanjäristyksen aiheuttama tarjontahäiriö. Hinnan noususta johtuen sellun tuotanto on vuoden 2010 alkupuoliskolla ollut erittäin kannattavaa. Suomalaiset metsäteollisuuskonsernit eivät kuitenkaan ole leimallisesti markkinasellun tuottajia, vaan suurin osa sellun tuotannosta käytetään konsernien oman paperi- ja kartonkiteollisuuden raaka-aineena.

Kartonkien hintakehitys on alkuvuonna 2010 ollut myönteistä verrattuna moniin paperilaatuihin. Kartongin tuotannon kannattavuus onkin kohentunut edelleen vuodesta 2009, ja jo silloin kartonkiteollisuus oli massa- ja paperiteollisuuden eräs parhaiten kannattavista alatoimialoista. Kartongin kysynnän kasvu heijastelee teollisuustuotannon ja pakkausmateriaalien tarpeen elpymistä päämarkkina-alueella Euroopassa.

Papereista sanomalehtipaperilla menee heikoiden. Erityisesti Euroopassa sanomalehtipaperin kysyntä ja hintataso ovat laskeneet. Tämä yhdistettynä raaka-ainekustannusten nousuun on heikentänyt merkittävästi sanomalehtipaperin tuotannon kannattavuutta. Myös aikakauslehtipaperin tuotannon kannattavuuskehitys on ollut vuonna 2010 hidasta verrattuna esimerkiksi hienopaperiin. Toteutetut kapasiteettileikkaukset ovat Suomessa kohdistuneet juuri sanomalehti- ja aikakauslehtipaperin tuotantoon. Tämän seurauksena hienopaperin osuus paperinviennistä on puolestaan noussut noin 40 prosenttiin. Euroalueen ulkopuolelle suuntautunut vienti on euron heikkoudesta johtuen

ollut euroaluetta kannattavampaa: vaikka paperien hinnat paikallisvaluutoissa ovat pääsääntöisesti laskeneet, ovat ne euroissa jopa lievästi nousseet.

Massa- ja paperiteollisuuden kustannuskehitys on ollut vuonna 2010 varsin maltillista. Sellun maailmanmarkkinahinnan nopea nousu ei ole heijastunut kotimaisen kuitupuun kantohintaan yhtä voimakkaasti kuin sahatavaran kysynnän ja hinnan nousu on näkynyt tukkien kantohinnassa. Suomessa markkinasellun tuotanto on kuitenkin vähäistä verrattuna massa- ja paperiteollisuuden päätuotteisiin. Useiden paperilaatujen hintakehitys sekä tuotannon kannattavuus on ollut kuluvana vuonna heikkoa, mikä puolestaan on heijastunut puustamaksukykyyn. Puuraaka-aineen kustannusosuus on toimialalla keskimäärin noin 17 prosenttia ja tästä kantorahan, puun korjuu- ja kuljetuskustannusten, purun ja hakkeen sekä tuontipuun osuudet ovat likipitäen yhtä suuret. Vaikka kuitupuun kantohintojen nousu esimerkiksi Metlan ennakoimalla noin 10 prosentilla ei kohottaisi toimialan kokonaiskustannuksia merkittävästi, olisi puukustannusten nousu haitallista toimialan niille tuotteille, joiden tuotanto on jo ennestään kannattavuusrajalalla.

Suomen massa- ja paperiteollisuus on leimallisesti vientiteollisuutta, jonka päämarkkina-alueille kuljetusmatkat ovat pitkät. Merirahdient hinnat (BDI) ovat heiluneet kuluvana vuonna voimakkaasti: huippu saavutettiin toukokuun lopulla, jonka jälkeen merirahdit ovat halventuneet, ja syyskuun loppuun mennessä alenemaa oli kertynyt jo noin 30 prosenttia. Myös raakaöljyn hinta on tänä vuonna hakenut suuntaansa. Öljyn hinta kohosi huhtikuun loppuun saakka, jonka jälkeen se laski noin 20 prosenttia ja kehitys tasaantui. Öljyn hinta vaikuttaa suoraan massa- ja paperiteollisuuden polttoainekustannuksiin, ja öljyn hinnalla on tapana heijastua myös muiden energianlähteiden hintoihin. Vaikka massa- ja paperiteollisuus on energian suhteen varsin omavarainen, on toimialan ulkopuolelta hankitun energian osuus kokonaiskustannuksista lähes 10 prosenttia. Suoria vaikutuksia merkittävämmät ovat kuitenkin öljyn hintavaihteluiden välilliset vaikutukset muun muassa puun korjuu- ja kuljetuskustannuksiin, valmiiden

Metsäteollisuuden kustannusrakenne

Antti Mutanen

Kuvassa *Metsäteollisuuden kustannusrakenne* on esitetty puutuoteteollisuuden (TOL2002: 20) sekä massa- ja paperiteollisuuden (TOL2002: 21) kustannusrakenteet vuonna 2008. Kustannusrakenteiden laskennassa on käytetty Tilastokeskuksen ja Metsäntutkimuslaitoksen tuottamia tilastoja, jotka kattavat toimialojen Suomessa sijaitsevat toimipaikat.

Vuonna 2008 sekä puutuoteteollisuuden että massa- ja paperiteollisuuden tuotanto kääntyi laskuun huippuvuoden 2007 jälkeen. Sahatavaran tuotanto pienentyi 21 prosenttia, vanerin samoin kuin puumassojen tuotanto noin 10 prosenttia ja paperien tuotanto runsaat 8 prosenttia, mikä heijastui toimialojen tuotannontekijöiden käyttöön. Tuotannon kehityssuunnan muutos näkyi erityisen selvästi puutuoteteollisuuden nimellisten kokonaiskustannusten yli 18 prosentin pudotuksena (vuonna 2008 toimialan laskennalliset kokonaiskustannukset olivat 5,7 mrd. €). Toisaalta massa- ja paperiteollisuudessa kokonaiskustannukset kasvoivat noin prosentin (kokonaiskustannukset 13,9 mrd. €), mutta kustannusten kasvuvauhti hidastui edellisvuodesta.

Merkittävin vuonna 2008 metsäteollisuuden alatoimialojen kustannusrakenteisiin sekä kustannuskehityksien eroihin vaikuttanut tekijä oli kotimaisen havutukin halpeneminen. Vuoteen 2007 verrattuna mäntytukin nimellinen keskikantohinta laski 14 prosenttia ja kuusitukin 12 prosenttia. Samalla puutuoteteollisuudessa puuraaka-aineen kustannusosuus pieneni yli 4 prosenttiyksikköä 29 prosenttiin. Puuraaka-ainekustannuserän sisällä kantorahan kustannusosuus pieneni lähes viisi prosenttiyksikköä runsaaseen 21 prosenttiin kokonaiskustannuksista. Tukkipuun halpeneminen palautti puutuoteteollisuudessa puuraaka-aineen kustannusosuuden likimain tasolle, jolla se oli ennen vuoden 2007 tukkipuun hintapiikkiä.

Massa- ja paperiteollisuudessa puuraaka-ainekustannusten kehittyminen oli puutuoteteollisuuteen verrattuna vastakaista. Vuonna 2008 mäntykuitupuun nimellinen keskikantohinta oli 4 prosenttia ja koivukuitupuun kantohinta 5 prosenttia edellisvuotta korkeampi. Kuusikuidun kantohinta tosin laski runsaat 5 prosenttia. Kaikkien kuitupuutavara-lajien hankintahinnat sen sijaan nousivat 10–17 prosenttia. Lisäksi massa- ja paperiteollisuuden puukustannuksia kasvatti merkittävästi tuontikuitupuun yksikköarvojen kohoneminen edellisvuodesta. Eniten kallistui tuontikoivukuitu, 18 prosenttia, ja vähiten tuontikuusikuitu, 5 prosenttia. Kun tuontihaketta ei oteta huomioon, massa- ja paperiteollisuuden

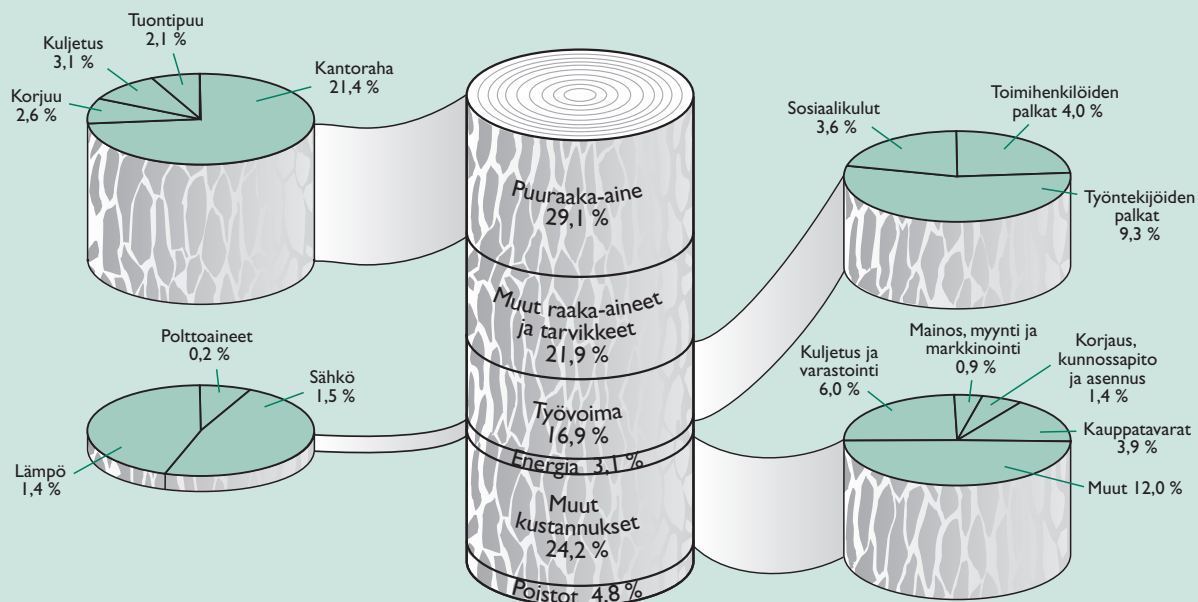
käyttämän tuontipuun arvo rajalla vastasi vuonna 2008 yli 85 prosenttia toimialan kotimaisesta puusta maksamasta kantarahasta. Myös tuontihakkeen käytön kasvu ja tuontihakkeen kokonaisarvon nousu lähes 20 prosentilla kasvatti osaltaan massa- ja paperiteollisuuden puuraaka-ainekustannuksia, joiden osuus kokonaiskustannuksista kohosi vajaaseen 17 prosenttiin. Vuonna 2008 puuraaka-aineen kustannusosuus oli massa- ja paperiteollisuudessa korkeampi kuin kertaakaan aiemmin 2000-luvulla.

Puutuoteteollisuuden kustannusrakenteessa muiden kustannuslajien kuin puuraaka-aineen suhteelliset osuudet kasvoivat vuonna 2008. Kasvun suuruudessa oli tosin kustannuslajikohtaisia eroja. Pääsääntöisesti kasvu jäi alle yhteen prosenttiyksikköön. Poikkeuksen muodostivat työvoimakustannukset, joiden kustannusosuus nousi 2,5 prosenttiyksikköä. Verrattuna puutuoteteollisuuden tuotannon ja raaka-ainekäytön pudotukseen toimialalle palkatun henkilöstön määrä supistui vuonna 2008 maltillisesti, noin 6 prosenttia edellisvuoteen verrattuna.

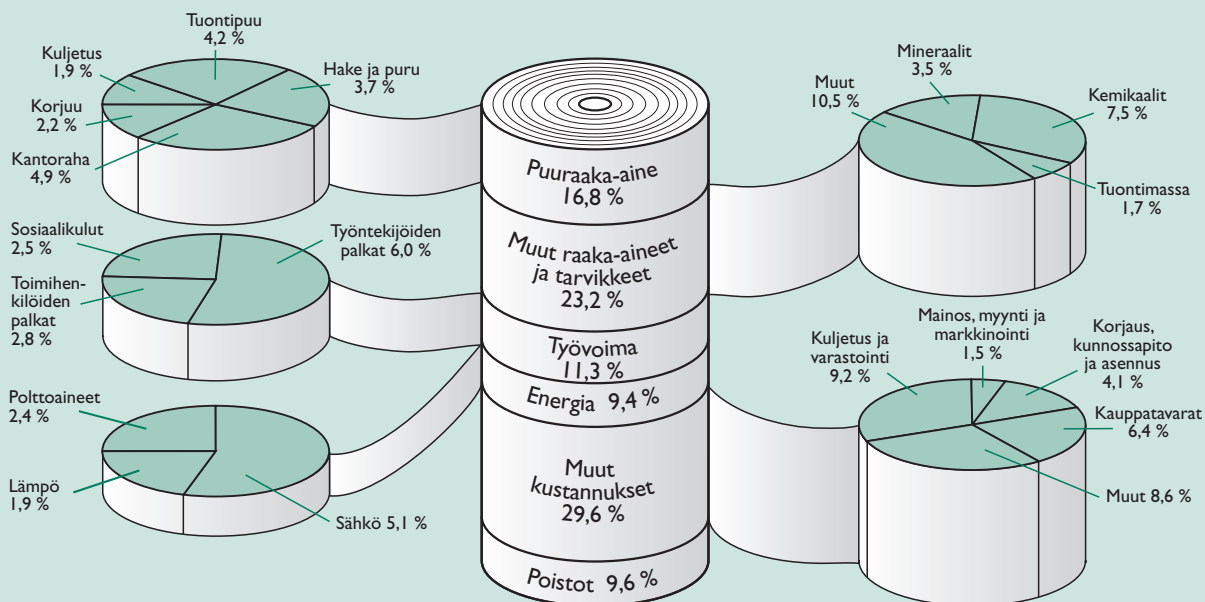
Massa- ja paperiteollisuudessa puuraaka-aineen kustannusosuuden ohella kasvoivat myös energiakustannukset sekä kustannuserä *Muut kustannukset*, joka on useista eri kustannuslajeista koostuva jäännöserä. Energiakustannusten kasvu aiheutui toimialalle hankittujen polttoaineiden euromääräisen arvon lähes 30 prosentin noususta vuoteen 2007 verrattuna. Öljyn hinta oli kesällä 2008 ennätyskorkealla, mikä selittää polttoainekustannusten kehityksen. *Muut kustannukset* -kustannuserän kasvun taustalta ei ole mahdollista osoittaa yksittäistä tekijää, vaan kustannuserän sisällä eri alajien osuuksissa tapahtui muutoksia ylös- ja alaspäin. Esimerkiksi tähän erään sisältyvät markkinointikustannukset kasvoivat, kun taas valmiiden tuotteiden kuljetus- ja varastointikustannukset pienenevät. Massa- ja paperiteollisuuden eri kustannuslajien osuuksien muutokset olivat kuitenkin pieniä, pääsääntöisesti alle yhden prosenttiyksikön.

Metsäsektorin kustannusrakenteessa tapahtuvat muutokset ovat tyypillisesti hitaita, eivätkä erot peräkkäisten vuosien välillä ole suuria. Laskelmat tehdään toimialojen korkealla aggregaattitasolla, mikä osaltaan tasaa vuosien välistä vaihtelua. Vuodet 2007 ja 2008 olivat tässä suhteessa poikkeuksellisia. Havutukkien kantohintojen jyrkkä nousu ja tätä seurannut lasku heilauttelivat puutuoteteollisuuden puuraaka-ainekustannuksia ja vaikuttivat siten muidenkin kustannuserien suhteellisiin osuuksiin. Massa- ja paperiteollisuudessa

Puutuoteteollisuuden kustannusrakenne 2008

Massa- ja paperiteollisuuden kustannusrakenne 2008

Lähteet: Tilastokeskus, Metla

tuontikuitupuun huomattava kallistuminen ja kotimaisen kuitupuun hieman maltillisempi hinnannousu käänsivät puuraaka-aineen kustannusosuuden kasvuun. Samalla puumassojen ja paperien valmistuksessa käytettävien muiden raaka-aineiden, kuten kemikaalien ja mineraalien, kustannusosuus, joka on huomattavasti puuraaka-ainekustannuksia merkittävämpi kustannuserä, kääntyi poikkeuksellisesti laskuun. Vuosia 2007 ja

2008 leimasivat sahatavaramarkkinoiden suhdannekäänte ja paperien heikko hintakehitys. Samaan aikaan Suomen metsäsektori läpikävi voimakasta rakennemurrosta, jolle ominaista oli tiettyjen metsäteollisuustuotteiden ylikapasiteetin purkamisen kiihtyminen. Kehitystä voimisti uhka venäläisen puun tuonnin loppumisesta sekä maailmantalouden näkymien nopea synkeneminen vuoden 2008 loppupuoliskolla.

tuotteiden rahtikustannuksiin sekä massa- ja paperiteollisuuden käyttämien kemikaalien ja mineraalien hintoihin. Vuoden 2011 öljyn hintaennusteita on tarkistettu kehittyneiden talouksien kasvun hidastuessa alaspäin: nousua odotetaan 5–10 prosenttia vuoden 2010 syksyn tasosta ja vuoden 2011 keskihinta jäisi lähelle kuluvan vuoden keskihintaa.

Vuoden 2011 massa- ja paperiteollisuuden kannattavuuskehityksen kannalta oleellista on, toteutuvatko yritysten suunnittelemat hinnankorotukset. Kapasiteetin leikkaukset ja toimialan tuotteiden vähitellen vahvistuva kysyntä luovat positiiviset odotukset hinnankorotusten läpiviennille. Kysynnän kasvu päämarkkina-alueella Euroopassa on kuitenkin hidasta, ja paperien sekä kartonkien hinnannousujen ennakoitaan jäävän ensi vuonna maltillisiksi. Toisaalta toimialan kustannuskehitykseen ei kohdistu näillä näkymin suuria paineita. Tämän vuoksi massa- ja paperiteollisuuden kannattavuuden kohentuminen jatkuu vuonna 2011 vaikkakin kuluvaa vuotta hitaampana.

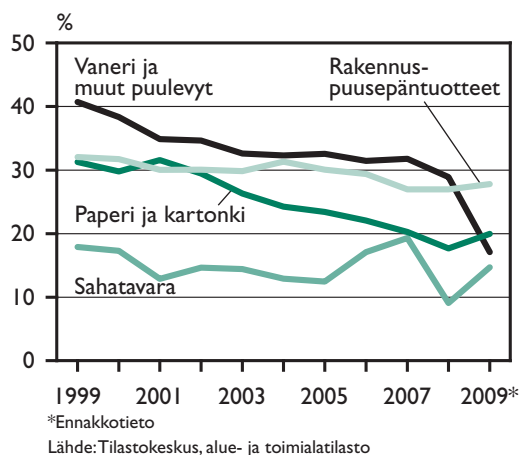
Tuotteen hinnan ja tuotantokustannusten suhde määrää kannattavuuden

Tuotteen hinnan ja tuotantokustannusten eroa voidaan kasvattaa tuotteen hintaa nostamalla tai tuotantokustannuksia alentamalla. Suurten tuotantomäärien massatuotteen hintataso määräytyy kansainvälisillä markkinoilla, eikä yksittäisillä yrityksillä ole tyyppillisesti mahdollisuuksia vaikuttaa siihen. Tällöin kannattavuuden parantamisessa korostuvat tuotantokustannukset ja niiden kurissa pito tuotantoa tehostamalla. Mikäli yrityksen toimintastrategia on korkean jalostusasteen tuotanto suhteellisen kapealle

asiakasryhmälle, korostuvat tuotteeseen liittyvät ominaisuudet ja palvelut eli tuotteen erityislaatuisuus kilpailijoihin verrattuna. Asiakkaalle lisäarvoa tarjoavan tuotteen hinnoittelussa yrityksellä on huomattavan vapaat kädet massatuotteiden tuottajaan nähden.

Toimialalle hankituille tuotteille ja palveluille aikaansaatu arvonlisäystä voidaan kuvata jalostusarvolla. Oheisessa kuvassa on esitetty Suomen metsäteollisuuden joidenkin alatoimialojen jalostusarvoprosentin kehitys 1999–2009. Jalostusarvoprosentti on jalostusarvon ja liikevaihdon välinen suhde, joka kertoo, kuinka suuri arvonlisäys toimialalla on onnistuttu luomaan ja kuinka hyvin lopputuotteen tuottamalla tuloilla on pystytty kattamaan toimialalle sen ulkopuolelta hankittujen tuotteiden ja palveluiden aiheuttamat kulut.

Sahateollisuutta on tyyppillisesti pidetty massa- tuotteiden tuottajana. Toimialan jalostusarvoprosentti

Jalostusarvo suhteessa liikevaihtoon (%) puutuote- ja paperiteollisuudessa vuosina 1999–2009.

on ollut alhainen ja sen kehityksessä näkyy selvästi sahatavaran vientihinnan heilahtelut, joista toimialan kannattavuus on riippunut lähes suoraan. Vanerin ja muiden puulevyjen tuotannossa jalostusarvoprosentti säilyi puolestaan pitkään huomattavan korkeana ja sen kehitys oli tasaista. Suomen puulevyteollisuus on sahateollisuuden tavoin vientisuuntautunutta, mutta tuotannossa on panostettu korkealaatuisiin erikoisvanereihin sekä kehitetty sisustuslevyjen kaltaisia korkean jalostusasteen tuotteita. Tämä on parantanut tuottajien mahdollisuuksia vaikuttaa tuotteen hinnan ja tuotantokustannusten väliseen suhteeseen. Korkeasta jalostusasteesta huolimatta puulevyteollisuus ei välttynyt taluskriisiin vaikutuksilta. Vuonna 2009 jalostusarvoprosentti putosi erittäin jyrkästi samalla, kun toimialan kannattavuus heikkeni nopeasti ja tuotantoa supistettiin rajusti.

Rakennuspuusepäntuotteiden tuotantoa voidaan pitää suhteellisen korkean jalostusasteen kotimarkkinateollisuutena. Täten toimialan tuotteilla ei tyypillisesti ole tuotannon kannattavuutta heiluttelevaa maailmanmarkkinahintaa. Rakennuspuusepäntuotteiden tuotannon jalostusarvoprosentti onkin säilynyt korkealla tasolla, ja sen kehitys on 2000-luvulla ollut tasaista. Edes taluskriisivuodet 2008 ja 2009 eivät juuri vaikuttaneet jalostusarvoprosenttiin, joten rakennuspuusepäntuotteiden hintojen ja tuotantokustannusten välinen ero on pystytty pitämään suotuisana myös kysynnän laskiessa.

Suomen paperiteollisuus on pyrkinyt tuottamaan korkean jalostusasteen paperilatuja, kuten paino- ja erikoispapereita. Optimistiset kysynnän kasvuodotukset ja niihin perustunut kapasiteetin lisäys johtivat kuitenkin paperien hintojen laskuun. Paperin ja kartongin tuotannon jalostusarvoprosentti onkin alentunut lähes koko 2000-luvun ajan lähestyen sahateollisuuden lukuja. Toimialalla on viime vuosina toteutettu rajuja kapasiteetin leikkauksia, jotka ovat kohdistuneet heikoiten kannattaviin yksikköihin. Tämän tulisi ajan myötä näkyä toimialan kannattavuuden kohentumisena. Tilastojen mukaan paperi- ja kartonkiteollisuuden jalostusarvoprosentin negatiivinen trendi katkesikin vuonna 2009.

2.4 Metsäteollisuuden työllisyys

Metsäteollisuus työllisti 46 500 henkilöä vuonna 2009 eli viidenneksen vähemmän kuin vuotta aiemmin. Puutuoteteollisuuden osuus oli 25 600 ja massa- ja paperiteollisuuden 20 900 henkilöä. Vuosina 2010–2011 metsäteollisuuden työllisten määrän arvioidaan pysyvän ennallaan huolimatta metsäteollisuuden tuotannon kasvusta. Työllisten määrä lisääntyy hieman puutuoteteollisuudessa, mutta vähenee massa- ja paperiteollisuudessa. Työllisyys reagoi talouden muutoksiin tuotantoa hitaammin. Taantumien jäljiltä työvoimaa on vielä vajaakäytössä, ja kasvaneeseen kysyntään vastataan ensin lomautusten peruuttamisilla ja olemassa olevan henkilöstön työtunteja lisäämällä.

Metsäteollisuus työllisti vuonna 2009 yhteensä 46 500 henkilöä, josta puutuoteteollisuuden osuus oli 25 600 ja massa- ja paperiteollisuuden 20 900. Tehtaiden sulkemisten ja lomautusten seurauksena työllisten määrä väheni viidenneksellä edelliseen vuoteen verrattuna. Vuoden 2010 tammi–elokuun työvoimatietojen valossa metsäteollisuuden työllisten määrä pysyy tänä vuonna vuoden 2009 tasolla. Puutuoteteollisuudessa työllisten määrä alkuvuonna 2010 oli kuitenkin suurempi kuin vastaavana aikana vuotta aiemmin johtuen viennin kasvusta ja kotimaan rakennustoiminnan vilkastumisesta. Massa- ja paperiteollisuudessa työllisten määrä oli edelleen laskenut eikä viennin kasvu näkynyt työllisten määrässä. Vuonna 2011 puutuoteteollisuuden työllisyyden ennustetaan kohentuvan edelleen hieman.

Viime vuosien tuotantolaitosten sulkemiset ovat leikanneet pysyvästi tuotantokapasiteettia ja työpaikkoja erityisesti massa- ja paperiteollisuudessa eikä työllisten määrä tulle paperiteollisuudessa nousemaan ennen taantumaa vallinneelle tasolle. Metsäteollisuuden työvoimakehitys on ollut erilaista eri toimialoilla parin viime vuosikymmenen aikana. Puutuoteteollisuudessa työllisten määrä on pääsääntöisesti pysytellyt yli 30 000 työllisessä, kun taas massa- ja paperiteollisuudessa työllisten määrä

Metsäteollisuuden työlliset 2008–2011e keskimäärin, henkilöä.

Toimiala	Työlliset			
	2008	2009	2010e	2011e
Sahateollisuus	9 800	8 000	8 200	8 400
Puulevyteollisuus	6 500	4 600	4 100	4 100
Puusepänteollisuus	14 900	13 000	13 900	14 100
Puutuoteteollisuus yhteensä	31 200	25 600	26 200	26 600
Massan, paperin ja kartongin tuotanto	23 100	17 500	16 700	16 700
Paperi- ja kartonkijalosteiden tuotanto	4 300	3 400	3 300	3 300
Massa- ja paperiteollisuus yhteensä	27 400	20 900	20 000	20 000
Metsäteollisuus yhteensä	58 600	46 500	46 200	46 600

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus ja Metla (ennusteet)

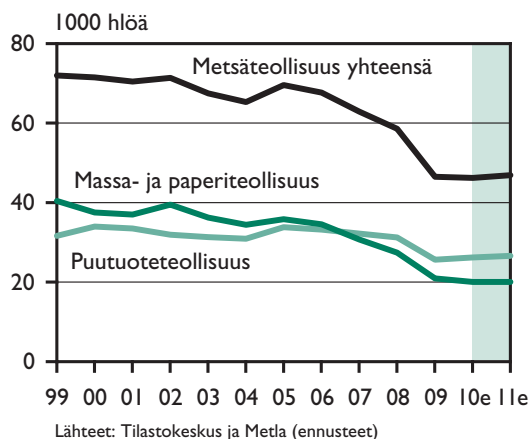
on laskenut 47 000 henkilöstä 21 000 henkilöön. Työttömyysaste puutuoteteollisuudessa oli vuonna 2009 toimialasta riippuen 5–9 prosenttia, massa- ja paperiteollisuudessa 8–10 prosenttia ja koko metsäteollisuudessa keskimäärin 8,7 prosenttia. Kaikkien toimialojen työttömyys oli viime vuonna keskimäärin 8,2 prosenttia.

Työllisyysluvut perustuvat Tilastokeskuksen työvoimatutkimukseen. Se on kuukausittainen, työikäisiin (15–74-vuotiaat) kohdistuva otantatutkimus, jossa puhelinhaastatteluin kerätään tietoja väestön työhön osallistumisesta, työllisyydestä ja työttömyydestä sekä työvoiman ulkopuolisten toiminnasta. Vuositasolla työllisten määrät ovat 12 kuukauden keskiarvoja. Tutkimushetkellä alle kolme kuukautta lomautettuna ollut luetaan työlliseksi.

Kokonaistuottavuus laski metsäteollisuudessa vuonna 2009: 0,1 prosenttia puutuoteteollisuudessa, mutta massa- ja paperiteollisuudessa 7,9 prosenttia. Puutuoteteollisuudessa työn tuottavuus nousi 2,8 prosenttia, mutta pääoman tuottavuus laski 16,3 prosenttia. Massa- ja paperiteollisuudessa työn tuottavuus laski 3,5 prosenttia ja pääoman tuottavuus 14,7 prosenttia. Laskelmat metsäteollisuuden tuottavuuskehityksestä perustuvat Tilastokeskuksen kansantalouden tilinpitoon. Työn tuottavuus on laskettu jakamalla toimialan kiinteähintainen bruttoarvonlisäys tehdyillä työtunneilla.

Puutuoteteollisuudessa työvoimakustannukset, eli palkat ja sosiaaliturvamaksut, olivat vuonna 2009

yhteensä 840 miljoonaa euroa (Tilastokeskus, kansantalouden tilinpito). Vähennystä oli edellisestä vuodesta nimellisesti 17,4 prosenttia. Palkansaajaa kohti lasketut työvoimakustannukset olivat 32 800 euroa. Työvoimakustannukset muodostivat 18 prosenttia toimialan kokonaistuotoksen arvosta. Massa- ja paperiteollisuuden työvoimakustannukset olivat vuonna 2009 yhteensä 1 531 miljoonaa euroa, 11,1 prosenttia edellisvuotista vähemmän. Palkansaajaa kohti lasketut työvoimakustannukset olivat keskimäärin 73 300 euroa. Työvoimakustannusten osuus toimialan kokonaistuotoksen arvosta oli 14 prosenttia.

Metsäteollisuuden työlliset 1999–2011e.

3 Metsätalous

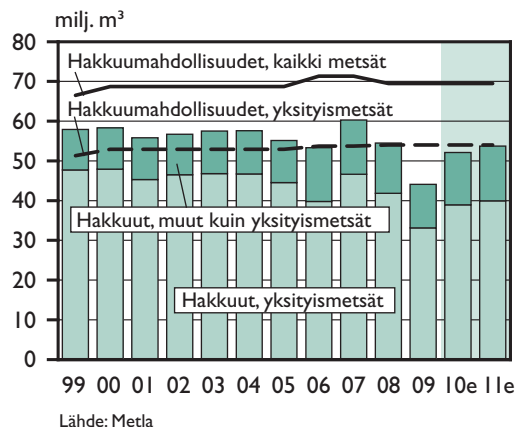
3.1 Puuvarojen käyttö

Teollisuuden puuhuollossa tapahtui vuonna 2009 merkittävä muutos, kun raakapuun tuonti ulkomailta puolittui edellisvuosista. Muutos arvioidaan pitkäaikaiseksi ja teollisuus sopeutti toimintansa uuteen tilanteeseen. Puupulaa ei kuitenkaan tullut, koska tilanteeseen oli varauduttu puuvarastoja kasvattamalla ja kansainvälinen taloustaantuma supisti metsäteollisuuden tuotantoa merkittävästi. Tuontipuun osuus teollisuuden puunkäytöstä oli kuitenkin vielä 14 prosenttia vuonna 2009. Erityisesti koivukuitupuulle on tuontitarvetta edelleenkin. Vuosina 2007–2009 teollisuus käytti puuta keskimäärin 65 miljoonaa kuutiometriä vuodessa, josta kotimaisen puun osuus oli 52 miljoonaa. Kuluvan vuoden puunkäytön ennuste on 61 miljoonaa kuutiometriä.

Suomessa on lähes 23 miljoonaa hehtaaria metsää, ja puuston kokonaismäärä on noin 2 200 miljoonaa kuutiometriä. Tästä männyn osuus on 50, kuusen 30, koivun 17 ja muiden lehtipuiden 3 prosenttia. Puuston vuotuinen kasvu on noin 99 miljoonaa kuutiometriä. Puuntuotannon ulkopuolelle on rajattu 2,4 miljoonaa hehtaaria metsää pääasiassa Pohjois-Suomessa. Metsätaloutta voidaan siten harjoittaa runsaan 20 miljoonan hehtaarin alueella, jolla on puustoa noin 2 000 ja vuotuista kasvua lähes 97 miljoonaa kuutiometriä (kasvuprosentti 4,8). Kun puuston poistuma on noin 67 miljoonaa kuutiometriä

vuodessa (poistumaprosentti 3,4), puuvaranto lisääntyy hiukan joka vuosi.

Suurin kestävä hakkuumahdollisuus on noin 70 miljoonaa kuutiometriä käyttöpuuta vuodessa ja metsänhoidollisesti perusteltavissa oleva maksimi (hakkuumahto) peräti 94 miljoonaa kuutiometriä, kaikki puulajit mukaan lukien. Teollisuuspuun mitat täyttävän puun hakkuukertymä (kuva) on viime vuosina ollut noin 54 miljoonaa kuutiometriä eli 77 prosenttia laskennallisesta hakkuumahdollisuudesta. Yksityismetsien käyttöaste on samaa tasoa. Mainittakoon, että Maanmittauslaitos on arvioinut metsälöiden kiinteistörakenteen olevan noin neljän miljoonan hehtaarin osalta niin pirstoutunut, että se merkittävästi haittaa metsätalouden harjoittamista. Tällaisia alueita on etenkin Pohjanmaalla.

Teollisuuspuun hakkuut ja suurin kestävä hakkuumahdollisuus 1999–2011e.

Teollisuuden puunkäyttö ja kotimaiset hakkuumahdollisuudet.

Puulaji	Käyttö 2007–2009, milj. m ³ /v		% hakkuu- mahdollisuuksista	
	Kotim. puu	Kaikki puu	Kotim. puu	Kaikki puu
Mänty	23,9	26,1	74	81
Kuusi	20,0	22,3	83	91
Koivu	7,2	12,8	66	117
Yhteensä	51,1	61,2	76	91

Teollisuus käytti lisäksi haapaa ja puulajeittain erittelemätöntä tuontipuuta 3,3 milj. m³/v. Hakkuumahdollisuus on suurin kestävä.

Lähde: Metla

Yksityiset omistavat puuntuotantometsistä noin 63 prosenttia, valtio 22, yhtiöt 9 ja muut omistajaryhmät 6 prosenttia. Valtion metsäomaisuus on keskittynyt Pohjois-Suomeen, mikä näkyy alhaisena puuston keskikasvuna verrattuna muiden omistajaryhmien metsiin. Puuston kasvusta yksityismetsien osuus on 70, valtion 13, yhtiöiden 11 ja muiden omistajaryhmien 6 prosenttia. Teollisuuden puuhuollon näkökulmasta yksityismetsien merkitys on keskeinen, sillä noin 75 prosenttia teollisuuden käyttämästä kotimaisesta raakapuusta tulee niistä. Yksityismetsien tarjonnan osuus kaikesta teollisuuden puusta on vajaat 60 prosenttia. Tuontipuun osuus on ollut noin 20 prosenttia. Tilanne on muuttumassa, sillä vuonna 2009 raakapuun tuonti puolittui edellisvuodesta ja tuontipuun osuus jäi 14 prosenttiin.

Taulukkoon on koottu vertailu teollisuuden puunkäytöstä suhteessa suurimpiin kestäviin hakkuumahdollisuuksiin. Hakkuumahdollisuuslaskelmat perustuvat tietoihin puuston määrästä, rakenteesta ja kasvusta sekä olettamukseen metsänhoidon tason säilymisestä. Laskelma osoittaa tason, jolle hakkuut voivat nousta ilman että tulevat hakkuumahdollisuudet pienenisivät. Metsäntutkimuslaitoksessa tehty laskelma on luonteeltaan optimointilaskelma, jossa muun muassa eri raakapuulajien hintasuhteet vaikuttavat hakkuumahdollisuusarvion rakenteeseen.

Kestävät hakkuumahdollisuudet lyhytaikaisesti ylittävät hakkuut eivät vähennä tulevia hakkuumah-

dollisuuksia. Tällaista metsänhoidollisesti perusteltavissa olevaa liikkumavaraa on Suomen metsissä runsaasti. Tätä mahdollisuutta on kuusen osalta myös hyödynnetty, niin että kuusivaranto on 2000-luvulla hieman pienentynyt.

Puunkäytön lisäämismahdollisuuksia on puuvarojen kannalta selvimmin ja välittömimmin männyllä sekä tukki- että kuitupuun osalta. Kuitenkin parikymmentä vuotta, vuoteen 2005 asti, kuusen hakkuut olivat männyllä suuremmat. Metsäverotuksen muutoksen siirtymäkaudella (1993–2005) vanhoja kuusikoita uudistettiin aktiivisesti, ja samanaikaisesti kuusisahatavaran kysyntä oli korkealla. Sitten suuruusjärjestys on vaihtunut. Muutos on väistämätön, vaikka tuotemarkkinat viime kädessä ratkaisevat. Parina viime vuotena mäntykuitupuun on ollut eniten hakattu puutavaralaji, mikä heijastelee harvennuskäisten männiköiden runsautta.

Kuusivarojen käyttöaste on vertailun mukaan korkein, ja kuusta on tuotu suuria määriä, vuosittain 3–5 miljoonaa kuutiometriä, mutta viime vuonna tuonti putosi yhteen miljoonaan kuutiometriin. Koivun käyttö ylittää lähes 20 prosentilla kotimaisten hakkuumahdollisuuksien tason. 2000-luvulla yli puolet koivun teollisesta käytöstä onkin ollut tuontikoivun varassa. Mutta vuonna 2009 tilanne muuttui, kun koivun tuonti romahti. Kotimaisten koivuvarojen käyttöaste ei ole ollut kovin korkea. Koivun hankintaa vaikeuttaa se, että huomattava osa koivusta kasvaa sekapuuna havupuuvaltaisissa metsissä ja hieskoivu pääasiassa ojitetuilla turvemilla. Vain 9 prosenttia metsistä on koivuvaltaisia.

Muun muassa korkeiden hintojen takia raakapuun tuonti Venäjältä puolittui vuonna 2009 verrattuna edellisvuoteen. Tuonti muista maista romahti vielä enemmän. Kotimaiset puuvarat riittävät hyvin tuontimännyn korvaamiseen, mutta kuusesta voi tulla niukkuutta, eikä tuontikoivua pystytä täysin korvaamaan kotimaisella. Sopeuttamistoimina teollisuus onkin alkanut korvata koivua männyllä sellun valmistuksessa ja koivuvanerin tuotantoa on supistettu. Toisaalta kuluvana vuonna koivukuitupuun tuonti on taas voimakkaassa kasvussa, kun lehtisellun kysyntä on vahvaa. Vaikeuksia puuhuollossa ei tänä vuonna

pitäisi olla, kun teollisuuden puuntarvekin on noin 15 miljoonaa kuutiometriä pienempi kuin vuosina 2006 ja 2007.

Venäläisen tuontipuun käyttö on ollut vahvasti Itä-Suomeen keskittynyttä. Siellä tuontipuun osuus teollisuuden puusta on korkeimmillaan ollut lähes 40 prosenttia. Uudessa tilanteessa kotimaiset puuvirrat suuntautuvat entistä enemmän Kaakkois-Suomeen.

Ei-teollisen raakapuun käytön eli pääasiassa kiinteistöjen polttopuun päämerkitys on energiataloudellinen, mutta sillä on myös metsänhoidollista merkitystä. Nuorten metsien hoidossa pienpuuta haketetaan energiapuuksi kasvavia määriä.

Kansallisen metsäohjelma 2015:n (2008) eräänä tavoitteena on lisätä kotimaisen teollisuuspuun ja energiapuun käyttöä, aivan samoin kuten edellisessä KMO 2010:ssä (1999). Tavoitteen painoarvo on noussut, kun puun tuonti on romahtanut. Ohjelman mukaan tavoite edellyttää metsänomistajien neuvonnan ja metsäsuunnittelun lisäämistä. Kasvavien hakkuutavoitteiden vastapainoksi toteutetaan Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden suojelun toimintaohjelmaa (METSO 2008–2016).

Kotimaisen teollisuuspuun käyttö ei 2000-luvulla ole kasvanut, joskin vuonna 2007 se nousi ennätyskellisen korkeaksi (59 milj. m³), mutta laski siitä nopeasti, kun teollisuuden tuotanto supistui. Sen sijaan metsähakkeen, joka on pääasiassa avohakkuualueiden hakkuutähdettä, energiakäyttö on kasvanut nopeasti 2000-luvulla. Viime vuosina metsähaketta on käytetty lämpö- ja voimalaitoksissa 3–4 miljoonaa kuutiometriä vuodessa ja vuonna 2009 runsaat 5 miljoonaa kuutiometriä, mutta siitä oli poikkeuksellisesti noin viidennes tuontipuuta. Teollisuustuotteisiin kelpaamattoman puuaineksen käyttö energiantuotannossa on kaiken kaikkiaan suurimittaista: puuperäisen energian osuus on noin 20 prosenttia Suomen kaikesta energiankulutuksesta. Metsäteollisuuden energiankulutuksesta noin 60 prosenttia katetaan puuperäisellä energiantuotannolla (selluteollisuuden jäteliemet, puun kuori, puru yms.).

3.2 Raakapuumarkkinat

Puumarkkinat ovat vilkastuneet erityisesti sahatavaran ja sellun parantuneen kysynnän johdosta kuluvana vuonna. Markkinahakkuut lisääntyvät 19 prosentilla vuodentakaisesta lähes 50 miljoonaan kuutiometriin, josta heinä–elokuun vaihteen myrskytuhoalueiden puunkorjuu on noin 5 miljoonaa kuutiometriä. Tukkipuun hakkuut kasvavat kuitupuun hakkuuta voimakkaammin. Myös puun tuonti kasvaa viime vuodesta noin viidenneksellä 9,5 miljoonaan kuutiometriin. Mänty- ja kuusitukkien kantohinnat nousevat eniten, 17–18 prosenttia, kun koivutukilla ja mänty- ja koivukuitupuulla kantohintojen nousu jää 9–13 prosenttiin. Kuusikuitupuun kantohinta pysyy lähes ennallaan. Metsähakkeen käyttö kasvaa viimevuotista huomattavasti maltillisemmin, noin 4 prosentilla 6,3 miljoonaan kuutiometriin. Samoin metsähakkeen laitoshinta nousee vain hieman.

Vuonna 2011 sahatavaran, sellun ja paperin kysynnän kasvun ennakoidaan tasaantuvan, mikä hidastaa myös markkinahakkuiden kasvua. Ensi vuonna hakkuut yltyvät 51 miljoonaan kuutiometriin. Toisaalta puun tarjonta hieman supistuu päättyneen puun myyntituloerohuojennuksen vuoksi. Myös puun tuonnin kasvu hidastuu, ja tuonti nousee 9,7 miljoonaan kuutiometriin, jos oletetaan, että Venäjän puutullien korotukset siirtyvät jälleen. Tukkien ja kuitupuun kantohinnat nousevat 5–8 prosenttia. Uusiutuvaa energiaa suosivien politiikkatoimien ja tätä kautta lisääntyvän energiapuun kysynnän vuoksi metsähakkeen käyttö kasvaa 7 miljoonaan kuutiometriin, ja laitoshinta nousee lähes 10 prosentilla.

Viennin kasvu ja myrskyt lisäävät puukauppaa 2010

Euroalueen elpyminen on tänä vuonna parantanut sahatavaran kysyntää ja hinnat ovat lähteneet alkuvuonna nousuun. Tämä on heijastunut havutukkien hintakehitykseen, mikä on vilkastuttanut puumarkkinoita merkittävästi verrattuna vuoteen 2009. Myös kartongin ja sellun kysyntä on kasvanut ja hinnat

nousseet, mikä on heijastunut mänty- ja koivukuitupuun hintakehitykseen. Aikakauslehtipaperin tuotantokapasiteetin supistukset ovat kotimaassa vähentäneet kuusikuitupuun kysyntää, jolloin sen hintakehitys on ollut muita puutavaralajeja selvästi maltillisempaa.

Heinä–elokuun vaihteessa maan yli pyyhkäisi neljä myrskyä, jotka yhteensä kaatoivat arviolta 5 miljoonaa kuutiometriä puuta. Tästä on yksityismetsien osuus noin 3,6 miljoonaa kuutiometriä. Tuhot vastaavat noin kymmenesosaa koko vuoden markkinahakkuista. Osa myrskypuista voi jäädä korjaamatta, mutta toisaalta leimikkokuvioiden taseus nostaa kertymia. Suurista metsänomistajista UPM-Kymmenettä kohtasi suurimmat tuhot, kun sen metsistä kaatui noin 0,7 miljoonaa kuutiometriä puuta.

Myrskyjen pahiten koetelluilla alueilla Kaakkois-Suomessa, Etelä-Savossa ja Keski-Suomessa myrskypuuta on päästy kuitenkin korjaamaan hyvän kysyntätilanteen vuoksi nopeasti. Myrskyjen vaikutukset puumarkkinoilla jäävät siksi vain pariin kuukauteen. Havutukkien kantohinnat alenivat myrskyjen vuoksi elokuun alussa Kymi-Savon ja Keski-Suomen puunhinta-alueilla 3–6 eurolla, lähinnä johtuen myrskykohteiden normaalia päätehakkuuta 30–70 prosenttia korkeammista korjuukustannuksista ja puun laadun heikkenemisestä. Muilla

puunhinta-alueilla myrsky ei aiheuttanut mainittavia hinnanmuutoksia. Myrskyjen lisäksi puuntarjontaa lisää puukaupan 25 prosentin verohuojennus, jonka voimassaolo päättyy 31.12.2010.

Sahatavaran vientihintojen nousun ja sahojen tuotannon kasvun synnyttämä sahapuun kysynnän lisääntyminen nostaa vuonna 2010 mänty- ja kuusitukkien kantohintoja lähes 20 prosenttia edellisvuoteen verrattuna. Myrskytuhot hidastivat hinnanousua lyhytaikaisesti. Koivuvanerin hintakehitys on ollut vaisua, mutta tuotantomäärien kasvu on lisännyt koivutukin kysyntää. Tänä vuonna koivutukin kantohinnan arvioidaan nousevan 9 prosenttia. Mänty- ja koivukuitupuun kantohinnat nousevat yli 10 prosenttia sellun- ja paperintuotannon kasvun myötä. Kuusikuitupuun kantohinta pysyy edellisen vuoden tasolla.

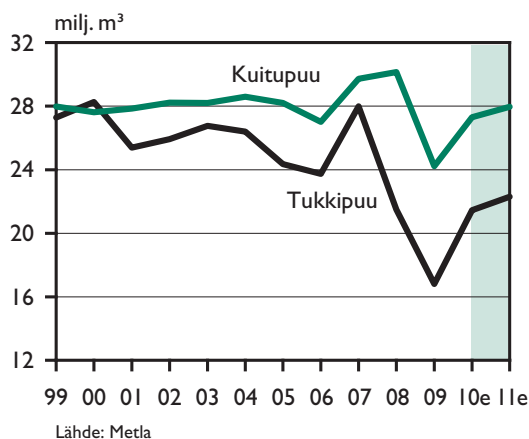
Lopputuotteiden kysynnän paranemisen johdosta markkinahakkuut kasvavat vuonna 2010 lähes 50 miljoonaan kuutiometriin, mikä on 19 prosenttia edellisvuotta enemmän. Sekä yksityismetsien että yhtiöiden ja Metsähallituksen hakkuut ovat kasvamassa yhtä paljon. Tukkipuun markkinahakkuiden ennustetaan kasvavan neljänneksen viime vuodesta, kun taas kuitupuulla kasvu jää runsaaseen 10 prosenttiin. Valmiin puutavaran erittäin korkealla tasolla olleet varastot supistuvat puoleen vuodentakaisesta. Ainespuun

Markkinahakkuut, puun tuonti ja valmiin puutavaran talvivarastot 2009–2011e.

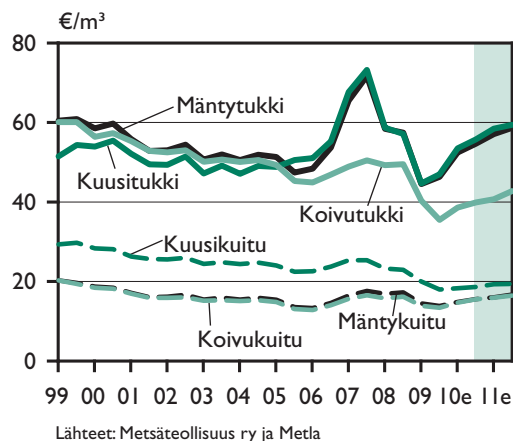
Omistajaryhmä/ raakapuulaji	2009 milj. m ³	2010e milj. m ³	muutos %	2011e milj. m ³	muutos %
Markkinahakkuut, yhteensä	41,4	49,4	19	51,0	3
Yksityismetsät ¹	32,1	38,2	19	39,2	3
Yhtiöt ja Metsähallitus	9,3	11,1	19	11,8	6
Tukkipuu	16,8	21,2	26	22,1	4
Kuitupuun	24,2	27,5	13	28,2	3
Polttopuu	0,3	0,5	44	0,7	40
Ainespuun tuonti	7,5	9,5	27	9,7	2
Poltto- ja jätepuun tuonti	1,6	1,2	-26	1,2	0
Markkinahakkuut ja ainespuun tuonti	48,9	58,9	21	60,7	3
Valmiin puutavaran varastot (Metlan arvio)	16,5	8,6	-48	8,9	3

¹ Sisältää kunnat, seurakunnat ym.

Lähde: Metla ja Tullihallitus

Tukki- ja kuitupuun markkinahakkuut 1999–2011e.

Puutavaramarkkinoiden kantohinnat puolivuositain 1/1999–2/2011e vuoden 2009 hinnoin (elinkustannusindeksi).

hakkuiden kylkiäisinä kertyy myös kasvavia määriä polttopuuta, mutta suurin osa energiapuusta kerätään hakkuutähteistä, kannoista ja pienpuusta, jotka ovat markkinapuutilaston ulkopuolella.

Ainespuun tuonti on kasvamassa nykyiseltä, melko alhaiselta tasoltaan neljänneksellä, kun Venäjän puutullien korotukset on loppuvuonna 2009 tehdyllä päätöksellä lykätty vuoden 2011 alkuun. Tuontipuun hinnat ovat laskeneet kohti Suomen hintatasoa. Puutullien, kuljetusten ja korjuun jälkeinen kantohintataso onkin Venäjällä olematon.

Vuonna 2011 palataan normaaliin puukauppaan

Ensi vuodenvaihteessa päättyy heinäkuussa 2008 säädetty puun myyntitulon verohuojennusjakso, jonka tarkoituksena oli korjata Venäjän puutullien ja taantuman yhteisvaikutusta puumarkkinoilla. Verohuojennukset ovat lisänneet puukauppaa, mutta lopullinen arvio määristä voidaan tehdä vasta jälkikäteen. Toisaalta arviointia hankaloittaa se, että verohuojennukset ovat aiheuttaneet puukauppapaperin yllättävästä päättämisestä etujassa ja osittain verohuojennuksen jyrkästä porrastumisesta vuodenvaihteissa. Tämä näkyi hyvin vuonna 2009, kun Metsäteollisuus ry:n jäsenyritysten koko vuoden

puukaupasta 37 prosenttia tehtiin joulukuussa, kun myös talvileimikoiden kysyntä oli parantunut.

Vuodelta 2010 ei siirry yhtä suurta määrää markkinapuuta vuodelle 2011 kuin edellisenä vuodenvaihteena, jolloin valmiin puutavaran varastot ja joulukuun puukauppa olivat ennätysuuria. Puun myyntitulon verohuojennuksiin liittyy kuitenkin mahdollisuus korjata myydyt puut seuraavana vuonna, joten vuonna 2011 korjataan vielä aikaisempina vuosina ostettuja puita. Ostettujen pystyvarantojen odotetaan olevan suuremmat kuin vuosi sitten. Uutta puukauppaa tehdään ilman puunmyyntitulon verotuksen poikkeuksia. Epävarmuuden aiheita ovat talven puunkorjuun olosuhteet sekä mahdolliseen kokonaisverouudistukseen liittyvät asiat, kuten pääomatuloveroasteen mahdollinen nousu. Havutukkien hintatason arvioidaan sahatavaramarkkinoiden lisääntyneestä epävarmuudesta huolimatta nousevan vielä vuonna 2011. Samoin kuitupuun hintatason arvioidaan nousevan samassa suhteessa tukkien kanssa. Kokonaisuudessaan puun kantohintojen odotetaan nousevan 5–8 prosenttia kuluvan vuoden keskihintoista.

Markkinahakkuut lisääntyvät vuonna 2011 yksityismetsissä 3 ja yhtiöiden sekä Metsähallituksen metsissä 6 prosenttia. Tukin markkinahakkuut kasvavat 4 ja kuitupuun 3 prosenttia. Valmiin puutavaran

Reaalisten vienti- ja kantohintaindeksien kehitys

Pekka Ollonqvist

Metsäteollisuustuotteiden viennin ja tuotteisiin käytetyn raakaapuun reaaliseen hintatasoon ja siinä tapahtuneille muutoksille on laskettu reaaliarvoiset hintaindeksit erikseen puutuotteiden ja tukkipuun sekä toisaalta massa- ja paperiteollisuuden tuotteiden ja kuitupuun osalta (nimellishinnat on deflaoitu tukkuhintaindeksillä). Tapahtunutta markkinakehitystä arvioidaan suhteessa vuoteen 1998, jolloin puumarkkinaosapuoleet ovat viimeksi hakeneet yhteistä raakaapuun hintanäkemyksiä vientihintaennusteita käyttäen.

Puutuotteet ja tukkipuu

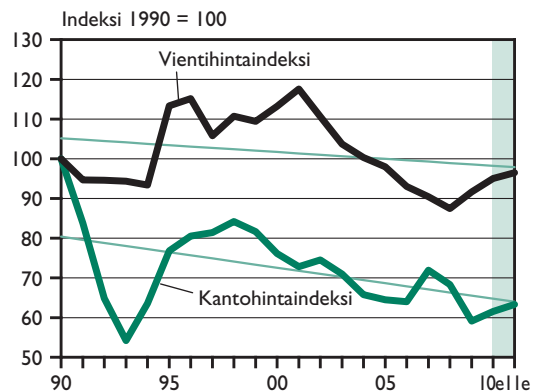
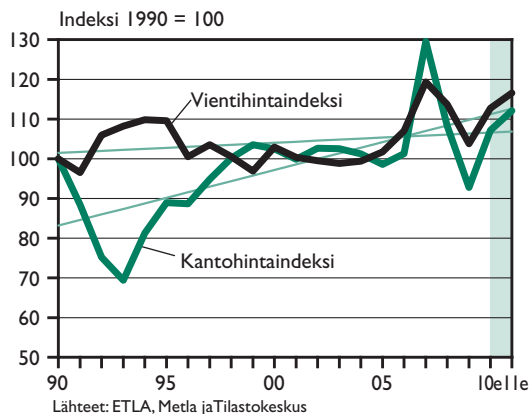
Puutuotteiden vientihintaindeksi nousee noin 8 prosenttia tänä vuonna viime vuoteen verrattuna ja tukkipuun hintatasoa mittaava kantohintaindeksi noin 15 prosenttia. Puutuotteiden vientihintaindeksi nousee ensi vuonna noin kolme prosenttia ja tukkipuun kantohintaindeksi noin neljä prosenttia vuoden 2010 tasosta tukkipuun markkinoiden vahvan kysynnän jatkuessa. Puutuotteiden vientihinta- ja tukkipuun kantohintaindeksit pysyivät vakaina kahdeksan vuoden jakson, vuodesta 1998 vuoteen 2005. Puutuotteiden vientihintojen nopea nousu vuonna 2006 käänsi myös tukkipuun reaalihinnan nousuun. Hintojen nousut kulminoituivat kesällä 2007 ja alkoivat sen jälkeen laskea yhtä nopeasti kuin olivat nousseet. Puutuotteiden viennin hintaindeksi oli yli 2 prosenttia ja tukkipuun hintaindeksi 15 prosenttia keskimääräistä kehitystä mittaavan

lineaarisen trendin alapuolella vuonna 2009. Puutuotteiden viennin hintaindeksi nousee tänä vuonna trendin yläpuolelle mutta kantohinnan jää trendin alapuolelle. Puutuotteiden vientihintojen taso oli viime vuonna vuoden 1998 hintatasoon verrattuna 3 prosenttia korkeampi ja tukkipuun kantohintatase yli 7 prosenttia matalampi.

Massa- ja paperiteollisuuden tuotteet ja kuitupuun

Massa- ja paperiteollisuuden tuotteiden vientihintaindeksi on tänä vuonna vajaa 4 prosenttia viime vuoden tason yläpuolella ja 3 prosenttia trendiarvon alapuolella. Kuitupuun kantohintaindeksi nousee tänä vuonna noin 4 prosenttia jääden 5 prosenttia trendiarvon alapuolelle. Massa- ja paperiteollisuuden vientihintaindeksi nousee ensi vuonna noin 1,5 prosenttia tämän vuoden tasosta. Kuitupuun kantohintaindeksi nousee ensi vuonna vajaa 3 prosenttia.

Sekä massa- että paperiteollisuuden tuotteiden vientihintaindeksi ja kuitupuun hintaindeksi ovat alentuneet keskimäärin 2,5 prosenttia vuotta kohti viimeksi kuluneen kymmenen vuoden jaksolla. Viime vuonna massa- ja paperiteollisuuden tuotteiden vientihintaindeksin arvo oli 7 prosenttia kuitupuun 9 prosenttia keskimääräistä kehitystä mittaavan lineaarisen trendin alapuolella. Massa- ja paperiteollisuuden tuotteiden vientihintojen taso vuonna 2009 oli 17 prosenttia ja kuitupuun kantohintatase 30 prosenttia vuoden 1998 hintatasoon alapuolella.

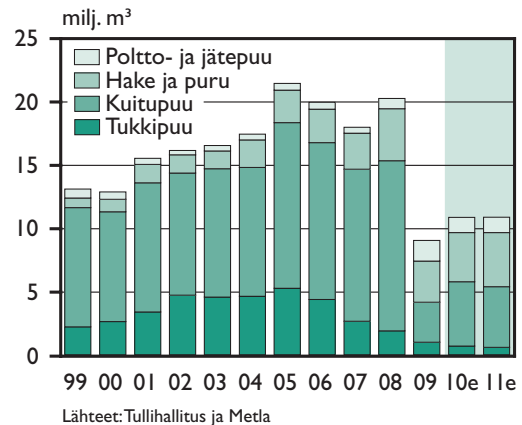
Puutuotteiden vientihintaindeksi ja tukkipuun kantohintaindeksi (vasen kuva) sekä massa- ja paperiteollisuuden tuotteiden vientihintaindeksi ja kuitupuun kantohintaindeksi (oikea kuva) 1990–2011e (reaalisina, tukkuhintaindeksillä deflaoituina) sekä indeksien lineaariset trendit 1990–2009.

varastojen odotetaan pysyvän suunnilleen kuluvan vuoden tasolla. Verrattuna verosiirtymäkauden 1993–2005 hakkuisiin, harvennushakkuiden osuus on odotetusti lisääntynyt. Tämä on merkinnyt esimerkiksi koneyrityksille entistä enemmän investointeja harvennus- ja yleiskorjuukoneisiin. Lisäksi konevalmistajat ovat kehittäneet pehmeän maan leimikoiden korjuuteknologiaa. Samalla ongelmaksi on kuitenkin muodostunut harvennushakkuisiin erikoistuneiden puunkorjuuryritysten heikko kannattavuus, vaikka leimikoiden kantohinnat joustavatkin harvennushakkuissa alaspäin korjuukustannusten kasvaessa. Metsätehon metsäkeskuksista keräämien tietojen mukaan 50 prosenttia yksityismetsien leimikoiden vuosittaisista puumääristä vaatisi puunkorjuuta maa jääntyneenä, mikä koskee erityisesti harvennushakkuita.

Jos oletetaan, että Venäjän pyöreän puun vientitullien korotukset vähintään 50 euroon kuutiometriltä eivät tule voimaan ensi vuoden alusta, puun tuonnin Suomeen arvioidaan vuonna 2011 jatkavan maltillista kasvuaan. Alle 15 senttimetrin läpimittaista koivua tullit eivät toistaiseksi koske, ja hakkeen tulli on 5 prosenttia. Tullien korotusuhka on omiaan lisäämään puun tuontia, vaikka havupuiden ja koivutukin puutullit ovat jo nyt melko korkeat, 15 euroa/kuutiometri. Toisaalta suomalaiset korjuuorganisaatiot on pääsääntöisesti purettu Venäjältä. Venäläisillä puunkorjaajilla on heikko rahoitustilanne, ja tempoileva puutullipolitiikka nostaa kone- ja laiteinvestointien riskiä.

Metsähakkeen käyttö jatkaa kasvuaan

Vuonna 2009 metsähakkeen käyttö nousi kolmanneksella 6,1 miljoonaan kuutiometriin, josta lämpö- ja voimalaitoskäyttö oli 5,4 miljoonaa kuutiometriä. Samalla metsähakkeen voimalaitoshinta nousi kolmella eurolla noin 18 euroon/MWh, mikä tarkoittaa pienpuukorjuukohteita lukuun ottamatta korjuukustannukset ylittävän ”kantohinnan” syntymistä myös voimalaitoskäyttöön tarkoitettulle energiapuulle. Latvusmassan ja kantojen korjuu on ollut jo alhaisemmalla hintatasolla kannattavaa. Energiapuun

Tuontipuun määrä puutavaralajeittain 1999–2011e.

Yksityismetsien keskimääräiset kantohinnat 2009–2011e.

Puutavaralaji	2009 €/m³	2010e €/m³	muutos %	2011e €/m³	muutos %
Mäntytukki	46,0	54,0	17	58,0	8
Kuusitukki	46,6	55,0	18	59,0	7
Koivutukki	36,3	39,5	9	42,0	6
Mäntykuitu	13,9	15,3	10	16,4	7
Kuusikuitu	18,3	18,5	1	19,3	5
Koivukuitu	13,5	15,3	13	16,2	7

Lähde: Metsäteollisuus ry ja Metla

voimalaitoshinta kiintokuutiometriä kohden saadaan kertomalla megawattituntihinta kahdella, koska yhdestä metsähakkeen kiintokuutiometrillä saadaan keskimäärin noin kaksi megawattituntia (MWh) energiaa.

Kuluvana vuonna on käynnistynyt useita suuria voimalaitoksia, ja uusia on edelleen rakenteilla ja suunnitteilla. Tämä lisää energiapuun kysyntää jo nyt, sillä puuta on saatava varastoon etukäteen. Energiapuun korjuun aikataulut poikkeavat merkittävästi käytön aikatauluista, sillä sitä pitää kuivattaa varastoissa 1–2 vuotta ennen käyttöä ja sen käytössä on suuret kausivaihtelut. Toisaalta puunjalostusteollisuuden sivutuotteiden tarjonta lisääntyy ainespuun käytön kasvaessa, mikä hieman helpottaa metsähakkeen hankinnan kasvupaineita. Lisäksi kunakin

Uusiutuvalle energialle tukia, fossiilille ja turpeelle veroja

Jussi Leppänen

Uusiutuvan energian tuet käynnistyvät

Energiapuun korjaukseen ja haketuksen on tähän asti myönnetty valtion rahoitusta maa- ja metsätalousministeriön puuntuotannon kestävyuden turvaamiseen tukina. Valtion talousarvion mukaan vuonna 2011 energiapuun korjaukseen arvioidaan käytettävän määrärahaa noin 11 ja energiapuun haketuksen 2 miljoonaa euroa.

Ensi vuonna energiapuun käytön edistämiseen on tulossa merkittävä lisä työ- ja elinkeinoministeriön energiapolitiikan vastualueella, kun valtion vuoden 2011 talousarvion mukaan käyttöön otetaan uusia uusiutuvan energian edistämisen määrärahoja. Tavoitteena on EU-tason ohjelman mukaisesti kohottaa uusiutuvien energialähteiden osuus energian kokonaiskulutuksesta 38 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä.

Osana energiapolitiikkaa liikenteen biopolttoaineiden tuotannon demonstraatiolaitokseen osoitetaan ensi vuodelle 50 miljoonan euron määräraha. Biopolttoaineiden kehittämisohjelmaan ohjataan 7 miljoonaa euroa. Lisäksi uusiutuvalle energialla tuotetulle sähkölle on luvassa tuotantotukea 53,75 miljoonaa euroa. Se jakautuu suunnilleen puoliksi tuulivoimalle ja biokaasulle (25,2 milj. €) sekä metsähakkeelle (24,8 milj. €) ja puupolttoainevoimaloille (3,75 milj. €). Metsähakkeella tuotetulle sähkölle maksetaan päästöoikeuden hintaan sidottua tuotantotukea. Tuotantotuki on 18 euroa/MWh, jos hiilidioksidin päästöoikeuden hinta on 10 euroa/hiilidioksiditonni. Tuki vähenee siten, että päästöoikeuden hinnalla 23 euroa/hiilidioksiditonni tuki on 0 euroa/MWh. Kaavana tämä lasketaan seuraavasti: tuotantotuki = $18 - 18/13 \times (ph - 10)$, missä ph on päästöoikeuden hinta, euroa/hiilidioksiditonni. Sähköntuottaja voi myös vaihtoehtoisesti valita yhdistetyssä sähkö- ja lämmön puupolttoainevoimalassa tuotetun sähkö- ja lämmön eli syöttötariffijärjestelmän. Tässä vaihtoehdossa enimmäistuki laitosta kohden on 750 000 euroa.

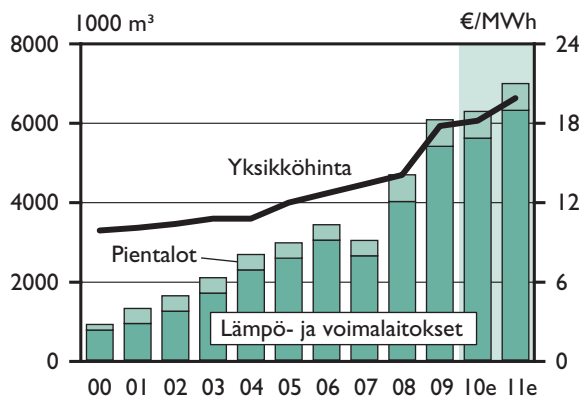
Vihreä energiaverouudistus parantaa puuenergian asemaa

Energiatuista erillisenä pakettina on valmisteltu energiaverotuksen uudistusta. Hallituksen esityksessä liikennepolttoaineista biopolttoaineet muuttuvat fossiilisia polttoaineita kevyemmin verotetuiksi. Kivihiilen ja maakaasun verotusta nostetaan, ja se tulee energiasältöön ja hiilidioksidipäästöihin perustuvaksi. Toisaalta sähkön ja lämmön yhteistuotannossa (CHP) hiilidioksidiverokomponentti voidaan puolittaa, mikä alentaa näiden voimaloiden verokustannuksia.

Turpeen verotusta nostetaan kaikkein maltillisimmin, ja sille asetettava energiavero jää vain viidesosaan siitä, mikä se olisi energiasältöön ja hiilidioksidipäästöihin perustuen. Tavoitteena on näin säilyttää turpeen kilpailukyky puuenergiavaastaan, jotta metsäteollisuuden ainespuuta ei ohjautuisi energiakäyttöön. Lisäksi turpeen energiaverotuksessa otetaan aikalisä nostamalla sitä portaittain vuoteen 2015, jolloin turpeen verotaso olisi 3,9 euroa/MWh.

Turpeen tavoin maakaasun energiaveroja nostetaan asteittain vuoteen 2015 mennessä porrastamalla maakaasun energiasältöveron nousu. Asteittaisella verotuksen nostolla tavoitellaan maakaasun kilpailukykyä säilymistä kivihiiltä vastaan. Kun CHP-tuotannossa hiilidioksidivero voidaan puolittaa, lopullinen maakaasun verotaso huoltovarmuusmaksuineen olisi 10,8 euroa/MWh vuonna 2015. Vastaavasti kivihiilen lopullinen CHP-tuotannon verotaso, huoltovarmuusmaksuineen 13,0 euroa/MWh, saavutettaisiin jo vuonna 2011.

Energiaverojen korotukset avaavat tietä liikenteen biopolttoaineille ja erityisesti metsähakkeen käytölle. Puuperäisille polttoaineille ei tule energiasältö- tai hiilidioksidiveroa, jotka kivihiilellä tulevat CHP-tuotannossa kasvamaan jo ensi vuonna 5,8 euroa/MWh. Maakaasun verotus nousee CHP-tuotannossa asteittain 8,7 euroa/MWh ja turpeen 3,9 euroa/MWh vuoteen 2015 mennessä. Verojen lisäksi öljyllä, kivihiilellä, maakaasulla ja turpeella toimivien voimalaitosten polttoainekustannuksiin vaikuttaa päästöoikeuksien hinta, joka on syyskuussa 2010 ollut hieman yli 15 euroa hiilidioksiditonnia kohden.

Metsähakkeen käyttö sekä voimalaitoshinta vuoden 2009 hinnoin (elinkustannusindeksi). Lähteet: Metla ja Tilastokeskus

vuonna energiakäyttöön ohjautuva puumäärä riippuu erityisesti turpeen saatavuudesta, energiaverotuksesta sekä päästöoikeuksien hinnasta.

Kuluvana vuonna 2010 metsähakkeen keskimääräisen voimalaitoshinnan ennustetaan nousevan vain hieman, joten hinta säilyy noin 18 eurossa/MWh. Metsähakkeen kokonaiskäytön kasvu hieman hidastuu ja sen arvioidaan nousevan 4 prosentilla 6,3 miljoonaan kuutiometriin. Samalla tuonnin osuuden kokonaiskäytöstä ennustetaan pienenevän. Vuonna 2011 uudet uusiutuvan energian sähkön tuotantotuet sekä energiaverot lisäävät energiapuun kilpailukykyä muita polttoaineita vastaan, ja metsähakkeen keskimääräisen voimalaitoshinnan ennustetaan kohoavan noin 20 euroon/MWh. Energiapuun toimitukset lisääntyvät, ja metsähakkeen käyttö kasvaa 7 miljoonaan kuutiometriin.

3.3 Yksityismetsien investoinnit ja kannattavuus

Metsätalous on nopeasti toipumassa taantumasta, ja kannattavuuden tunnusluvut ovat palaamassa normaalille tasolle. Vuonna 2010 bruttokantorahatulot nousevat 1,4 ja seuraavana vuonna 1,5 miljardiin euroon. Yksityismetsien puuntuotannon investoinnit pysyvät tänä ja ensi vuonna runsaassa 220 miljoonassa eurossa. Metsänomistajien oma rahoitus ja työt kattavat siitä noin 160 ja valtion tuet 60 miljoonaa euroa.

Yksityismetsätalouden hehtaariohtainen liike-tulos nousee tänä vuonna yli 80 euroon, ja vuonna 2011 tuloksen odotetaan nousevan 90 euroon. Kantohintojen nousu nostaa puuntuotannon sijoitus-tuoton 15–16 prosenttiin tänä vuonna, ja ensi vuonna sen arvioidaan olevan noin 10 prosenttia.

Energiapuun kysyntä lisää nuoren metsän hoitoa

Vuonna 2010 yksityismetsien puuntuotannon kokonaisinvestoinnit ovat noin 222 miljoonaa euroa eli hieman vähemmän kuin vuotta aikaisemmin. Päätehakkuiden väheneminen vuosina 2008 ja 2009 on pienentänyt metsien uudistamistarvetta, mutta energiapuun kasvava kysyntä on lisännyt nuoren metsän hoitoa. Vuonna 2011 puuntuotannon kokonaisinvestoinnit pysyvät samalla tasolla kuin vuosina 2009 ja 2010.

Vuonna 2009 yksityismetsänomistajien omarahoitusosuus kokonaisinvestoinneista oli 157 miljoonaa euroa eli 3 miljoonaa euroa enemmän kuin edellisvuonna. Eniten omarahoitusta käytettiin metsän uudistamiseen (70,3 milj. €). Tänä ja ensi vuonna omarahoitusosuus nousee yli 160 miljoonaan nuoren metsän hoidon lisääntymisen takia. Investoinnit metsänuudistamiseen pienenevät noin 7 prosenttia, koska avohakkuupinta-alat ovat jääneet selvästi aikaisempia vuosia pienemmiksi. Vuosina 2008 ja 2009 päätehakuista tehtyjen metsänkayttöilmoitusten

pinta-alat vähenivät 40–50 prosenttia verrattuna vuosien 2003–2007 keskiarvoon.

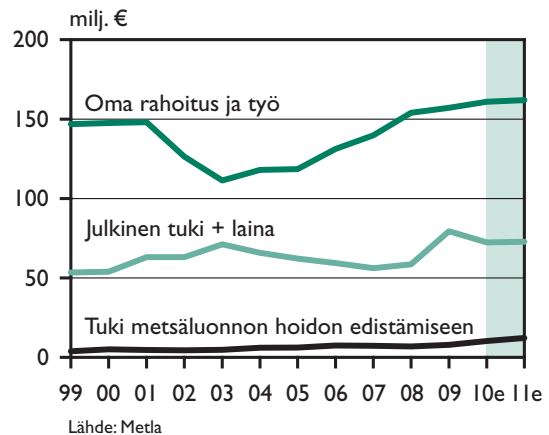
Lisää tukia energiapuulle

Valtio on myöntänyt vuodelle 2010 runsaat 72 miljoonaa euroa puuntuotannon kestävyden turvaamiseen, josta 12 miljoonaa euroa arvioidaan käytettävän energiapuun korjuuseen ja haketukseen. Energiapuutukirahat oli kuitenkin käytetty jo kesäkuussa loppuun, ja uusien kohteiden tukien maksun nopeuttamiseen odotetaan apua syksyn lisätalousarviosta. Vaikka päätehakkuaaloilta hakkuutähteitä ja kantoja voidaankin kerätä kannattavasti energiapuuksi ilman tukia, pienpuun korjuun ja haketuksen kannattavuus on pitkälti tukien varassa.

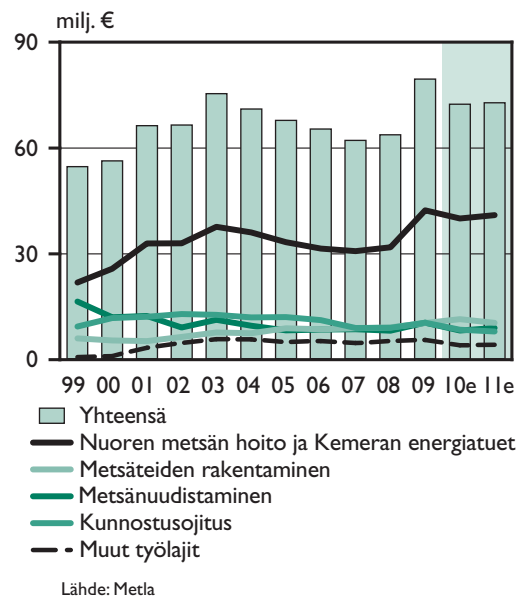
Tuettavia metsänhoito- ja metsänparannustöitä on jo pitkään teetetty etupainoisesti siten, että tuet on pantu maksuun vasta seuraavan vuoden tuista. Tämä velka on kasvanut vuonna 2010 jo 19 miljoonaan euroon, ja kuluvan vuoden varat käytetään Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion arvion mukaan loppuun jo alkusyksystä. Maksujen viivästyminen haittaa varsinkin haketusta, sillä haketustuki maksetaan suoraan koneyrityksille. Lisäksi metsänomistajille maksettavat korjuutuet viivästyvät. Vaikka hakkuumäärissä ei päästä huippuvuosien tasolle, riittää vuoden 2007 ennätysshakkuiden, 2008 myyrätuhojen ja 2010 myrskyjen jäljiltä uudistettavaa pinta-alaa. Myrskytuhojen jälkihoitoon on arvioitu tarvittavan 4–5 miljoonaa euroa.

Vuonna 2011 puuntuotannon investointien odotetaan pysyvän kuluvan vuoden tasolla. Kestävän metsätalouden rahoitustukiin (kemera) on budjetoitu 73 miljoonaa euroa, ja lisäksi maa- ja metsätalousministeriö valmistele kuluvana syksynä uutta pienpuun energiataukea. Työ- ja elinkeinoministeriön budjettiesityksen mukaan pienpuun energiatauen määräksi esitettiin 13 miljoonaa euroa ensi vuodelle. Kemera-varoista nuoren metsän hoitoon on budjetoitu 21 miljoonaa euroa ja energiapuun korjuuseen ja haketukseen 13 miljoonaa euroa. Energiapuutuki edistää uusiutuvan energian käyttöä, ja viime vuonna päästiin jo lähes puoleen (6,1 milj. m³) vuoteen 2020

asetetusta tavoitteesta (13,5 milj. m³). Työllisyyden kannalta tuki nuoren metsän hoitoon ja energiapuuhun on hyvin perusteltavissa, koska yli 70 prosenttia kemera-rahoituksen henkilötyövuosista syntyy nais- ja työlajeissa.

Yksityismetsien metsänhoito- ja metsänparannustöiden julkisen ja oma rahoitus 1999–2011e vuoden 2009 hinnoin (elinkustannusindeksi).

Yksityismetsien metsänhoito- ja metsänparannustöiden julkisen rahoitus työlajeittain 1999–2011e vuoden 2009 hinnoin (elinkustannusindeksi).

Kansallisen metsäohjelma 2015:n tarkistettu versio on lausuntokierroksella. Sitä aletaan toteuttaa vuodesta 2011 alkaen, ja siinä painopiste on suunnattu aikaisempaa selvemmin metsien käyttöön. Valtion tuki metsänhoito- ja metsänparannustöihin on edelleen edellytys sille, että metsäohjelmassa asetetut tavoitteet voitaisiin saavuttaa. Vuonna 2009 yksityismetsissä tavoitteet saavutettiin metsäteiden rakentamisessa, metsän uudistamiseen liittyvissä töissä sekä nuoren metsän hoidossa. Kunnostusojituksessa tulos oli 92 ja metsäteiden perusparannuksessa 86 prosenttia tavoitteesta.

METSOlla lisää monimuotoisuutta yksityismetsiin

Yksityismetsien metsäluonnon hoidon edistämiseen myönnettiin kemera-rahoitustukia vuonna 2010 runsaat 10 miljoonaa euroa, ja vuoden 2011 talousarviossa summa korotettiin 12 miljoonaan. Tuella toteutetaan Kansalliseen metsäohjelmaan (KMO 2015) liittyvää Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden suojelun toimintaohjelmaa (METSO 2008–2016). METSO-ohjelmassa vapaaehtoista suojelua toteutetaan sekä pysyvin että määräaikaisin keinoin.

Yksityismetsissä on tavoitteena lisätä vuosina 2008–2016 monimuotoisuutta turvaavia kohteita 82 000–173 000 hehtaaria, joihin sisältyy 400–800 kappaletta luonnonhoitohankkeita. Kemera-tuilla rahoitetaan METSO-ohjelman ekologiset kriteerit täyttäviä ns. METSO-elinympäristöjä, joista noin puolet sijaitsee kangasmetsissä. Vuosina 2008–2009 ympäristötukisopimuksia tehtiin yhteensä noin 13 000 hehtaarin pinta-alalle.

Vuonna 2011 luonnonhoitoon tarkoitettusta määräraahasta 8 miljoonaa on ympäristötukea, jolla korvataan metsänomistajalle metsän biologisen monimuotoisuuden tai erityisen tärkeän elinympäristön säilyttämisestä tai muusta luonnonhoidosta aiheutuvia lisäkustannuksia tai menetyksiä. Muu osa määräraahasta käytetään metsäluonnon hoitohankkeista aiheutuvien menojen maksamiseen.

METSO-ohjelman toteuttamisesta vastaavat maa- ja metsätalousministeriö ja ympäristöministeriö. Yhteensä budjettikaudelle 2008–2012 on

Yksityismetsätalouden katelaskelma vuodelle 2009 ja ennusteet vuosille 2010 ja 2011, €/ha.

€/ha	2009	2010e	2011e
Bruttokantorahatut			
Koko maa	74,7	104,0	113,5
Etelä-Suomi	94,9	132,8	145,2
Pohjois-Suomi	32,3	43,4	47,0
– Kokonaiskustannukset			
Koko maa	26,4	26,0	26,2
Etelä-Suomi	30,5	30,1	30,2
Pohjois-Suomi	17,8	17,5	17,6
+ Puuntuotannon tuet			
Koko maa	5,1	4,6	4,6
Etelä-Suomi	5,0	4,5	4,5
Pohjois-Suomi	5,4	4,9	4,9
= Liiketulos (ennen veroja ja ulkopuolisen pääoman kuluja)			
Koko maa	53,4	82,6	92,0
Etelä-Suomi	69,3	107,2	119,5
Pohjois-Suomi	19,9	30,8	34,3

Pohjois-Suomi käsittää Oulun ja Lapin läänit.

Lähde: Metla

METSO-ohjelman toteutukseen suunnattua rahoitusta noin 180 miljoonaa euroa. Vuonna 2010 rahoitusta on käytössä yhteensä 40 miljoonaa euroa, josta ympäristöministeriön osuus on 29 ja maa- ja metsätalousministeriön 11 miljoonaa euroa. YM:n rahoituksesta 22,5 miljoonaa euroa on suunnattu METSO-kohteiden hankintaan ja korvauksiin.

Kantorahatut palaavat lähelle normaalitasoa

Yksityismetsätalouden bruttokantorahatut putosivat vuonna 2009 alimmalle tasolle sitten 1990-luvun alun laman ja olivat yksi miljardi euroa. Tänä vuonna kantohintojen nousu ja hakkuiden lisääntyminen nostavat kantorahatut 1,4 miljardiin euroon, mutta tulot jäävät silti selvästi jälkeen kymmenen edellisen vuoden keskiarvosta (1,6 mrd. €). Vuonna 2011 tulojen odotetaan nousevan 1,5 miljardiin euroon. Puuntuotannon investointien osuus bruttokantorahatuloista on noin 15 prosenttia. Osuus on 3 prosenttiyksikköä pitkän ajan keskiarvoa suurempi, kun vertailu tehdään ilman kasvatushakkuiden

ennakkoraivausta. Ennakkoraivaus on ollut mukana tilastossa vasta vuodesta 2008.

Puuntuotannon liike-tulos nousussa

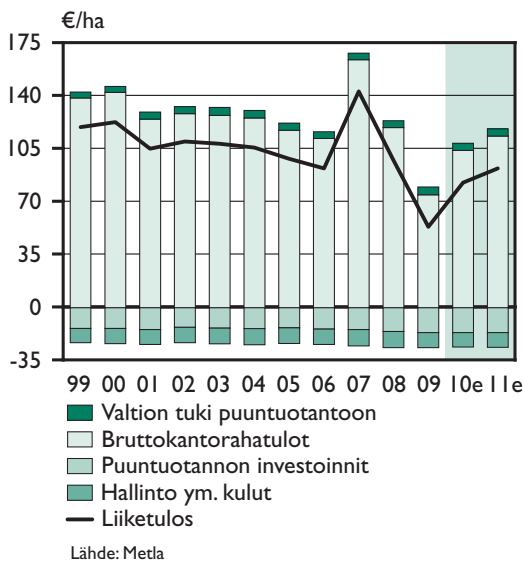
Vuonna 2009 taantuma painoi yksityismetsätalouden hehtaarikohtaiset bruttokantorahatulot 75 euroon eli reaalisesti samalle tasolle kuin 1990-luvun alun lamassa. Kantohintojen maltillinen nousu ja hakkuumäärien lisääntyminen nostavat tulot tänä vuonna yli 100 euroon hehtaarilla. Vuonna 2011 nousu jatkuu yli 110 euroon hehtaarilta, mikä on kuitenkin edelleen selvästi alle vuosien 2000–2009 reaalista keskiarvoa (123 €/ha). Etelä-Suomessa tulot nousevat vuonna 2011 yli 140 euroon ja Pohjois-Suomessa yli 45 euroon hehtaarilta.

Vuonna 2010 puuntuotannon kokonaiskustannukset ovat 26 euroa hehtaarilta. Etelä-Suomessa kustannukset ovat 30 ja Pohjois-Suomessa 17 euroa hehtaarilta. Sama kustannustaso säilyy seuraavanakin vuonna. Kokonaiskustannuksista käytetään vuonna 2010 metsien uudistamiseen 23 prosenttia, mikä on vuosien 2008 ja 2009 normaalia pienempien

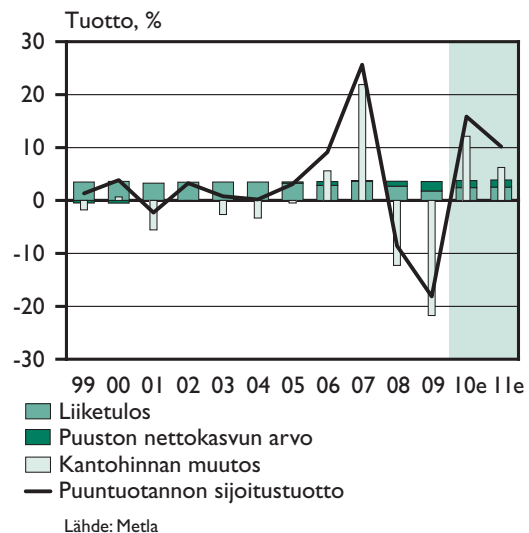
päättehakkuumäärien takia 3 prosenttiyksikköä alle kymmenen edellisen vuoden keskiarvon. Energiapuun kasvava kysyntä ja tukipolitiikka ovat nostaneet nuoren metsän hoidon osuuden 27 prosenttiin (+8 prosenttiyksikköä). Metsänparannukseen käytetään 13 ja loput 37 prosenttia hallintoon ja muuhun koko metsälöä koskevaan toimintaan.

Puun vilkastuneen kysynnän ja kohonneiden hintojen takia yksityismetsätalouden liike-tulos nousee tänä vuonna yli 80 euroon hehtaarilta eli yli 50 prosenttia korkeammaksi kuin edellisenä vuonna. Kasvun odotetaan jatkuvan myös vuonna 2011, jolloin kantohintojen maltillinen nousu ja hakkuiden lisääntyminen nostavat hehtaarikohtaisen liike-tuloksen yli 90 euroon. Tulos jää silti selvästi jälkeen 2000–2009 reaalisesta keskiarvosta (105 €/ha).

Hallituksen vuonna 2008 päättämä puunmyyntitulojen verohuojennus (-25 %) nostaa tänä vuonna metsänomistajille käteen jäävää tuloa vajaalla 10 prosentilla kaupoissa, jotka tehdään ennen vuoden vaihdetta ja saatetaan loppuun ensi vuoden aikana. Tämä lisää puun tarjontaa ja pienentää hintojen nousupaineita loppuvuodesta 2010, mutta aiheuttaa

Yksityismetsätalouden puuntuotannon tulot ja menot sekä liike-tulos 1999–2011e vuoden 2009 hinnoin (elinkustannusindeksi).

Puuntuotannon reaalin sijoitustuotto osatekijöittäin 1999–2011e vuoden 2009 hinnoin (elinkustannusindeksi). Kuvasta näkyy kunkin osatekijän vaikutus. Sijoitustuotto on osatekijöiden summa.

yhdessä epävarmojen talousnäkökymien kanssa puukaupan notkahduksen alkuvuodesta 2011.

Kahden taantumavuoden jälkeen puuntuotannon sijoitustuotto nousee tänä vuonna 15–16 prosenttiin, ja tuotto pysyy vahvasti positiivisena, noin 10 prosentissa, myös ensi vuonna. Korkeat tuottoluvut johtuvat siitä, että kantohintojen nousu nostaa metsäomaisuuden arvona käytettävää hakkuuarvoa. Vuonna 2009 kantohintojen lasku pudotti yksityismetsien hakkuuarvon 36 miljardiin euroon, mutta vuonna 2011 hakkuuarvo nousee lähes 45 miljardiin euroon.

3.4 Metsätalouden työllisyys

Metsätalous työllisti 23 300 henkilöä vuonna 2009. Vuonna 2010 työllisten määrän arvioidaan lisääntyvän hieman, koska markkinahakkuut ovat keväästä 2010 alkaen olleet selvästi edellisvuotta suuremmat. Hakkuuta lisää metsäteollisuuden tuotannon elpymisen ohella kesän myrskytuhopuiden korjuu. Vuonna 2011 työllisten määrän ennustetaan kasvavan edelleen hieman.

Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen (ks. s. 34) mukaan metsätalous työllisti vuonna 2009 yhteensä 23 300 henkilöä, mikä oli kuusi prosenttia vähemmän kuin vuotta aiemmin. Tammi–elokuussa 2010 metsätalouden työllisten määrä laski 22 000 henkilöön,

mutta loppuvuonna työllisyyden arvioidaan paranevan, sillä huhtikuusta 2010 alkaen markkinahakkuut ovat olleet selvästi edellisvuotta suuremmat. Koko vuoden hakkuissa arvioidaan päädyttävän noin 20 prosenttia edellisvuotista korkeammalle tasolle. Vuonna 2011 työllisyyden ennustetaan parantuvan edelleen hieman energiapuun korjuun lisääntyessä. Vuonna 2009 metsätalouden työttömyysaste oli 6,5 prosenttia, mikä oli selvästi alle metsäsektorin (8,0 %) ja kaikkien toimialojen keskimääräisen työttömyysasteen (8,2 %).

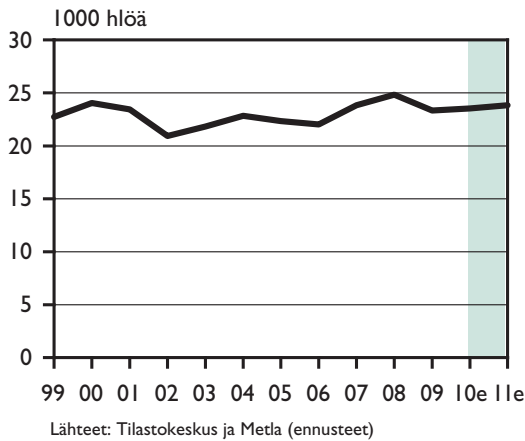
Metsätalouden työllisten määrä laski voimakkaasti 1990-luvun puoliväliin asti hakkuiden koneellistumisen vuoksi. Sen jälkeen työllisten määrä on pysynyt 21 000–25 000 henkilössä. Viime vuosina uutta työtä metsätalouteen on syntynyt hakkuutähteidän ja pienpuun korjuusta sekä hakettamisesta energiakäyttöön. Tämä työ on suurelta osin integroitunut raakapuun korjuuseen työllistäen hankintaketjussa toimivia yrittäjiä ja heidän työntekijöitään. Nuoren metsän hoito ja sen yhteydessä kerättävä energiapuu työllistävät myös metsureita.

Tilastokeskuksen toimialaluokituksessa metsätalous ja puunkorjuu -luokka käsittää metsänhoidon, puunkorjuun ja luonnontuotteiden keruun sekä näihin liittyvän palvelevan toiminnan kuten metsäsuunnittelun, puukauppatoiminnan jne. Metsätalouden töille, toimihenkilöitä lukuun ottamatta, on ominaista suuri kausivaihtelu. Elo–huhtikuun hakkuut ovat viime vuosina olleet keskimäärin 4–6 miljoonaa kuutiometriä kuukaudessa, kun taas kesäkautena touko–heinäkuussa hakkuut ovat olleet noin puolet siitä.

Metsätalouden työlliset 2008–2011e keskimäärin, henkilöä.

Ammattiasema	Työlliset			
	2008	2009	2010e	2011e
Toimihenkilöt	7 800	7 000	7 000	7 000
Työntekijät	9 400	8 300	8 300	8 400
Palkansaajat yhteensä	17 200	15 300	15 300	15 400
Yrittäjät ja yrittäjäperheenjäsenet	7 600	8 100	8 200	8 400
Metsätalous yhteensä	24 800	23 300	23 500	23 800

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus ja Metla (ennusteet)

Metsätalouden työlliset 1999–2011e

Tätä työvoimavaihtelua tasoittaa metsänhoitotöiden huippusesongin asettuminen touko–kesäkuuhun. Suurta työllisyysvaihtelua on myös ammattiasemaltaan yrittäjiin ja yrittäjäperheenjäseniin kuuluvassa

ryhmässä. Ympärivuotista puunkorjuu-urakointia tekevien metsäkoneyrittäjien lisäksi tähän ryhmään kuuluvat osavuotista korjuu-urakointia tekevät metsäkoneyrittäjät, metsäpalveluyrittäjät sekä omissa metsissään metsänhoito- ja puunkorjuutöitä tekevät metsänomistajat. Metsätaloudessa on vuoden mittaan paljon lyhytaikaisia työjaksoja, mikä vaikeuttaa esimerkiksi työlajeittaisten työpanosten arviointia.

Metsätalouden työn tuottavuus (arvonlisäys suhteessa työpanokseen) nousi 0,4 prosenttia vuonna 2009. Pääoman tuottavuus (arvonlisäys suhteessa pääomakantaan) laski 5,9 prosenttia. Metsätalouden työvoimakustannukset olivat 411 miljoonaa euroa vuonna 2009 (Tilastokeskus, kansantalouden tilinpito), mikä oli 1,2 prosenttia vähemmän kuin vuotta aiemmin. Palkansaajaa kohti laskettu työvoimakustannus oli 26 900 euroa. Nousua edellisvuoteen verrattuna oli 11,1 prosenttia. Työvoimakustannusten osuus metsätalouden kokonaistuotoksen arvosta oli 11 prosenttia vuonna 2009.

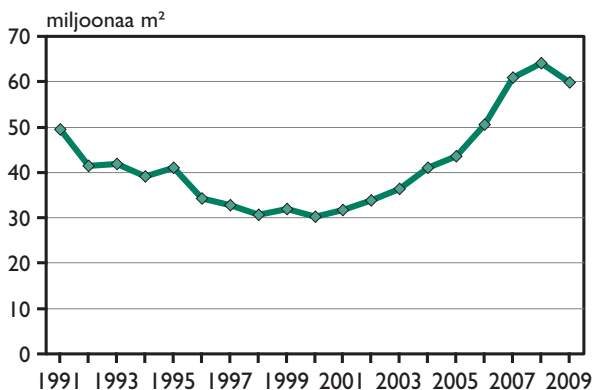
Erityisartikkelit

Venäjän puurakentaminen 2000-luvulla

Juhani Marttila

Rakentaminen kasvaa voimakkaasti

Vuodesta 2000 lähtien Venäjän asuntorakentaminen on lisääntynyt nopeasti. Valtiollisen tilastopalvelun mukaan vuoden 2000 kokonaisasuntotuotanto oli 30 miljoonaa neliometriä. Neuvostoliiton jälkeinen huippumäärä saavutettiin vuonna 2008, jolloin volyymi kasvoi 64 miljoonaan neliometriin. Taloustaantumana vuoksi vuonna 2009 määrä putosi 60 miljoonaan neliometriin (kuva 1). Rakentaminen on keskittynyt metropoli- ja öljyntuotantoalueille. Moskovan ja Pietarin seudun lisäksi eniten rakennetaan Krasnodarin aluepiirissä, Tatarstanin tasavallassa ja Baškortostanin tasavallassa. Vertailun vuoksi: asuntorakentamisen kokonaismäärä Suomessa on 3–4 miljoonaa neliometriä vuodessa (Tilastokeskus).

Kuva 1. Venäjän asuntorakentamisen volyymi vuosina 1991–2009 (Federalnaja sluzĥa gosudarstvennoi statistiki).

Vaikka puu on ollut perinteisesti tärkeä rakennusmateriaali Venäjällä, nykyisin valta-asemassa ovat betoni ja tiili. Puun osuus on kuitenkin kasvanut viime vuosina. Vaikka pientalorakentamisessa hirsi luultavasti säilyttää merkittävän asemansa, sahattuun puutavaraan perustuva talonrakennus on saamassa enemmän jalansijaa. Venäjän puutalorakennusliiton (*Assot-siatsija derevjannogo domostrojenija*) mukaan puun osuus pientalorakentamisesta oli 39 prosenttia vuonna 2009, joten mahdollisuuksia osuuden kasvattamiseen on. Suomessa puun osuus pientalorakentamisessa on viime vuosina ollut 80–90 prosenttia.

Liittovaltion tuki ja muut edistämistoimet lisäävät puun käyttöä

Venäjä on käynnistänyt sarjan kansallisia ohjelmia, joiden tarkoituksena on lisätä yhteiskunnallista hyvinvointia. Kansallinen ohjelma ”Kohtuuhintainen ja mukava asuminen” (*Dostupnoje i komfortnoje žiljo*) on keskittynyt asuntosektorin kehittämiseen. Puuhun perustuvan pientaloasumisen kehittäminen ja lisääminen on nähty osaratkaisuksi ohjelman toteutuksessa liittovaltion tasolla. Ohjelma vastaa myös kotimaan puutuoteteollisuuden kehittämistarpeeseen. Vaikka ohjelma keskittyy pääosin rakentamisen sosiaalisiin seikkoihin, poliittinen hyväksyntä puurakentamisen edistämiseen heijastuu luultavasti puun käyttöön muissakin hankkeissa.

Lisäksi meneillään olevalla standardointiuudistuksella on vaikutuksensa puurakentamisen tulevaisuuteen. Kansallisena tavoitteena on uudistaa vanhentunut Neuvostoliiton aikainen standardointijärjestelmä vastaamaan nykyisiä tarpeita. Huomattavia seikkoja tässä uudistuksessa ovat laatuvaatimukset ja spesifikaatiot erilaisille rakenteille (kuten hirsitaloille ja elementtitaloille) ja talotyypeille (kuten pientaloille ja rivitaloille).

Kansainvälisten standardien omaksuminen voisi tarjota useita etuja Venäjän puurakentamiselle. Tuontipuutuotteiden käyttöönotto olisi helpompaa, ja Venäjän oman puutaloteollisuuden kilpailuasema kansainvälisillä markkinoilla voisi parantua. Toisaalta tämä lisäisi kansainvälistä kilpailua Venäjän sisämarkkinoilla, mikä voisi tarjota myös Suomen puutuoteteollisuudelle uusia vientimahdollisuuksia Venäjällä.

Aluerakentamishankkeet Pietarin seudulla

Kuluttajarakentamisen rinnalla suurimittakaavainen puuhun perustuva aluerakentaminen tarjoaa vaihtoehtoisen mallin puun käytön edistämiseksi. Sen hyviin puoliin kuuluvat mittakaava-edut ja tehokas teollinen valmistus. Seuraavia kahta mallia on käytetty Pietarin seudulla muutaman viime vuoden aikana.

Novaja Ižora on puurakentamisalue Pietarin kaupungin Kolpinan (ven. *Kolpino*) piirissä. Sen taustalla on vertikaalisesti integroitunut Baltros-yritysryhmittymä. DSK Slavjanski -yritys, joka toimii osana ryhmää, toimittaa talot alueelle. Novaja Ižoran alue on 285 hehtaaria, ja tavoitteena on rakentaa yhteensä 4 500 asuntoa pientaloihin ja rivitaloihin. Alue tukee vahvasti asumisen kansallisen ohjelman määrällisiä rakentamistavoitteita ja tarjoaa monille mahdollisuuden talon omistamiseen Pietarin lähistöllä. Toisaalta alueen kaava on äärimmäisen suoraviivainen ja talojen yksilöllisyyks olematonta (kuva 2).

Kymleno on 36 asunnon aluerakentamiskohde, jonka on toteuttanut YIT Lentek yhteistyössä suomalaisten puutalovalmistajien kanssa. Se sijaitsee Leningradin alueen Keltossa (ven. *Koltuši*) noin 25 km Pietarin itäpuolella. Alueen tarkoitus on esitellä suomalaistyyppistä puurakentamista Venäjällä. Miljöösuunnittelu, rakennussuunnittelu ja yksilöllinen rakentaminen ovat olleet keskeisiä seikkoja. Tämyntyyppisen rakentamistyylin haasteena on päästä kohtuullisiin kustannuksiin ja talojen sovittaminen venäläisympäristöön.

Eräs merkittävimmistä tekijöistä puurakentamisen edistämisessä on imagon luominen ja menekinedistäminen. Puutaloteollisuuden tulisi osoittaa puun edut rakentamisessa potentiaalisen asiakkaan näkökulmasta. Yleisen mielipiteen muuttuminen puurakentamista kohtaan vaatii kuitenkin aikaa Venäjällä. Uudet koerakentamisalueet konkretisoisivat puurakentamisen kehittämistä.

Venäjällä haasteena on saada hankittua sopivia maa-alueita rakentamispaikkoja varten. Merkittävässä roolissa hankkeiden toteuttamisessa on läheinen yhteistyö kaavoitusviranomaisten kanssa. Metropolialueilla intensiivinen maankäyttö ja alueiden kalleus ovat tehokkaana esteenä matalan puurakentamisen toteuttamiselle. Tämä ohjaa puurakentamista kaukaisiin lähiöihin ja pieniin asutuskeskuksiin. Ruotsalais-, brittiläis- ja pohjoisamerikkalaistyyppiset kerrostalorakentamismallit eivät ole toistaiseksi juuri esiintyneet Venäjällä.

Kuva 2. *Novaja Ižoran* yhdenmukaista rakennuskantaa (kuva: Juhani Marttila).

Uudet yritys yhteistyö- ja kumppanusmuodot yleistyvät

Vertikaalisesti integroituneet monialayhtiöt ovat olleet perinteinen tapa rakennushankkeiden toteuttamisessa Venäjällä. Monet niistä toimivat paikallisesti ja periytyvät Neuvostoliiton ajalta. Näiden yritysten rinnalle on viimeisten vuosikymmenien aikana syntynyt uusia, erikoistuneita yrityksiä. Keskeinen kehityssuunta muutamien viime vuosien aikana on ollut rakentamissegmenttien eriytyminen ja ulkomaalaisten yritysten lisääntyvä toiminta.

Vuonna 2009 Metlassa venäläisille puurakentamisen asiantuntijoille tehdyn kyselyn mukaan seuraavan viiden vuoden aikana vertikaalisesti integroituneilla monialayrityksillä on edelleenkin merkittävin rooli puurakentamishankkeiden toteutuksessa. Toiseksi yleisimmäksi muodoksi nähtiin *developer*-johtoiset hankkeet, joissa yksi yritys vastaa toteutuksesta. Harvinaisimpana muotona pidettiin länsimaalaistyypisiä kilpailutuksia. Sen sijaan seuraavien 5–10 vuoden aikana näiden kolmen muodon aseman odotettiin kääntyvän päinvastaiseksi: arvion mukaan kilpailutuksista tulee päämuoto, *developer*-muodot säilyttävät asemansa toisena ja konglomeraatit jäävät kolmanneksi. Näin radikaali muutos parantaisi oletettavasti pienyritysten asemaa puutuoteteollisuudessa. Toisaalta se edellyttäisi lisääntyvää luottamusta markkinoilla. Maanhankintapolitiikan tulisi olla vakaata ja yhteistyömuotojen luotettavia. Laadun parantuminen ja aikataulujen pitäminen on myös olennaista.

Monet kansainväliset rakennus- ja puutuoteteollisuuden yritykset suunnittelevat liiketoiminnan perustamista Venäjälle. Muutamilla toiminta on jo vakiintunut. Liikehdintää on myös toiseen suuntaan: venäläisyrietykset ovat jo hankkineet joitakin puutuote- ja hirsitalo valmistajia Suomesta.

Toisin kuin Suomessa, Venäjällä asuntojen rakentaminen runkovaiheesta eteenpäin on perinteisesti kuulunut asunnonostajan vastuusiin. Nouseva elintaso kuitenkin johtaa luultavasti uusiin liiketoimintamahdollisuuksiin sisustusrakentamisessa. Jotta tuotteiden saatavuus turvattaisiin, puutuotteiden tukkukaupan ja omaehtoisia rakentajia palvelevien liikkeiden kehitys on jatkossa hyvin tärkeää.

Tulevaisuudennäkymiä

Venäjällä asutaan yhä huomattavasti tiheämmin kuin Euroopan maiden valtaosassa, mikä oletettavasti pitää rakentamisen vilkkaana seuraavina vuosina. Maassa tarvitaan sekä yksilöllisiä mainoskohteita että tehokasta ja suurimittakaavaista puurakentamisen volyymituotantoa. Vuonna 2014 järjestettävien Sotšin talviolympialaisten rakennushankkeet tuovat modernia puurakentamista tutuksi.

Metlan vuonna 2008 tekemän selvityksen mukaan ympäristöseikoilla ei ole vielä huomattavaa merkitystä asuntorakentamisessa Pietarin seudulla, mutta ne voivat jatkossa lisätä puun käyttöä rakentamisessa. Puu yhtäältä uusiutuu ja toisaalta sitoo itseensä hiiltä hyvin tehokkaasti, mikä vaikuttaa ilmastonmuutoksen hidastamiseen.

Kuten katsaus osoittaa, Venäjän puurakentaminen on käymässä läpi merkittäviä muutoksia. Puun käyttö on lisääntynyt nopeasti, mutta se ei ole vielä saavuttanut betonin ja tiilen asemaa. Suomessa puun nykyinen vuotuinen rakentamiskäyttö henkilöä kohti on noin kuutiometri, mikä on huomattavasti enemmän kuin Venäjällä. Koska pääosa puusta käytetään rakentamisessa, puutuotteiden käytettävyyden parantaminen ja käytön lisääminen erilaisissa rakennuskohteissa tarjoaa merkittäviä mahdollisuuksia Venäjän omalle puutuoteteollisuudelle, mutta myös esimerkiksi suomalaisille puutuotteiden viejille.

Lähteet:

Assosijatsija Derevjannogo Domostrojenija. www.npadd.ru
Federalnaja služba gosudarstvennoi statistiki. www.gks.ru
Marttila, J. & Ollonqvist, P. 2010. Puurakentamisen suomalaisvenäläinen liiketoiminta Venäjällä – vientikaupasta verkostoihin. Metlan työraportteja 151. 73 s. [www.metla.fi/julkaisut/Tilastokeskus.Rakennus- ja asuntotuotanto](http://www.metla.fi/julkaisut/Tilastokeskus.Rakennus-ja_asuntotuotanto).
http://pxweb2.stat.fi/database/statfin/rak/ras/ras_fi.asp

Metsänomistusrakenteen muutos ja puuntarjonta

Harri Hänninen ja Heimo Karppinen

Maatalousyrittäjien osuus laskee, eläkeläisten nousee

Viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana maatalousyrittäjien osuus metsänomistajakunnasta on laskenut kolmasosasta 16 prosenttiin (kuva 1). Koska maatalouden harjoittajien tilat ovat keskimäärin suurempia, he omistavat kuitenkin vielä runsaan neljäsosan yksityismetsien pinta-alasta. Palkansaajien osuus ei ole juuri muuttunut, mutta eläkeläisten osuus on noussut hyp-päyksenomaisesti. Runsa puolet metsänomistajista on täyttänyt jo 60 vuotta ja vain 6 prosenttia on alle 40-vuotiaita. Metsänomistajien keski-ikä onkin noussut kymmenessä vuodessa 57:stä 60 vuoteen. Perikuntien osuus tiloista on laskenut 1990-luvun alkupuolelta lähtien ja on nyt runsas kymmenesosa.

Tutkimustulokset eivät pitkään aikaan vahvistaneet käsitystä maatalousyrittäjien ja metsätilanomistajien puuntarjonnan eroista. Vaikka maanviljelijät olivat tehneet puukauppoja metsätilanomistajia säännöllisemmin, viiden vuoden keskimääräisissä puun myyntimäärissä ei havaittu eroja. Tilanne on kuitenkin muuttumassa. Maataloudessa tapahtui 1990-luvun puolivälin jälkeen merkittävä rakenteellinen muutos, jonka seurauksena maataloustuotantoa harjoittavien tilojen määrä on supistunut noin kahteen kolmasosaan EU-jäsenyyttä edeltäneeseen aikaan verrattuna. Samalla maatalousyrittäjien pelto- ja metsä-alat ovat kasvaneet ja tuotantotoiminta muuttunut yritysmaisemmäksi. Odotetut erot maatalousyrittäjien ja metsätilanomistajien puun myyntimäärissä näyttäisivätkin muuttuvan todeksi. Tällaisesta saatiin todisteita jo 1990-luvun lopun metsänomistaja-aineiston perusteella ja myös 2009 kerätty aineisto osoittaa samaa. Päätoimiset viljelijät myivät muita omistajaryhmiä enemmän puuta hehtaaria ja vuotta kohden vuosina 2004–2008, muita yrittäjiä lukuun ottamatta (kuva 2).

Ikääntyminen näyttäisi vähentävän puunmyyntejä. Syynä saattaa toisaalta olla omistajan elinkaaren mukainen kulutustarpeiden muutos, toisaalta sukupolvien väliset kulutuserot, tai molemmat. Myös perikuntien on todettu hyödyntävän metsiään vähemmän kuin muiden omistajaryhmien. Toisaalta, vaikka perikuntien metsiä hakattaisiin yhtä tehokkaasti kuin metsiä keskimäärin, markkinoille saataisiin vuosittain vain noin 0,8 miljoonaa kuutiometriä lisää puuta. Tämä on noin 2 prosenttia yksityismetsien keskimääräisestä hakuumäärästä 2000-luvulla.

Kaupunkilaisia neljäsosa omistajista

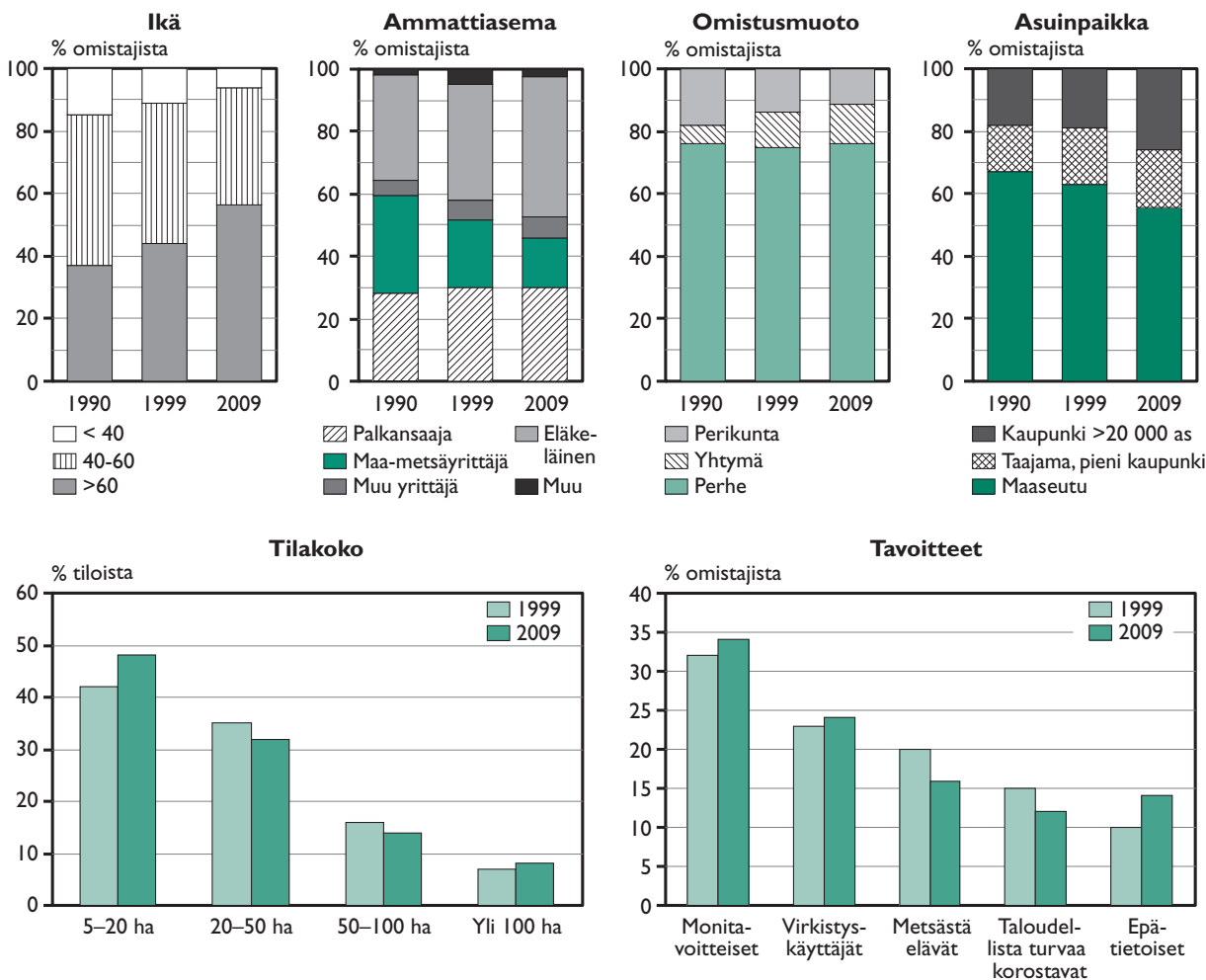
Tilastokeskuksen mukaan 68 prosenttia suomalaisista asuu kaupunkimaisissa kunnissa. Vaikka metsänomistajien kaupunkilaistuminen onkin kiihtynyt 2000-luvulla, yli 20 000 asukkaan kaupungeissa asuu vasta neljäsosa. Runsa puolet omistajista asuu vielä maaseudun haja-asutusalueilla ja lähes viidesosa kyläkeskuksessa tai pienessä kaupungissa (kuva 1). Metsänomistajista kaksi viidestä (42 %) asuu vielä vakinaisesti tilallaan, ja samassa kunnassa tilan ulkopuolella asuu noin viidesosa omistajista (22 %). Tilansa sijaintikunnan ulkopuolella asuu hieman runsas kolmasosa metsänomistajista (36 %).

Alustavien laskelmien mukaan kaupunkilaistumiskehitys ei kuitenkaan näyttäisi uhkaavan puuntarjontaa, kuten on oletettu. Hehtaarikohtaisilla hakkuilla mitaten kaupunkilaiset käyttivät metsiään maaseudulla ja taajamissa asuvia tehokkaammin, vaikka puunmyynnit toistuvivatkin harvemmin (kuva 2).

Pirstoutuvatko metsälöt?

Metsälöiden pirstoutumista eli tilan jakamista useaan osaan eri omistajille on pidetty uhkana puuntarjonnalle useissa metsäalan mietinnöissä ja ohjelmissa. Kansallinen metsäohjelma 2015:ssä metsätilojen keskikoon kasvattaminen on asetettu yhdeksi tavoitteeksi. Rekisteritietoihin ja poikkileikkausaineistoihin perustuvat tutkimukset eivät monestakaan syystä pysty kuitenkaan vahvistamaan eivätkä kumoamaan oletusta metsälöiden merkittävästä pirstoutumisesta viimeisten parinkymmenen vuoden aikana. Yli viiden metsähehtaarin tilojen keskikoko on kuitenkin pienentynyt viimeksi kuluneina kymmenenä vuotena 37:stä 35 hehtaariin ja 5–20 hehtaarin kokoluokkaan kuuluvien tilojen osuus on noussut selvästi (kuva 1). Toisaalta verohallinnon kiinteistörekisteriin perustuvan vasta ilmestyneen metsätilatilaston, jossa saman omistajan kaikki metsälöt muodostavat yhden metsätilakokonaisuuden, mukaan metsätilojen keskikokoossa ei ole tapahtunut muutosta vuosina 2006–2008. Sekä pienten että suurten metsätilojen lukumäärä on kasvanut.

Metsätilakoon vaikutuksista hakkuisiin ei tutkimustiedon valossa ole selkeää käsitystä. Aikaisemmissa tutkimuksissa hehtaarikohtaisten hakkuiden ja hakkuumahdollisuuksien hyödyntämisen havaittiin olevan vähäisempää pienillä kuin suurilla metsätiloilla. Myöhemmissä tutkimuksissa asia on ollut juuri päinvastoin: suurten tilojen hehtaarikohtaiset hakkuut olivat pienemmät kuin pienten tilojen. Tulos saa vahvistusta myös

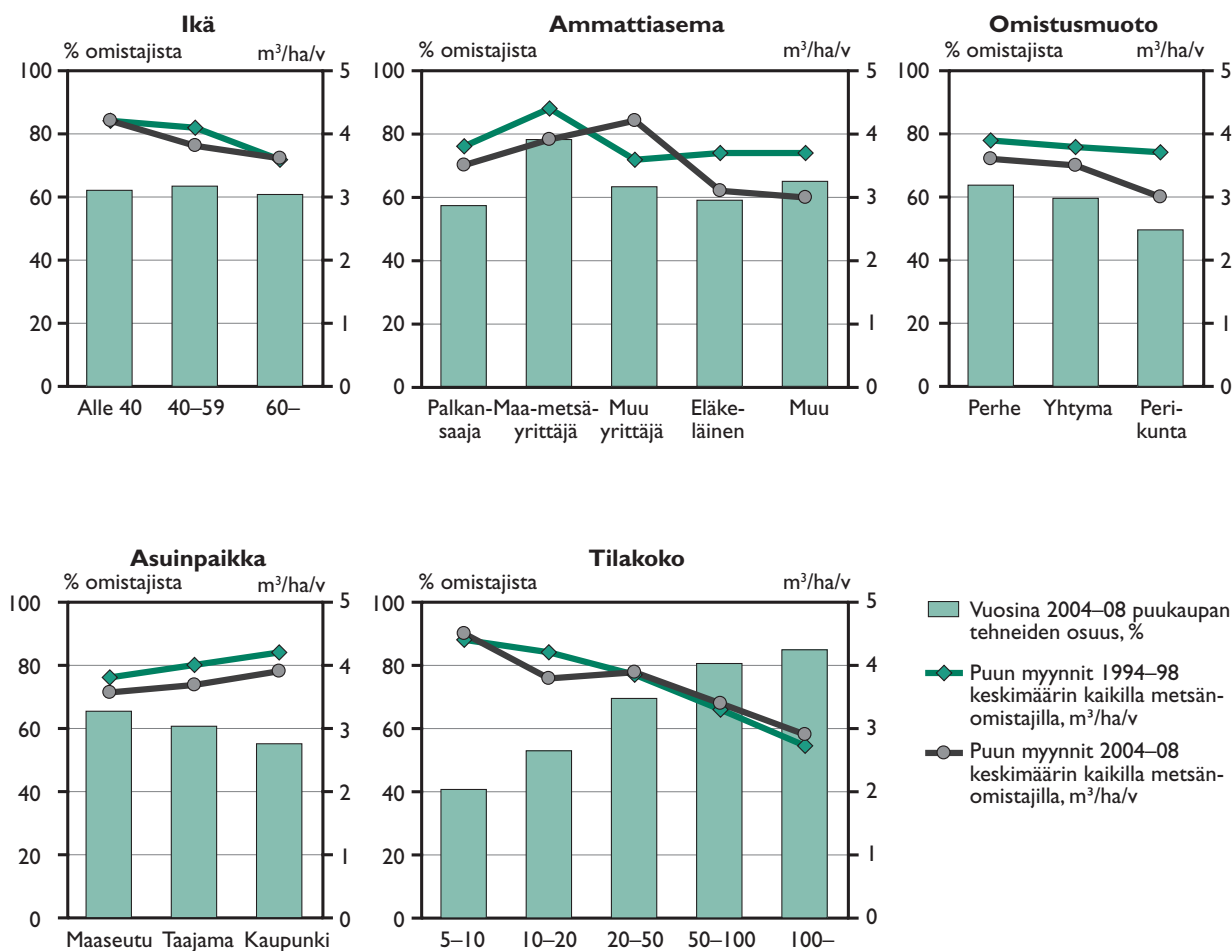
Kuva 1. Metsänomistusrakenne vuosina 1990, 1999 ja 2009. Lähde: Metsäntutkimuslaitoksen metsänomistajatutkimusten aineistot.

tuoreimman aineiston perusteella (kuva 2). Puunmyyntiuseus ja puukaupan koko luonnollisesti lisääntyivät metsäalan kasvassa. Metsätilan koon ohella tilan kiinteistörakenteella, ts. tilaan kuuluvien rekisteritilojen lukumäärällä, sijainnilla ja muodolla, voi olla vaikutusta puuntarjontaan.

Tavoitteet muuttuvat

Usein mainittu uhkakuva on liittynyt metsänomistajien tavoitteiden muuttumiseen. On pelätty, että muiden kuin puuntuotannon arvojen yleistyminen metsänomistajien keskuudessa ilmenisi vähäisempinä puun myyntimäärinä ja metsien hoita-

mattomuutena. Metsänomistajat voitiin uuden aineiston perusteella jakaa lähes samanlaisiin tavoiteryhmiin kuin aiemmissa tutkimuksissa. *Monitavoitteisten* ryhmään kuuluville olivat tärkeitä oman metsän tarjoamat taloudelliset hyödyt – taloudellinen turvallisuus ja säännölliset tulot sekä työtillaisuudet ja ulkoilu. *Virkistyskäyttäjät* painottivat selkeästi metsänomistuksen aineettomia näkökohtia kuten luonnon- ja maisemansuojelua sekä ulkoilumahdollisuuksia. Metsän merkitys työtillaisuuksien ja ulkoilun kannalta korostui *metsästä elävien* keskuudessa, vaikkei metsä liene monellekaan tärkein tulonlähde. *Taloudellista turvaa korostaville* olivat tärkeitä paitsi metsän tuoma taloudellinen turvallisuus ja merkitys sijoituskohteena, myös

Kuva 2. Puunmyyntikäyttäytyminen metsänomistuksen taustapiirteittäin. Lähde: Metsäntutkimuslaitoksen metsänomistajatutkimusten aineistot.

säännölliset puunmyyntitulot. Epätietoisten ryhmä ei asettanut erityisiä tavoitteita metsänomistukselleen.

Suurimpaan, monitavoitteisten ryhmään kuuluvien osuus metsänomistajista oli kolmannes, mutta heidän hallussaan oli lähes puolet yksityismetsien alasta (kuva 1). Kaksi viidestä tilasta oli joko virkistyskäytössä tai käyttötarkoitus oli omistajalle epäselvä. Tällaisten tilojen osuus metsäalasta oli yli neljännes. Epätietoisten lukumääräosuus on kasvanut kymmenessä vuodessa ja metsästä elävien ja taloudellista turvaa korostavien osuus vähentynyt.

Tutkimuksissa metsänomistajien metsiinsä liittämien tavoitteiden on havaittu selittävän metsien käyttöä. Vielä 1980-luvun loppupuolen puunmyyntitietoihin perustuvissa aineistoissa tavoitteiden erot eivät heijastuneet selvästi puuntarjontaan.

1990-luvun loppupuolen puunmyyntien perusteella tavoiteyhtymien välillä oli todettavissa selkeitä eroja. Virkistyskäyttäjät ja epätietoiset myivät selvästi vähemmän (2 m³/ha/vuosi) kuin valtaosa metsänomistajista. Mikäli tämä vähemmän hakkaava omistajaryhmä (tuolloin kolmasosa metsänomistajista) olisi myynyt puuta saman verran kuin pääosa metsänomistajista, olisi markkinoille tullut vuosittain viitisen miljoonaa kuutiometriä lisää puuta. Määrä vastaa yli kymmenesosaa yksityismetsien keskimääräisistä markkinahakuista 2000-luvulla. Pelko metsänomistajien tavoitteiden muutoksen puuntarjontaa vähentävästä vaikutuksesta saattaa siten osoittautua oikeaksi varsinkin kun epätietoisten osuus näyttäisi kasvavan. On tosin havaittu, että epätietoiset metsänomistajat reagoivat muita omistajaryhmiä herkemmin puun hinnan vaihteluihin.

Päätelmiä

Metsänomistuksen rakennemuutoksen ennakoidaan jatkuvan likimain samankaltaisena kuin aikaisemmin, ellei kehitykseen pyritä vaikuttamaan erilaisin politiikkakeinoin. Metsänomistajien ikääntyminen jatkuu, mikä merkitsee eläkeläisten osuuden kasvamista. Maanviljelijöiden osuus supistuu edelleen, mutta todennäköisesti hieman aiempaa hitaammin, ja kaupunkilaisten osuus metsänomistajissa puolestaan lisääntyy. Pienten harrastusluonteisten metsätilojen kysyntä on lisääntymässä ja toisaalta pieniä tiloja muodostuu perinnönjaoissa. Suurten tilojen määrä on myös lisääntymässä, kun osa metsänomistajista aktiivisesti kasvattaa metsäomaisuuttaan.

Metsänomistuksen rakennemuutoksen ja eri omistajaryhmien hakuikäikäytymisen perusteella voi tehdä joitain päätelmiä rakennemuutoksen mahdollisista vaikutuksista yksityismetsien puuntarjontaan. Maatalousyrittäjien osuuden väheneminen ja metsänomistajien ikääntyminen näyttävät vaikuttavan puuntarjontaa pienentävästi.

Toisaalta kaupunkilaistumiskehitys näyttäisi osaltaan vahvistavan puuntarjontaa. Kun otetaan huomioon, että maaseudun haja-asutusalueilla asuu puukaupanteossa aktiivisten maatalousyrittäjien ohella runsaasti myös palkansaajia ja varsinkin eläkeläisiä, tulos on ymmärrettävä. Metsänomistajien tavoitteiden muutoksella saattaa myös olla puuntarjontaa vähentävää vaikutusta, etenkin jos epä tietoisten – niin kuin nyt näyttäisi – ja virkistyskäyttäjien osuudet kasvavat.

On huomattava, että tässä yhteydessä on tarkasteltu vain yksittäisten tekijöiden erillisvaikutuksia, jolloin eri tekijöiden kokonaisvaikutusta ei pystytä arvioimaan. Osa vaikutuksista voi vahvistua, muuttua vastakkaiseksi tai kumoutua kokonaan muiden tekijöiden vaikutuksesta. Tekeillä olevat puuntarjontaa selittävät kokonaismallit tulevat täsmentämään tässä esitettyä kuvaa.

Lähteet:

- Favada, I.M., Karppinen, H., Kuuluvainen, J., Mikkola, J. & Stavness, C. 2009. Effects of timber prices, ownership objectives, and owner characteristics on timber supply. *Forest Science* 55(6): 512–523.
- Hänninen, H. & Karppinen, H. 2010. Yksityismetsänomistajat puntarissa. Julkaisussa: Sevola, Y. (toim.). *Metsä, talous, yhteiskunta. Katsauksia metsäekonomiseen tutkimukseen. Metlan työraportteja* 145: 55–67. www.metla.fi/julkaisut/
- Hänninen, H. & Peltola, A. 2010. Metsämaan omistus 2006–2008. *Metsätilastotiedote* 28/2010. 12 s. www.metla.fi/metinfo/tilasto/
- Hänninen, H., Karppinen, H. & Leppänen, J. 2010. *Suomalainen metsänomistaja 2010*. Käsikirjoitus. Metsäntutkimuslaitos.
- Karppinen, H. & Ahlberg, M. 2008. Metsänomistajakunnan rakenne 2020: Yleiseen väestömuutokseen perustuvat ennustemallit. *Metsätieteen aikakauskirja* 1/2008: 17–32.
- Karppinen, H., Hänninen, H. & Ripatti, P. 2002. *Suomalainen metsänomistaja 2000*. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 852. 67 s. + liitteet.
- Ovaskainen, V. & Kuuluvainen, J. (toim.). 1994. *Yksityismetsänomistuksen rakennemuutos ja metsien käyttö*. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 484. 122 s. + liitteet.

Ennusteiden osuvuus 1994–2009

Metsäsektorin suhdannekatsauksissa esitettävät ennusteet vastaavat Metlan suhdanne-ennusteryhmän tutkijoiden käsitystä todennäköisimmästä kehityksestä perustuen maailmantalouden kasvuennusteisiin sekä muihin taustaoletuksiin markkinoista. Ennusteet ovat siten taustaoletuksille ehdollisia odotusarvoja, ja ennustevirheet johtuvat muun muassa kansainvälisten talouskasvuennusteiden virheistä. Lisäksi ennustevirheisiin vaikuttavat virheet talouspolitiikan päätöksentekijöiden käyttäytymisen arvioinnissa, virheet käytössä olleissa tilastoissa ja niiden ennakkotiedoissa, talouden rakennemuutokset ja satunnaisvaihtelu.

Seuraavassa tarkastellaan suhdannekatsauksen piste-ennusteiden toteutumista viimeisen 16 vuoden aikana (1994–2009). Kunkin vuoden ennuste on tehty edeltävän vuoden syksyllä sen tiedon perusteella, mikä on ollut käytettävissä syys–lokakuun vaihteessa.

Taulukossa on esitetty kaksi vertailulukua. *Ennustevirheen itseisarvon mediaani* kuvaa virheen suuruutta keskimäärin vuosina 1994–2009. *Ennustevirheen mediaani* kertoo ennusteen mahdollisesta systemaattisesta harhasta. Jos ennuste on vaihdellut satunnaisesti toteutuneen arvon molemmin puolin, virheen mediaanin pitäisi olla lähellä nollaa. Tällöin ennuste olisi systemaattisesti harhaton. Suhdannekatsauksessa raaka-puun kantohinnat ja markkinahakkuut on useimmiten ennustettu parhaiten. Sen sijaan metsäteollisuustuotteita koskevissa ennusteissa virheet ovat olleet suurempia. Vientimarkkinoiden taloussuhdanteet ja kilpailutilanteen muutokset heijastuvat paperi- ja sahateollisuuden vientiin, tuotantoon ja hintoihin voimakkaammin kuin kotimaan raakapuumarkkinoille. Miinusmerkkinen virhe merkitsee, että ennuste on ollut aliarvio (esim. havutukin kantohinnat).

Eräiden keskeisten muuttujien ennustevirheet keskimäärin 1994–2009, %

Muuttuja	Ennustevirheen itseisarvon mediaani	Ennustevirheen mediaani
1. Sahatavaran tuotannon määrä	10,3	-2,6
2. Paperin tuotannon määrä	5,0	2,5
3. Sahatavaran viennin määrä	8,0	1,8
4. Sahatavaran viennin yksikköhinta	7,9	0,5
5. Paperin viennin määrä	6,4	1,5
6. Paperin viennin yksikköhinta	5,0	5,0
7. Kuusitukin kantohinta	4,2	-3,2
8. Mäntytukin kantohinta	3,3	-0,7
9. Kuusikuidun kantohinta	4,3	0,5
10. Mäntykuidun kantohinta	4,0	2,9
11. Markkinahakkuut	4,8	0,3